

naše planine

9-10

1986

Naše planine

le nostre montagne

nos montagnes

our mountains

unsere berge

ČASOPIS PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

Glavni i odgovorni urednik: prof. dr Željko Poljak. Urednički odbor: Nikola Aleksić, Darko Berljak, Vlado Božić, Krunoslav Milas, Željko Poljak, Ante Rukavina i Cvjetko Šoštaric.

Pretplata u 1987. dinara?

Uplate čekom na tekući račun Planinarskog saveza Hrvatske (broj 30102-678-5535). Na poleđini čeka treba naznačiti: »Za Naše planine« i ispisati čitku adresu pošiljaoca. Izdavač je Planinarski savez Hrvatske. Redakcija: 41000 Zagreb, Kozarčeva 22, tel.: 448-774, radno vrijeme 8—14 sati. Tiskar »Vjesnik« Zagreb. Oslobodeno od poreza na promet na osnovi mišljenja Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu (br. 5499 od 26. XII 1972). Tiskanje sufincira Republička samoupravna interesna zajednica fizičke kulture SR Hrvatske.

**Godište 38 (78) Rujan—Listopad 1986. Broj 9—10
Volumen 38 (78) Septembar—Oktobar 1986. No 9—10**

Od 1898. godine »Hrvatski planinar«, od 1949. »Naše planine«

SADRŽAJ

Bogdan Brakus: Cho Oyu (8201 m)	145
Daniel Vukušić: Susret na velebitskoj stazi	148
Ivana Rakić: Povratak	151
Smilja Petričević: Jedan siv i tmuran dan	152
Uzeir Beširović: Lelija i Zelengora	153
Dunja Horvatin: Mali »orolisti« na velikom pohodu	154
M. Kovačević i D. Vincek: Vila (2093 m) u Prokletijama	157
K. M.: Jedan graditeljski podvig	160
Mira Šincek: Proljeće u planini — proljeće u meni	162
Marija Gobec: Olimpijski plamen na vrhu Medvednice	162
Vlado Božić: Stotinu godina istraživanja Hajdove Hiže	163
Juraj Posarić: Opasno je biti speleolog	166
Dare Božić: Dometi slovenskog alpinizma	167
Vijesti s Velebita	169
Ekspedicije i alpinistika	170
Transverzale i vezni putevi	170
Orijentacijski sport	171
Publicistika	172
Speleologija	172
Planinarski objekti	173
Vijesti	173

Povijesni prilog (str. 257—272)

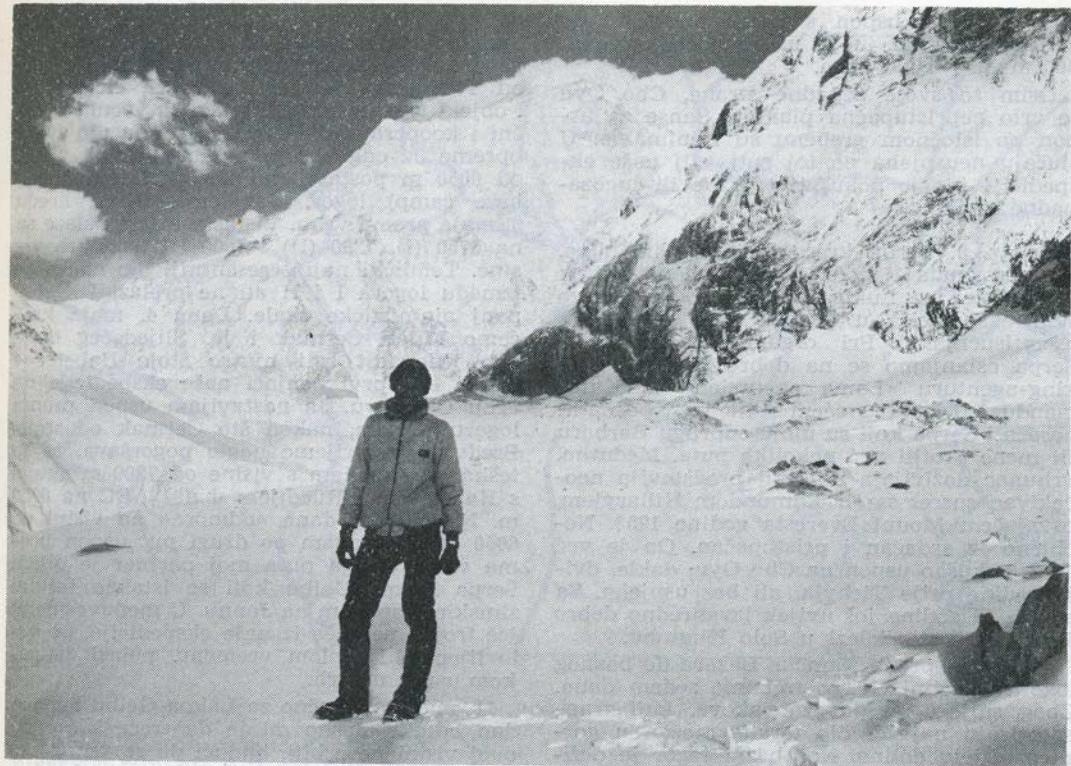
»Slike iz povijesti hrvatskog planinarstva«

Slika na naslovnoj stranici

Šar-planina: Na putu od Jelaka na Popovu Šapku

Foto: Marijan Wilhelm

**Planinarski savez Hrvatske
odlikovan je 1974. godine
Ordenom zasluga za narod
sa zlatnom zviježdom**

Bogdan Brakus sa Cho Oyu u pozadini

Cho Oyu (8201 m)

BOGDAN BRAKUS

ZADAR

Organizacija. Krajem prošle godine švicarska agencija »Ski & Berg« u suradnji s minhenskom firmom »Hauser Exkursionen international« ponudila je na isključivo komercijalnoj osnovi organizaciju ekspedicije na Cho Oyu (8201 m) i Ngojumba Kang (7743 m). Ekspedicija je okupila ukupno dvanaest članova iz šest zemalja: SR Njemačke, Švicarske, Austrije, Čehoslovačke, SAD i Jugoslavije; dakle u pravom smislu riječi bila je internacionalna. Planirani uspon trebao je ići još neosvojenim i vrlo teškim istočnim grebenom preko Ngojumba Kanga iz doline Gokyo. Za cijelu ekspediciju bilo je predviđeno osam tjedana i to od 6. aprila do 31. maja 1986. Vodstvo ekspedicije preuzeo je Stefan Wörner iz Švicarske. Pored ostalih vrlo iskusnih ekspedicijonista, treba spomenuti Petera Habelera iz Austrije koji je s R. Messnerom kao prvi čovjek bez boce s kikicom osvojio Mount Everest, kao i Marcela Rüedija iz Švicarske koji je izveo do sada osam uspješnih uspona na vrhove od preko

8000 m. Osim mene, svi ostali članovi već prije su sudjelovali u ekspedicijama na osam-tisućnjake.

Cilj. Cho Oyu je sa svojih 8201 m šesti najviši vrh svijeta. Nalazi se u području Solo Khumbu na granici Nepala i Tibeta (NR Kina). Skupa s Everestom (8848 m), Lotseom (8501 m) te Makaluom (8475 m) obrazuje jedinstven lanac najviših i najnepristupačnijih vrhova svijeta. Po prvi put ga je osvojila 1954. austrijska ekspedicija pod vodstvom dr. Herberta Tichyja preko jedine pristupačne strane — sa zapada. Nakon toga bio je cilj više ekspedicija od kojih su neke završile katastrofom. Godine 1959. Claude Kogan stradala je u lavini s još tri člana ekspedicije. Ona je dugo vremena držala svjetski rekord visine za žene. Posljednja žrtva Cho Ouya bio je njemački ekstremni alpinist Reinhard Karl koji je stradao od lavine na podnožju jugoistočne padine. Prošle godine je po prvi put jedna jugoslavenska ekspedi-

cija pokušala uspon s južne strane. Loše vrijeme prisililo ju je na povlačenje nekih 500 metara ispod vrha.

Osim sa svoje zapadne strane, Cho Oyu je vrlo nepristupačna planina. Šanse za uspon po istočnom grebenu su minimalne. U slučaju neuspjeha po toj ruti, cilj naše ekspedicije bio je pokušati s južne ili jugozapadne strane.

Prilaz. 8. aprila krećemo iz Kathmandua, glavnog grada Nepala, malim avionima tipa Twin-Otter za Luklu, polaznu točku gotovo svih ekspedicija u pravcu gore navedenih osamstisecnjaka. Pri organizaciji nosača i Šerpa oslanjamо se na dobro uhodanu trekking-agenturu »Lama excursion« iz Kathmandua. U Lukli srećem velik broj poznatih nosača i Šerpa koji su moju suprugu Barbaru ili mene pratili već nekoliko puta. Međutim, vrhnac doživljaja u Lukli predstavlja neочекivan susret sa sir Edmundom Hillaryjem, osvajačem Mount Everesta godine 1953. Neobično je srdačan i pristupačan. On je već 1952. pokušao uspon na Cho Oyu, dakle, dve godine prije Tichyja, ali bez uspjeha. Sa svojih 69 godina još uvijek izvanredno dobro izgleda i često dolazi u Solo Khumbu.

Od Lukle preko Namche Bazara do baznog logora u dolini Gokyo trebamo sedam dana. Zbog snijega je put za jakove, koji transportiraju najveći dio tereta, otežan u gornjem dijelu doline. Naš bazni logor je definitivno postavljen 16. 4. na visini od 5100 m, oko sedam kilometara zračne linije južno od vrha Cho Oyu. Iz logora okićenog stotinama molitvenih budističkih zastavica pruža se prekrasan vidik na naš cilj kao i na druge okolne vrhove, od kojih se ističe još neosvojeni Gyachung Kang (7922 m).

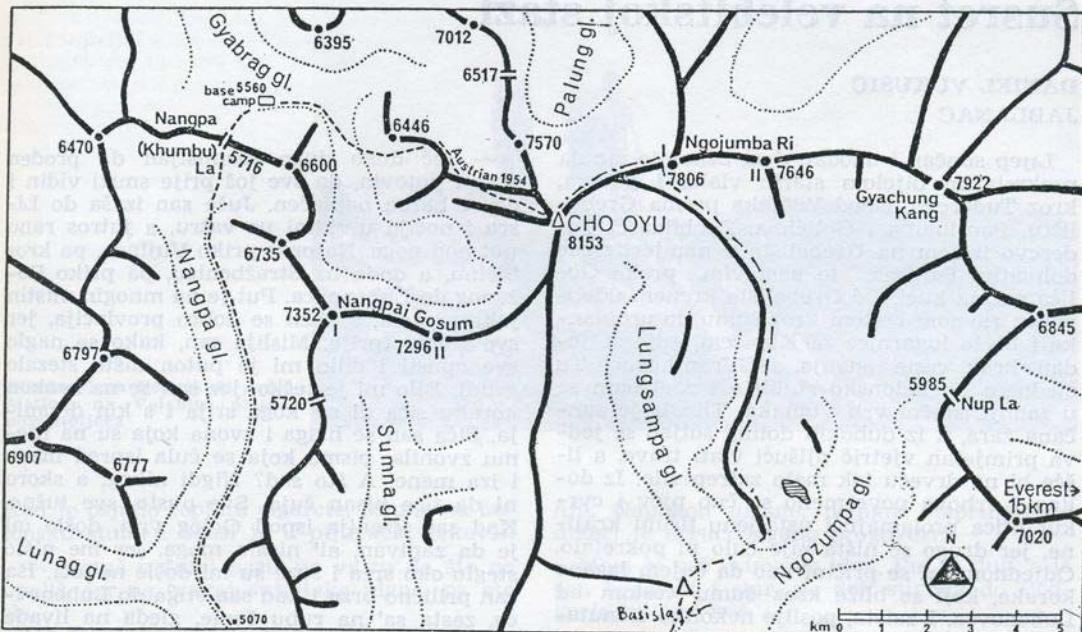
Uspon. Nakon kratkog vremena ispostavlja se da je uspon preko Ngojumba Kanga, te preko istočnog grebena krajnje problematičan. Velike količine snijega i opasnost od lavina isključuju i pokušaj preko jugoistočne padine koja leži na dohvata ruke. S nekoliko članova ekspedicije pokušavam sljedećih dana pronaći prelaz u dolinu Thame na zapadu, odakle bi se moglo prići Cho Oyu s njegove pristupačnije zapadne ili jugozapadne strane. Ostali dio ekspedicije pokušava i nadalje naći put prema istočnom hrbtu. Nakon nekoliko dana ta grupa prekida dalje pokušaje na visini od nekih 6000 m. Odlučujemo da tzv. »alpinskim stilom«, što znači bez nosača i s minimumom opreme, pokušamo sreću sa zapadne ili jugozapadne strane. U međuvremenu otkrili smo relativno povoljan prelaz u dolinu Thame.

Predstoji mukotrplno prebacivanje najnužnije opreme preko tri prijevoja od oko 5700 m visine po strahovitom bespuću ledenjaka i morena koje se prostiru južno od Cho Oyu. 1. maja, baš na Praznik rada, konačno Habeler, Rüedi i ja stižemo do gornjeg ruba ledenjaka Gyabrag na visinu od oko 6050 m. Tu nalazimo grupu Poljaka iz Zakopana pod vodstvom Ričarda Gajevskog, koja je upravo

po prvi put ispenjala jugozapadni greben. Spontano odlučujemo da i mi pokušamo taj uspon. Doduše, uspon je puno strmiji i teži od Tichyjeve rute, ali je kraći, elegantniji i objektivno sigurniji. Poljaci su veoma srdačni i kooperativni. Prepuštaju nam dio svoje opreme uz odgovarajuću zamjenu. Na visini od 6050 m postavljamo tzv. ABC (advanced base camp) logor. Habeler i Rüedi kreću 3. maja prema vrhu. Visinski logori nalaze se na 6750 (I), 7200 (II) i 7600 (III) metara visine. Tehnički najinteresantniji dio nalazi se između logora I i II ali ne prelazi III. stupanj alpinističke skale. Dana 4. maja krećemo Milan Čermak i ja. Slijedeće dana oko jedanaest sati ujutro stope Habeler i Rüedi kao prvi penjači naše ekspedicije na vrhu Cho Oyu. Ja nastavljam uspon prema logoru II sam, nakon što Čermak odustaje. Predveče se vrijeme naglo pogoršava, te se teška srca vraćam s visine od 7200 m skupa s Habelerom i Rüedijem u naš ABC na 6050 m. Nakon dva dana »odmora« na visini od 6050 m pokušavam po drugi put uspon prema vrhu. Ovoga puta moj partner je mladi Šerpa Lakpa Gelbu koji se istakao teškim zimskim usponom na Jannu. U međuvremenu još trojici penjača iz naše ekspedicije, po vrlo lijepom i toplov vremenu, polazi za ručkom uspon na vrh.

11. maj je konačno za Lakpa Gelbu i mene dan odluke. Jasno mi je da treće šanse na ovoj visini neće biti, budući da se već toliko vremena zadržavamo iznad šest tisuća metara gdje gotovo da nema nikakve regeneracije. Nakon strahovito hladne i burne noći u kampu III na 7600 m svjeće lijepo ali hladno jutro. Oko osam sati krećemo konačno po veoma jakom vjetru prema vrhu. Vrijeme me podsjeća na našu velebitsku buru u januaru, gdje sam već toliko puta tumarao polusmrznut po raznim vrhovima. Lakpa Gelbu izgleda da danas nije u najboljem stanju. Nakon nekoliko minuta zastaje na fiksnom užetu sav zameten snijegom. Predlaže da se vratimo u šator jer je prehladno, te da pokušamo sutra ponovo. Temperatura u šatoru iznosila je noćas minus 21°C. Meni se čini da je uspon ipak moguć. Po izlasku sunca temperatura se ipak diže na nekih 20–30 stupnjeva ispod nule a i zračenje sunca je vrlo jako. Sam nastavljam put prema vrhu u nadi da se vjetar neće pojačati. Za zadnjih 600 m visinske razlike potrebno mi je sedam sati. Vrijeme je i nadalje veoma hladno i vjetrovito, ali stabilno. Neprestano mislim na ruke i noge, te pokrećem prste da se ne smrznju. U tri sata poslije podne stižem konačno preko velikog ledenog platoa do kineske zastavice na samom vrhu Cho Ouya.

Uspon je ipak tekao lakše nego što sam očekivao. Pogled prema Tibetu je slobodan, a takoder i prema zapadu gdje se Šiša Pangma sa svojih 8046 m diže iznad oblaka. Ostatak svijeta utonuo je u maglu. Prisiljavam se da fotografiram sa svojom velikom kamerom formata 4,5×6,5 koja usprkos stra-

hovitoj hladnoći izvrsno funkcioniра. Nema nikakvog trijumfa niti patetike. Možda je to zato što sam sam na vrhu. Tek pri spuštanju shvaćam da je ostvaren moј davni planinarski san, te da sam uspio kročiti na jedan od najviših vrhova svijeta. Polako postajem svjestan činjenice da je to i prvi jugoslavenski uspjeh na toj divljoj planini. Mislim na naše momke koji su bili ovdje prošle jeseni i zamalo osvojili vrh po prvenstvenom usponu. Znam da su oni bolji alpinisti od mene, ali nisu imali sreće kao ni toliki drugi koji su se morali vratiti ili ostati zauvijek u ovim planinama.

Spuštanje ide vrlo brzo i oko pet sati poslijе podne ponovno sam u logoru III. Lakpa je očito svladan visinskom bolešću i nema ni govora o spuštanju. Provodimo još jednu leđenu noć na visini od 7600 m. S mukom uspijevam da slijedećeg dana pokrenem Lakpu iz šatora. Srećom, vani mu je bolje, te se bez većih problema spuštamo do ledenjaka Gyabrag do našeg ABC-a. Odatle slijedi mukotrpan povratak u bazni logor Gokyo kamo stižemo 14. maja oko ponoći. Usput stižemo ozlijedenog Amerikanca Jana Smitha kojem pomažemo u prelaženju zadnjih prepreka.

Punih osamnaest dana proveo sam bez veze s baznim logorom i to na visini od preko 5700 m. a trinaest dana od toga nisam se spustio.

stio ispod visine od 6000 m. To je, dakle, bio uspon u »alpinskom stilu« što se tiče količine materijala što smo ga nosili sa sobom, no što se tiče prevajljenje udaljenosti i visine od baznog logora do vrha i natrag, bila je to prava ekspedicija u ekspediciji. Usprkos svemu tome sedmero članova naše internacionalne grupe uspjelo je svladati Cho Oyu zahvaljujući velikoj volji, dobroj pripremljenosti te relativno pogodnim vremenskim prilikama.

Pored prvog jugoslavenskog, bio je to i prvi švicarski (Rüedi) kao i prvi američki (Smith) uspon na Cho Oyu. Vrijedno je spomenuti da osim pada Jana Smitha u povratku, koji je prošao bez posljedica, nije bilo ozbiljnijih incidenta niti ozljeda. Ekspedicija nije vođena po nekom strogom planu niti je bilo nečijeg dominirajućeg autora. Svaki pojedini član bio je svjestan svoje odgovornosti kao i svojih mogućnosti, što je i dovelo do konačnog uspjeha.

Kronologija uspona

P. Habeler, Austrija (M. Rüedi, Švicarska,
5. maja, JZ greben; J. Smith, SAD (R. Schleipen, SR Njemačka, 9. maja JZ greben; J. Daum, SR Njemačka, 10. maja, Tichy-ruta; B. Brakus, Jugoslavija, 11. maja, JZ greben; M. Lorenz, Austrija, 15. maja, JZ greben).

U idućem broju: Susreti i dojmovi sa Cho Oyu

Susret na velebitskoj stazi

DANIEL VUKUŠIĆ

JABLJANAC

Lijep sunčan i ugodan dan, izmamio me da prokrstarim dijelom starih vlaka i puteva, kroz Tuderevo, ispod Vučjaka prema Grebalištu, Panjinama i Golićima. Zaobilazeći Tuderevo izidem na Grebalište u namjeri da se dohvativ Panjina, te nastavim preko Golica prema kući. Od Grebališta krenem udobnom i ravnom cestom kroz šumu do proplanika i bivše lugarnice za Klancem, gdje se jedan krak ceste odvaja za Vranjkovac. Tu sjednem na betonsko stubište i zagledam se u zadnji istočni vrh Vučjaka. Titrala je sunčana žara, a iz dubokih dolina šuljao se jedva primjetan vjetrić njišući vlati trave, a lišće bi na drveću tek malo zatreperilo. Iz dolina i vrhova povremeno se čuo pjev i cvrkut ptica prolamajući ustaljenu tišinu krajine, jer drugo se ništa nije čulo ni pokretalo. Odjednom mi se pričini kao da čujem lagane korake, koji se bliže kroz šumu cestom od Lubenovca. I zaista, poslijе nekoliko trenutaka iz šume se pojavi muškarac, što me iznenadi, jer tu rijetko prolaze i planinari, a šumski su radnici daleko u Begovači. Ugledam i prati kretanje tog u ovo vrijeme neobičnog putnika i tek kad mi se približio na tridesetak koraka prepoznam u njemu starca Ivana, bivšeg sezonskog stanovnika Lubenovca. On je davno prije, kao i mnogi žitelji Podgorja, boravio kroz ljetu u Lubenovcu, gdje svi napasaše stoku i kosiše travu za svoje potrebe, a tu su obavljali i poneke poljoprivredne rade. Došavši na nekoliko koraka do mene spazi me i zastade.

— O, Boga ti, otkud ti o'de?

— Nije čudo Ivane otkuda ja, jer boravim na planini, pa lunjam kojekuda, ali odkuda ti?

— Ja, eto, — zastade, ušuti, spusti torbu s leđa, sjedne do mene na betonsku stubu bivše lugarnice i duboko uzdahnuvši obori pogled prema zemlji.

— Pa, Ivane, ti ne reče okuda ni kamo.

— A što ēu ti reći? Ima bi što reć, al' ne znam što da ti kažem, a morda bi mi se ti i ruga da ti ispripovidin zašto san izgubija dan.

— A tko od nas ne gubi dane, jer dani neu-moljivo prolaze, korisno ili nekorisno, ali u svaki novi dan idemo s nadom u bolje. No pitanje je kako se koji dan osjećaš. Radosno ili tužno.

— E, to j' baš uno. Ja otkada mi žena umri ne znan nego za tugu. Sam čamin u kućetini, brojin dan za danom, a svi dani skoro isti. Starost došla, Evo, sad u deveton križu (desetljeću), pa čemen se više nadat. Nego da oće lagana smrt dok još iman ništo snage.

To reče, duboko uzdahnu, pogleda me, a u očima mu se kao i na licu odrazi duboka bol koja mu razdire nutrinu, a potom nastavi:

— Već dugo dugo razmišljan da prođen starin putovin, da sve još prije smrti vidin i da se barem naplačen. Juče san izaša do Lišca i noćija u zidini uz vatrū, a jutros rano put pod noge. Najprvo priko Vujinca, pa kroz Sičinu, a onda uz Stražbenicu, pa priko Rožanog do Lubenovca. Put je na mnogin mistin jako zarasta, al' san se dobro provlačija, jer sve znan otprije. Mislija san, kako se naglo sve opusti i cilin mi je puton ništo stezalo grudi. Bilo mi je teško, jer san se na svakon koraku sića di sa' koga srija i s kin divanja. Sića san se blaga i zvona koja su na nje-mu zvonila, pisme koja se čula ispred mene i iza mene. A što sad? Nigdi nikog, a skoro ni da tice nisan čuja. Sve pusto, sve tužno. Kad san krenija ispod Golog vr'a, došlo mi je da zapivan, al' nisam moga, jer me ništo steglo oko srca i suze su mi došle na oči. Iša san prilično brzo i kad san stiga do Lubenovca, zasta sa' na rubu šume, gleda na livade i porušene stanove. Ne bi ti moga reć kako san se osića, al' bilo mi je jako teško. Krenija san priko livada od zidine do zidine, od jednog do drugog komada zemljista. Svuda kud san prolazija kao da gledan undašnje žive komšije, a svakoj zidini san poklonija po koju suzu. Kako nećeš kad se svega sitiš. Sićan se kako una žena kuva ručak u stanu, kako una druga kupi sino, kako uni vežu ba-le, drugi kose, čobani pivaju i viču na blago, cure nose vodu s ruje. Doša san i do moga porušena stana, sija na kamen do nikadašnji vrata, sitiša se pokojne žene, dice i svega drugog. Boga mi ne znan kako, al' suze su same tekle, a ja san pomišlja, kako bi bilo najbolje da ode dokrajčin, al' vražja smrt još neće. O, da znaš kako bi bija volija umriti tu di sa' proživija najsritnije dane, al' eto, neman snage da dignen ruku na sebe, iako san već tu mislija, kuda će se i zašto vraćat u Podgorje u pustu kuću punu tuge i samoce.

Opet ušuti, a šutio sam i ja. On je oborio pogled prema zemlji i prstima čupkao po busenu trave. Nakon podulje šutnje, kao da se trgnu iz nekog snatrena, naglo podiže glavu, zagleda se u vrhove oko sebe, dok mu se pogled zaustavi na Hajdučkim kukovima. Dugo, dugo je zurio u kukove, potom duboko uzdahnu i kao za sebe lagano promrsi:

— Kol'ko smo puta ja i pokojna brali mašinu (mahovinu) tamo u Kukovin. I drugi su to činili, a sada nigdi nikoga.

Skrene pogled prema zemlji, opipa džepove, izvadi cigaretu, pripalji, ponudi i mene, što ja odbijem napomenuvši da imam. Pušio je i izgovarao po koju nevezanu riječ koja bi mu izmakla iz nagomilanih misli i uspomena. Podigao je pogled i kao da smišlja što bi rekao. Cigaretu mu je med prstima dogorijevala i posve je zaboravio da puši.

Planinari na Podvikači pod Metlom na Velebitu prije pola stoljeća

Kad je osjetio toplinu cigarete, pljune na betonsku stubu i ugasi je u pljuvački rekavši:

— Moraš u šumi pazit na vatru da što ne upališ, jer na 'vakoj suši lako plane, pa eto zla.

Ušuti, a poslije stanovite šutnje opet progovori:

— Baš mi je drago da smo se sreli. Lipo j' u vakoj divljini progovorit s čovikon, izjadat se i reć po koju što ti je na duši. Pa evo da nastavim: Morda ču ti i dosadit, al' moran ovo što mi je teško reć, pa makar i crnoj zemlji. Ja imam mirovinu koju san zaslужija i nisa u oskudici, al' mi sve vali čemu bi se veselija. Najsritniji dani su prošli, pogotovo u Lubenovcu, di san zbilja bija sritan. Sve me je veselilo. I rad i društvo i divan i pisma i prelo. Bilo je boga mi koji put i oskudice, jer je vamilija bila velika, pa se koji put nije do sita ni naila, al' boga mi se veselilo i pivalo, a sad plač kud god okrenem. Nije brate sve ni u kruvu. Vidin da se često i mladi tuge na život, da nikad nemaju mira, da potle rada moraju na drugi rad il' bilo što i uvik u trci, jer dica traže više neg roditelji mogu dat.

Izrekavši ono što mu je ležalo na duši, opet pripali cigaretu, nekako bolno obori pogled i kao da je rekao sve. Šutio je otpuhujući dim cigarete koji se u tankim oblačićima rasplinjavao proplankom. Sunce je prigorijevalo, a iz okolnih dolina do nas je dopiralo tiho šaputanje šuma. Ponekad bi vjetrić zatitrao preko lišća gustih bukovih krošanja i lagano zanjihao vitke grane visokih smreka, čiji su šiljati vrhovi zadirali visoko u nebeske modrine. Po smrekama su se verale i skakutale ptičice lagano cvrkućući, a ponekad bi se jedva primjetno zanjihale više vlati trave. Još smo neko vrijeme sjedili, rijetko izmjenjujući po koju riječ, jer je Ivan nekako tupo i sjetno gledao u daljine, kao da više nema što reći, prepustivši sugovorniku da sam donosi zaključke o njegovim mislima i raspolože-

nju. Napokon ustane, podigne naprtnjaču i držeći je u ruci lagano progovori:

Meni je već vrime da iden. Put je dug, a ja san boga mi i star, pa dok stignem do Podgorja bi' će i noc.

— Pa ne moraš danas do Podgorja — navorim ga. Ostani kod mene i prenoći. Ja mogu odgoditi put koji sam planirao, pa možemo zajedno do moje kuće.

— Tebi najlipša vala, al' ja san još juče ovako isplanira i mislim da moran večeras bit kod kuće. Ti odi kud si naumija, a ja ču kud moran. Morda se navratim u tvoju kuću da pozdravin Anku i napijen se vode, pa dalje.

— Dobro je Ivane, ali nije lijepo da ideš sam, a da ja idem na drugu stranu — rekoh mu.

— Vala tebi. al' oprosti, jer da ti pravo kažen, najvolin da danas iden sam. Kad iden sam sve bolje vidin i svega se sitin. Znan da ču i plakat, pa volin da nikao ne vidi moje suze i moju tugu.

— Oprosti što te zadržavam, udovoljlit ču ti i pustiti te sama, ali bih te htio još nešto upitati, ako smijem i ako se nećeš ljutiti.

— Ajde pitaj slobodno i ja ču ti reć ako znan.

— Ti, Ivane, imaš više djece, pa te pitam zašto neko vrijeme nisi kod njih kad ti dojadi samoča?

— Dica — protisnu bolno, kao da mu se riječ »dica« otrgnu iz dubine duše, a potom nastavi: Da, komšijo. Imam četiri sina i tri čeri. Sve se poženilo i poudalo, do-bilo krila uz mene i pokojnu, i odletili svaki na svoju stranu, a 'ko je gleda kako čemo nas dvoj' staraca? Ja san ranija devetera usta i nikad se ne potuži na tegobe, ni ja ni pokojna, a da meni ustreba, toliko svi ne bi mogli. Da ti pravo kažen, pokuša san i bija kod sijova, al' san vidija da mi tamо nema stana iako san dava kolko san moga. Sin i nevista su se uvik svađali pa ja jedanput rečen: E,

Boga van, što se uvik svadate? Ja i pokojna se nismo toliko puta svadili cilog našeg vika, živući priko pedeset godina u braku.

Na što mi nevista odgovori:

— Ni mi se nismo svadali dok vi niste došli. — To konda mi reče da odi iz kuće i ja joj na to:

— Boga mi se nećete radi mene svadat, nit ču van ja brak razarat. — Spakujen stvari i isti dan autobusom doma.

— Žalosno je — rekoh mu — ali što možeš.

— Sto mogu, nego stisni se di si da si i čekaj dok te smrt oslobođi. — Lijevu nogu stavi na betonsku stubu i nalakti se podbočivši glavu rukom, pa nastavi: Teško je u ovo vreme nami starim, jer nas je najviše napušteno, al' još kako tako dok moreš sebi svartit i oprat, a bog zna doklen. Kakvi su čiji ne znan, a moji su taki. Dica nisu loša, al' kad se umiša tuda kost, ne more da 'oće, il' se uvik svadat. Ne daj ti bog da ostaneš bez svog druga, unda bi tek vidija. Nego kud se ja opet zadivani, a moran još u Podgorje. Baš mi je draga što se ode sritošmo i izdivanišmo. Siguran san da ode više nikad nećemo, a morda ne ni na planini, jer tu je starost, pa bog zna oču l' još moć gori. Čamiku doli di jesan, a dici nek Bog da zdravlje i sriču. Ja in neću smetati, pa bolje za nji i za me. Barren se nećemo svadati. Njiman je lipše tamo a meni ode. Uni se pogospodiše, a ja to ne znan i neću. Evo ti ruka i puno ti vala na divanu, a sad me pušti da idem i da sam plaćen.

Stisnu mi čvrsto ruku, kao i ja njemu. Pri tom stisku ruku osjetim neku tupu bol gledajući pred sobom napuštena i nesretna čovjeka. On opazi da sam se i ja promjenio i svojom šutnjom rekao više od svake riječi. Zagleda mi u oči, a tad mu se ova oka ovlažiše suzama u kojima se odrazi slika teško ranjene duše. Pusti mi ruku, prebacit naprtnjaču na ledu, okrenu se, slomljenim glasom protisnu »Zbogom« i zagazi na cestu. Gegao se lagano i umorno, a ja san ga stalno pratio pogledom. On nije smogao ni toliko snage da se okrene zamakavši u debelu hladovinu šume, koja će mu buditi uspomene i razdirati dušu.

Sjedio sam još neko vrijeme na mjestu gdje smo razgovarali, gledajući u tamu šume u kojoj se gubila cesta kuda je tromo odgegao Ivan, noseći sa sobom sve tegobe prošlosti i sadašnjosti. Sunce je sveudilj pripicalo i ja odlučih da krenem planiranim smjerom. Lagano zagazim travnatim proplankom i ubrzao zađem u šumu gdje se osjećala ugodna svježina hladovine. Uz malo napora uskoro se nadem na vrhu Panjina gdje me susrete lagani povjetarac, koji je pirkao od Vranjkovca, blažeći mi oznojeno tijelo. Malo sam odmorio sjedeći na starom bukovu panju, a potom i ja krenuo putem davnih uspomena i zaraslih staza. Lunjaо sam prostorima obraslim drvećem i travom, tražeći neka mještata kojih se još sjećam, med njima i jednu udubinu u kojoj se zadržavala voda i u koju je često navraćala stoka i pila vodu. Naišao sam na udubinu, sada obraslu gustom bu-

kovom šumom. Vode nije bilo, ali se moglo lako uočiti da se poslije kiše još uvijek zadržava, jer se vide tragovi kaljužanja divljih svinja. Stajao sam kao ukočen, gledajući u isušenu lokvicu, a u mislima mi se redaše slike davno minulih vremena. U tom redoslijedu kao da i sada gledam kako žedna goveda piju vodu i pri svakom bi gutljaju lagano brencalo zvono obješeno o vratu govečeta.

Poslije duljeg snatrena trgnem se i krenem u pravcu Miškulinskih i Dundović Golića. Na tom dijelu puta ispred mene su dva puta protrcale tetrijepke izgubivši se u šikari. Tu ih se skoro uvijek može naći, jer to je njihovo trajno stanište, valjda zato što je bogato šikarama, malinjacima i raznim bobicama, te po proplancima i čistinama s mnóstvom skakavaca i drugih kukaca. Izlaskom na čistine Golića opet me u dolinama i rubom šume pritiskala sunčana žega, dok je na vrhovima pirkao lagan i svjež vjetrić. Osjetivši žđ skrenem kroz šumarak do Balenske snježnice, sidem do snijega, odlomim dobar komad, ponesem ga do jedne prazne kamenice, stavim ga u kamenicu gdje se na suncu brzo otopio. S užitkom sam pio hladnu snježnu vodu, blažeći se na suncu uz lagano čarlijanje vjetrića koji je šaptao sve od kosinjske prodoline preko velebitskih vrhova.

Opružim se na mekanom sagu trave, gledajući u beskrajne daljine dokle god je oko sizalo. Ponekad bih se zagledao u čiste nebeske modrine, gdje su prelijetale ptice u svim smjerovima, a poneke se oglasivaše iz livada i šumaraka. Osjećao sam se ugodno, ali me Ivanova slika pratila kao sjena. Stalno mi je pred očima titralo njegovo tužno lice, njegove oči ovalžene suzama, a pogotovo njegov pogrblijen lik kako tromo zamiče u sjenu šume. Nekada sretan i nasmijan na ovim proplancima, a sada slomljen i usamljen starac, koji više nije onaj Ivan, već sjena koja luta opustjelim putevima drage mu prošlosti, noseći na svojim staračkim rameнима tegobe, teške kao njegova draga planina.

Dok sam ležao i utapao se u sjećanjima na prošlost, od Štirovače se čuo kamion kako dahće i hući, vozeći teret kojim ga tovare prostrane ali prorijedene velebitske šume. Kud god je sizaog pogled budile su se i uspomene, jer u svakoj dolini i na svakom vrhu ostao je poneki bar mali odsječak života. Ali tko da prebroji sve doline i vrhove, a tek kako u mislima obnoviti toliko brojne uspomene? Stoga se usredotočim na one koje su dublje usjećene u dušu. One su kao i ožiljci koji ponekad i krvare. Pogled i misli gube se u daljinama, dok se iznad mene jedna ševa uz pjesmu visoko izvija u čiste modrine, a potom se opet spušta na prostrane travnate čistine.

Vrijeme odmiče, sunce se naginje prema zapadu, a zapadni se vrhovi u dugom nizu sve oštire i ističu prema svijetlom neboskloju. Još neko vrijeme ležim na travi i lje-

škarim na suncu slušajući lagano šaputanje vjetrića i cvrkut ptica, prepustivši se mašti da me ljudja u ljudjački nepovrata, koja mi je toliko draga i bliska. Kad se trgnuh, već se sunčani disk spustio nad Plješivicu, što me podsjeti da je današnji izlet pri kraju i da se

treba vratiti kući. Ustanem i zaputim se potom laganim hodom po mekanom putu i suhom lišću u smjeru Smrčevaca i do ceste koja vodi do kuće. Kod kuće mi žena saopći da se Ivan navratio, napisao vode i tek uz pozdrav produžio za Podgorje.

Povratak

IVANKA RAKIĆ
SVETOZAREVO

Deveti srpnja 1983. godine

Toliko su mi pričali o tebi, da si veličanstven i nevjerovatno lijep, da sam zaželjela što prije da te dostignem i dodirnem.

Pružio si mi toplo ruku mirisnu od cvjeća, kao majka kad vara dijete da prohoda, a onda vodiš stazama dugim kao dan preko kamena i cvijeća, preko snježnika, klinova, zaledenih sajli, preko oštih grebena do voga vrha sa koga pogled puca u nedogled. Čovjek je u nedoumici: stati i diviti se, ili požuriti i vidjeti još. Poslije jednog kraćeg odmora naglo si se promjenio i počeo da šiba vjetrom, kišom i gradom, plasio me gromovima i munjama pokušavajući da me vratиш nazad prije nego te vidim. Što se to događa, zar tako brzo mijenjaš čud? Počela sam te se bojati i strepititi od tvoje goropadnosti, jer sam uz put vidjela zapisana imena zaljubljenika. Zar si mogao toliko mladosti da uzmeš, zar prevelika ljubav vodi u smrt? Drhtalo mi je oko srca, nisam smjela to da kažem svojim drugovima, ali i po cijenu svog imena na kamenu dospjet ću do toga vrha.

U Staničevom domu spavamo. Noći su ti bijele i hladne a nebo puno dijamantana, pružaće šake da ih zgrnem. Tek ujutro sam nazrela vrh na trenutke, kad se razbjede oblaci, i još si me više privlačio. Nisi nimalo zgodan za osvajanje. Prilazim ti polako i sigurno preko snijega, zaledenih sajli, bilo mi je nevjerovatno hladno i na trenutke vruće.

Uspjela sam! Dopoštaš da povjerujem u iluziju da sam pobjednik, ali na trenutak. Dostojanstveno stojiš iznad svih i prvi se na okolne vrhove. Kako samo možeš biti nepredvidljiv i nepristupačan. Nisi mi baš pružio neki vidik, uvio si se u oblake kao da ti je hladno, ili si pak htio da ti dođem opet da te vidim razgoličenog i toplog?

Šesti kolovoza 1986. godine

Obećala sam ti to.

Vraćam se.

Ugledam te bezobrazno razgoličenog i izazovnog, vidim te sa Hribarica u punoj snazi i ljepoti. Kradem to snimkom. Nema snijega

pa žurim što prije da te dodirnem, da ti osvojam srce, samo da se ne razgoropadiš kao prije. Oko vrha lelujaju oblaci mekani kao paperje, smiju ti se što ih tjeraš od sebe, ili je to samo zavjesa iza koje se kriješ? U srcu titraju đavolčići dok ti prilazim.

Ti stvarno misliš da si neodoljiv, ali ovog puta ti srce uzimam bez poteškota i s velikom radošću penjem ti se na glavu da se vrtim od istoka do istoka i gledam ljepotu ispod tebe. Sve je kao na dlanu, svi vrhovi i domovi, šteta što se jezera ne vide odavde a prekrasna su. Neki hladan vjetar protutnj kao da upozorava, ali sunce nemilosrdno peče.

Što li Aljažev stup od onako lijepo crvene boje obojiše u sivo, to ti je baš ružno!

Nije mi se silazilo, htjela sam da što više upamtim i da upijem ljepotu.

Obećala sam ti da ću opet doći, jer ni ovog puta nisam uspjela saznati što je to u tebi što zove; je li to svijet u kamenu, divokoza sa strahom u očima, tvoj vrh u oblacima ili... možda sljedeći put.

Zao mi je što te napuštam ali gledat ću te do Hribarica i fotoaparatom ukrasti sve tvoje ljepote.

TRIGLAVE, čuvaj svoju ljepotu za još mnoge poput mene i ne uzimaj previše mladosti.

Da sam kamen
u utrobu zemlje da zavirim
sunce
da milujem svet
da sam ptica
cvet valcer da igra
kap rose
da život dajem
da sam vetrar
snežne kose da ti mrsim
nebo
u jezerima da se ogledam
da sam cvet
kamenu da prkosim
al' samo sam čovek.

Jedan siv i tmuran dan

SMILJA PETRIČEVIĆ

ZADAR

Zvuci koji su dopirali do mojih čula te noći u planinarskoj kućici na Stapu bili su sasvim različiti, a ipak tako jednolični da su me polako uspavljivali, iako nisam bila još pospana. Ležala sam u kutu u svojoj vreći za spavanje i slušala kišne kapi kako dobiju po limenom krovu, udarajući jedna po jedna u točnim vremenskim razmacima da bi se onda slijevale niz limeni krov, lupkajući po okolnom kamenju. Ti zvuci s krova i ovi s kamenja stvarali su tihu uspavanku koja je polako, ali sigurno umrtiljivala moja čula i dovodila u stanje polusna. Osjećala sam kako tonem u mrak i nestajem isto tako kako je nestajala i tonula ova planina koju je polako gutao mrak. Još jednom sam podigla očne kapke i kroz poluzatvorene oči vidjela Tateka kako sjedi za stolom i rješava kriptogramsku križaljku, dok je petrolejka bacala mutno svjetlo na njegovo mirno i uvijek nasmijano lice. Otkad ga znam osmijeh mu je uvijek na licu.

— Laku noć, Tatek! — promrmljala sam kroz polusan i nestala u mrak.

Jutro je osvanulo još mračnije i tmurnije. Pogledala sam u kut gdje je spavao Tatek. Čulo se njegovo jednakomjerno disanje, ali on se nije video. Utонuo je u svoju vreću. Ja sam se polako izmigoljila. Vani me dočekala magla. Popadala je po okolnim stijenama, zamotala se oko golih stabala, razvukla po dolini, naslonila na vrhove. Nakon nekog vremena počeo je padati snijeg mijesajući se s kišnim kapima. Vratim se u kolibu, zapalim vatru u štednjaku i postavim vodu.

Dok sam sjedila pored štednjaka, do mojih ušiju dopiralo je cvilenje vjetra i šum golih grana. Postajalo je sve hladnije i studen je pomalo prelazila i na mene. Uvlačila mi se u kožu, stisla me i pritisla kao što je pritisla ovo kamenje i stijenje. Stresem se od kladnoće, iako vatra u štednjaku veselo puketa, praćena šumom vode koja vrije u loncu za čaj.

Snijeg je sve gušći, pahuljice sve veće, pojačava se i vjetar. Snijeg se počeo okretati prema jugu i poveselim se da će se pojavit ona lijepa čista velebitska bura i rastjerati oblake i ovo sivilo. Ali to je vrlo kratko trajalo. Snijeg se opet počeo vrtiti u kovitlac, pojavile su se i krupne kapi kiše, pa se mijesala kiša i snijeg, bura i jugo. Ali pobjeđivalo je jugo.

— Koktel — procijeni Tatek dižući se s ležaja.

Stajali smo mrzvoljni na pragu kolibice zureći u siva nebesa. Prolazili su sati, teklo je vrijeme, polagano i usporeno. Kad je vi-

dio da se ne može nikamo ići, Tatek se uhvati posla i počne piliti nekakve daske, dok sam ja i dalje stajala na vratima. U jednom trenutku pojavi se sunce kao nekakva prljava kugla i podsjeti me na krpenu loptu koju smo kao djeca gonili po seoskim guvnima. Vrlo kratko je stajalo gore i onda opet nestalo, potonulo u taj sivi prijavi mulj, potonulo jadno i nevoljno da bi nam ostao i dalje jedan sivi i tmurni dan. Planina je po stajala sve bezličnija, šutljivija, sivi pokrov je postao sve gušći i pridonosio tome da nam planina bude sve ravnodušnija i jadnija. Zaista mi se činila tiha i daleka, okolne stijene, obavijene maglom, daleke i zaboravljene, a ja kao da polako nestajem i tonem u tom mutežu i sivilu, kao da se pretvaram u figuru kamenitu, zaboravljenu, ostavljenu, izgubljenu, kao da zajedno s Tatekom, kolibom, stablima, stijenama, šumom i planinom tonem sve dublje u neki dalek, zaboravljen i izgubljen svijet.

— Bako, ne plati to nitko, mi to radimo iz ljubavi za planinom, za prirodom.

Čudni ljudi, misli si baka, i gleda nas očito s nerazumijevanjem. Sjetio sam se kako sam prije tridesetak godina, dok su još sve subote bile »radne«, ponekad odlazio svom pretpostavljenom moleći ga da me pusti u subotu jedan sat ranije, da dospijem na vlak za Ravnu goru u 14 sati. I on me jednom zgodom upitao isto što i ova »devedeset manje dvi« starica.

Jedan utjecajan rukovodilac u razgovoru s nama planinarima razvio je misao: lovac ide u lov i donese kući lovinu, ribič donese ribu, a šta vi planinari, da bar donesete gljive? Zato se ne moramo čuditi što je u pregledu fiskulturnih grana općine Varaždin planinarstvo svrstan u posljednju grupu zajedno sa šahistima. A o tom redoslijedu ovisi priznanje i financiranje. Jesmo li i mi sami tome krivi?

Nedavno je održan vrlo uspјeli slet planinara Hrvatskog zagorja s otvorenjem planinarske kuće Grebengrad kraj Novog Marofa. Odazvalo se oko 30 planinarskih društava s više od 500 planinara iz cijelog Hrvatskog zagorja i okolice. Svi su oni bili aktivni planinari, jer u planinarstvu nema kibica, navijača, publike. A naše lokalne novine ispunile su u svom listu stranicu i pol sportskim vijestima iz svih grana fizičke kulture, navajući i sitne detalje o pojedinim sportašima, o raznim sportskim susretima i događajima, ali o našem sletu nije bila tiskana ni najmanja vijest. Zar smo mi kopile ovog društva?

U tom razmišljanju stiže i prevozno sredstvo te se otkotrljasmo natrag u civilizaciju.

Ljije Golija, desno Lelija

Foto: U. Beširović

Lelija i Zelengora

UZEIR BEŠIROVIĆ
SARAJEVO

Jutrom bđije mir. Sve je u znaku smirene tišine. Čujemo vlastiti dah i bat koraka. Šuma oko nas. Izmiješale se jele i bukve u vječnoj borbi. Beznadno požutjelo lišće grči se, šušti i otpada. Po uskom puteljku prosulo se opalo lišće zlatne boje, po njemu gázimo kao po debelu sagu. Sve se zaodjelo u jesenje ruho. Planina miruje, čeka jesenje kiše i snjegove.

Sjeli smo na prvom odmoru. Slušamo tišinu. Narušio je jedan list što zašušta padači. Čim se taj šum ugasi, pojavi se novi slični šapat.

Ponovno uspon. Koračamo tiho, da ne naorušimo ovu šumsku tišinu. Hitro odmičemo kroz gustu šumu, koja nam sklanja i ograničava ma kakve vidike.

Nakon dužeg pješačenja, izlazimo iz šume. Ispred nas je zatravnjeno prostranstvo gornjeg dijela planine Lelije. Na nevelikoj zatravni je izvor zvan Jablan vrelo. Nudi nam u izobilju hladnu vodu, kojom Lelija, inače, oskudijeva. Voda jaka, bistra, hladna, puna prkosa. Iznad vrela još strše, prkoseći zubu vremena i nevremena, oronule zidine bivše žandarmerijske kasarne, uništene u vihoru drugog svjetskog rata.

Iznad nas bjeličaste magle rastu, skrivajući dominantne vrhove Lelije i Golije. Ispod nas prostrani Urdeni dô. Osjeća se miris spaljene i požutjele trave. Svuda je već po Urdenanskim dolovima prisutna jesen, rumena kao djevojački obraz. Jesen sazrela svuda oko nas. Topla zlatna jesenja boja Urdenih dolova i zatravnjenih padina u očitom je sukobu sa susjednom tamno-zelenom bojom klekovine. Ovdje drugih boja nema. Lelujaju visoke trave i dogorijevaju. Nadljeću nas ševe i u ljubavnoj igri nestaju u žbunju klekovine.

Vrelo Javorak, na sedlu između Lelije i Golije, zatekosmo kako samuje. Dugo proteklo žarko ljeto ispiло mu je vodu, pa one močalo podsjeća na agoniju umirućeg.

Bjeličaste magle nestale su s vrhova, odaignao ih južni vjetar, što postaje sve jači. Po izlasku na vrh Lelije (2023 m) susreli smo se s jednim zečijim parom. Zatekli smo ih u ljubavnom zanosu, pa nas nisu ni primjetili. A kad su nas spazili, uplašili se i nestali hitro, kako to samo zečevi mogu. Bili su krupni, dobro ugojeni, spremni zečijim salom za zimu.

Odavde, s nevelike zaravni na vrhu Lelije, netremice smo gledali po okolnim vrhovima i kotlinama. Ovdje nije potrebna mašta, fantazija je svugdje oko nas. Planinski kameni kukovi i šiljci nalik na kule i tornjeve. Mrke šume crnogorice podsjećaju na vječnost i trajnu ljepotu, a ogoljele listopadne šume na tužnu prolaznost.

Zatravnjeni pašnjaci i susjedni malo niži vrh Golije (1934 m) imaju boju uplaštenog sijena, prošaranog oker bojom uvelog lišća borovnica. Vrh Krbograd (1907 m) nalik je »Fratarskoj kapi« u Čvrsnici. Galovo brdo (1779 m) podsjeća na velik stog sijena. Na vrhu Videža, koji se uzdiže visoko u oblake, legao bijeli zdepast oblak i kao janje miruje.

Dugo smo sjedili na tom osamljenom vrhu

i uživali u nenadmašnim dalekim vidicima, dugo smo gledali daleko i još dalje, gdje se plavetnilo neba spaja s modrinom planine.

Sa sobom smo, kao i sa svakog drugog vrha, ponijeli mozaik doživljaja, što ćemo ga još dugo nositi u sjećanju.

* * *

Dva planinska vrha, Lelija i Golija, na krajnjem sjeverozapadnom dijelu prostrane Zelengore, kao da su prognani i ukleti da samiju. Neki Leliju i ne smatraju dijelom Zelengore, nego posebnim planinskim masivom. No, to i nije važno. Bitno je da i Lelija i Golija imaju svoje vrednote i ljepote zboru kojih ih treba posjetiti, vidjeti i doživjeti.

Mali »orolisti« na velikom pohodu

DUNJA HORVATIN

OROSLAVJE

U pospano nedjeljno jutro čekali smo se ispred naše »ORO-kuće«, robne kuće u središtu Oroslavja. Šarene vjetrovke, dokoljenke, torbe i ruksaci članova PD »Runolist« izvirivali su sa svih strana — iz starog grofovog parka, iz modernih novogradnji, iz kućica ukusno uredenih vrtova. Kao i obično, najmladi su bili najtočniji. Čavrlijali su ispred izloga sa sportskom opremom i pritiskali nosiće pred »pravim« velikim biciklom. Tog dana i tenisači su negdje imali turnir, pa su i oni tu prolazili put svog igrališta, gdje su imali zbor. Počelo je s pecikanjem:

— Kud vas danas vjetar nosi, Oro-listi? Idete li po orlovo pero? — dobaci mladići s reketom pod rukom.

— Mi smo Runo-listi — protestirao je jedan od juniora, — i idemo na Plješivicu.

— I vi ste mi baš neki sportaši! Nosite te ruksake na breg, dajte da to pojedemo i popijemo tu u našem parku!

— Ma ne-emoj! — branio je mališan boje planinara. — A ti, kaj bežiš s tim reketom i nikam ne dođeš?

Nastavilo bi se u beskraj u tom stilu da nije zaorilo — pokret! Sretno tenisačima, sretno »orolistima«. Krenuli smo pored »Orokonfekcije«, »Orotexa«, najstarije zagorske tekstilne industrije i pored »Orometala«, do željezničke stanice Oroslavje. Kod nas u Oroslavju sve je na ORO — slobodoljubivi stonovnici mjesta vrlo se ponose svojim orlom, mjesnim simbolom, uz koji je vezana i legenda o postanku mjesta.

Čim smo se smjestili u vlak, odmah su prošukali bonboni, čipsovi i žvake. Mališani su međusobno radili inventure na svojim šeširićima ukrašenim značkama; pale su prve

trampe. Tako smo u dobrom raspoloženju stigli do Podsuseda, gdje smo se ugurali u gradsku liniju autobusa za Samobor.

Ispred Muzeja već se šarenilo mnoštvo šešira sa značkama, čiji su vlasnici požurili da svojim sudjelovanjem pridonesu ugodaju izleta što se organizira svake godine povodom Svjetskog dana zdravlja. »U susret zdravlju!« — bila je dobrodošlica i ujedno smjerokaz za ovu i naredne nedjelje u okrilju naših planina i šuma. Iza zgrade Muzeja staza se počela naglo uspinjati, tako da smo uskoro počeli skidati vjetrovke i pulovere.

Na prvom odmorištu, u Anindolu, aktivirane su »unutrašnje rezerve«; pozvan je u pomoć »Bronhi« i poneka »pljoska« koja bi odmah poprimila kružni tok.

Na kontrolnoj točki u Cerju okrijepa je bila još potrebnija, a i toplo proljetno sunce grijalo nas je nesebičnim žarom.

— Je li još puno, teta Dunja? — pitali su mališani.

— Ne, još malo.

Za nekoliko minuta opet:

— Je li još puno, striček Stanko?

— Ne, još samo malo.

— Mrzim »još samo malo«.

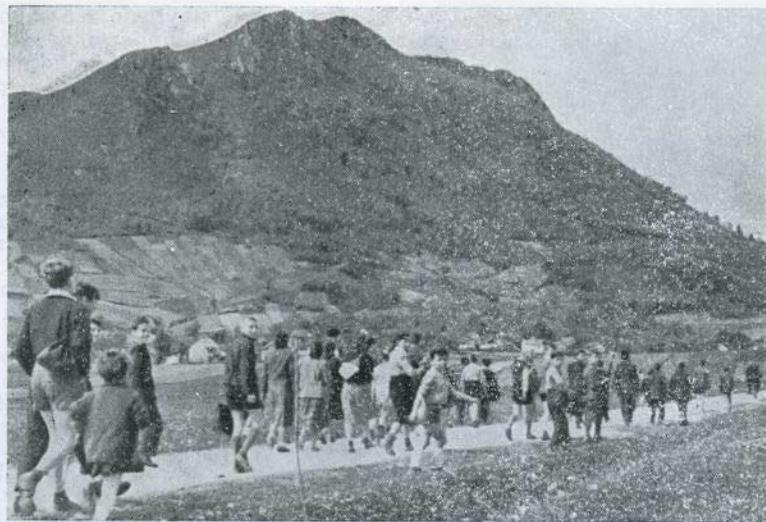
— Je li još puno, striček Marjan?

— Da, još puno! — nakon čega su svi prasnuli u smijeh.

Manju Vas smo prošli osvježeni izvrsnim čajem od mente, koji nam je usput natociš simpatični Travar Biljko, kako su ga juniori odmah krstili. Bio je to spas u pravi čas, jer nam je uspinjuće sunce topilo i posljednje rezerve zimske kondicije.

U Kotarima smo već posjedali na izvrnute vjetrovke, po travi, uz prašnjavu cestu. Cestom je protutnjao okićeni autobus i zavio

Mladi planinari u koloni

nas oblakom prašine. Ogorčeno i razdraženo gledali smo za njim, dok se iz njega orila vesela pjesma.

— Mogli smo ga stopirati — zamišljeno je predložila mala Ana.

— Ma kakvi bismo mi bili planinari! — bunio se jedan od klinaca.

— Pa, ne mislim radi hodanja, nego, nego, veseli su i pjevaju — snašla se mala.

— Kao da mi ne znamo pjevati.

Nakon kratkog dogovaranja počela je pjesma, nesigurna i nespretna, pa je uskoro i utihnula.

Pažnju »klinceza« sada su zaokupljali cvjetovi kukurijeka (Helleborus), koji su neke od njih vidjele prvi put i odmah ih prozvala orhidejama.

Kad smo već svi mislili popadati s nogu, iza zavoja je u crnogoričnoj šumi provirio dimnjak Lovačkog doma. Tu je bilo odrediste. Na proplanku je već bilo mnogo planinara i mi smo se smjestili u sjeni smreka nedaleko od doma. Rasprostrli smo dva šatarska krila, s olakšanjem posjedali i otpustili vezice na cipelama. Iz rukaska smo povadili pripremljene sendviče i nareske, sokove i osvježenja, te po dobrom starom planinarskom običaju sve stavili na jednu hrpu, tako da je sve bilo svačije. Za nekoliko trenutaka svaki je razgovor zamro, čula se samo glazba, poruke domaćina sa zvučnika i graja skupina koje su nadolazile. Poneko: dodaj mi sol, molim te malo nožić, hvala — punim ustima, bilo je znak dobrog appetita i izvanredne suradnje.

Sad se već zbijala lakše disalo. Bržljivo smo pokupili sve ostatke i odnijeli ih na za to određeno mjesto. I najmlađi članovi poštivali su pravilo: »Što si donio u planinu, to i odnesi sa sobom!« Tako je, nakon kritičkog promatranja, mali Slaven samoinicijativno prišao nekim tetama što su napuštale klupu nedaleko od nas:

— Teta, teta, nešto ste ostavile!

Naravno, tete su se vratile i začuđeno gledale, dok je mališan prstićem pokazivao na prazan tetrapak i smotuljak salveta pod klurom. Posramljeno i ogledavajući se odnijele su otpatke do košare za smeće, dok smo mi iz prikrajka diskretno uživali u prizoru.

Sunce je bilo u zenitu. Juniori su se rastrčali proplankom, a koji su još imali snage, »odsetali« su do vrha Plješivice. Otkriven je izvor značaka i mjesto za kontrolni žig. Nešto je u obližnjem šumarku otkrio i onaj »griješni« autobus.

— Udari žig i u moju knjižicu — zamolio je svoju vršnjakinju mala Ana, koja je ispruženih nogu i izutih cipela ostala sjediti na šatorskem krilu.

Nešto tu nije bilo u redu. Cipela ili nogu? Oboje. Peta joj je već poprimala purpurno crvenu boju, a povrh svega se napeo bolni bijeli mjehurić. Bilo mi je jasno da ne može istim putem natrag. Onako mala i nemocna bila je nalik vrapčiću slomljenog krila.

— Daj knjižicu, ja ћu ti udariti žig — rekla sam i s jednom »bubom u glavi« izgubila se u šumarku. Morala sam nekoga pronaći. Nije bilo teško. Sjedio je na klupi nedaleko od autobusa. Po »normalnoj« odjeći vidjelo se da nije planinar, ali me dobroćudan izraz lica ohrabrio da mu priđem i istresem svoje jade. Bez mnogo objašnjenja stavio mi je na znanje da je vozač autobusa i da s njegove strane nema zapreke.

— Imamo dva-tri prazna mjesta, a ako vas nema mnogo, mogli biste se i svi ugurati — i širokim zamahom ruku pokaže mi širinu i veličinu autobusa kojim je ovamo dovezao petrinjske planinare.

— Moji su otisli na vrh i uskoro se vraćaju, pa recite i vođi puta. Siguran sam da neće imati ništa protiv.

U Samoborskom gorju

Foto: Dr. Željko Poljak

U kratkom razgovoru saznala sam da od Muzeja do Lovačkog doma ima oko 15 km, što i nije tako mnogo kad ne bi trebalo istim putem natrag. Ani to sigurno ne bi bilo ugodno, a ni muškom dijelu članstva, koji bi je solidarni i na etape nosili »pišalonca«. U međuvremenu je stigla oveća skupina s vrha planine.

— Evo, onaj s bradom — reče mi susretljivi vozač autobusa.

Ono što se zbilo dalje još jednom je potvrdilo moje spoznaje o širini i plemenitosti slavenske duše. Šteta što u tempu svakodnevice te ljepote uspijemo uočiti tako rijetko. U planinama su ljudi bliskiji, ljudskiji, susreti su sružniji, onakvi kakvi bi trebali biti uvijek.

— Ma, ne za dvoje, napravit ćemo mesta za sve! — srdačno je prihvatio vođa puta petrinjskih planinara.

U našem taboru, na šatorskem krilu, okupljali su se pomalo umorni »orolisti«, došli su i oni s vrha i, bez orlovnog pera, smjestili se u hladovini smreka. Sad je mala Ana bila meta zadirkivanja i šale:

— Ana nam ne stane ni u jedan ruksak u komadu. Moramo je razdijeliti!

— Ne! Nek je nosi netko od velikih! — zaštитnički se javio neki mališan.

— Ja ću joj nositi ruksak — javio se drugi.

— A ja jednu cipelu.

Na vijest o prevozu s petrinjskim planinirima nastalo je sveopće veselje koje je na-

stavljeni i u autobusu. Susretljivi domaćini ustupili su nam čak svoja mjesta, a oni su posjedali po naslonima sjedala.

— Petrinjčani, pjesma za Zagorce! — čuo se glas vode puta.

Opet je orila pjesma, ovaj put pojačana našim glasovima. Krajičkom oka uhvatila sam malu Anu — cvrkutala je hrabro s društvom, makar ju je moralо boljeti.

S ljubaznim domaćinima smo se rastali na kolodvoru, gdje smo mi čekali našu zagorsku vezu, a oni su okrenuli put Petrinje, praćeni našim dobrim željama. U vlaku prema Zaboku među nama se razvezla diskusija:

— Velim ja tebi, ne može biti loš čovjek tko god je planinar — tvrdio je Brko.

— Ne, nije to bitno. Važno je koliko si sam čovjek — filozofski mu je odvratio Njofra.

— Možda, ali planinari su naj-, naj-bolji! — ustrajao je prvi.

— Ma nemoj ti meni pričati, ovaj šofer nije planinar, a uzeo nas je u puni autobus, na svoju dušu.

— Pa, je, je, ali... — zamuckivao je Brko.

— Je, ali — nestalo ti glasa. Svagdje ima dobrih i loših ljudi, a na tebi je da uzmeš svoje.

Očito su bili preumorni za nastavak debate, jer se uskoro iz njihova kupea čulo duboko, ravnomjerno disanje.

S prvim sutonom ušli smo u Stubičku kotlinu. Sa željezničke stanice gledali smo jasne obrise Sljemena i njegovih sjevernih obronaka, šutke i bez komentara. Očito je svatko od nas bio iznova zanesen snagom ljepote ovog pejzaža koji je nepromijenjen stoljećima i tisućljećima općinjao — jednakog grofa i njegova konjušara, orača i drvosječu, radnika u tkaoni, slikara i stihoklepca...

Dok smo se uspinjali zadnjim usponom prema centru mjesta, spustila se noć. Dan »ususret zdravlju« bio je prava prethodnica sutrašnjem Svjetskom danu zdravlja. Naš pochod bio je tek kap doprinosa svjetskoj trci za zdravljem.

— Oro-listi, nešto su vam prašnjava krila — iz tame parka pojавilo se nekoliko tenisača s torbama iz kojih su virili reketi.

Nije bilo komentara.

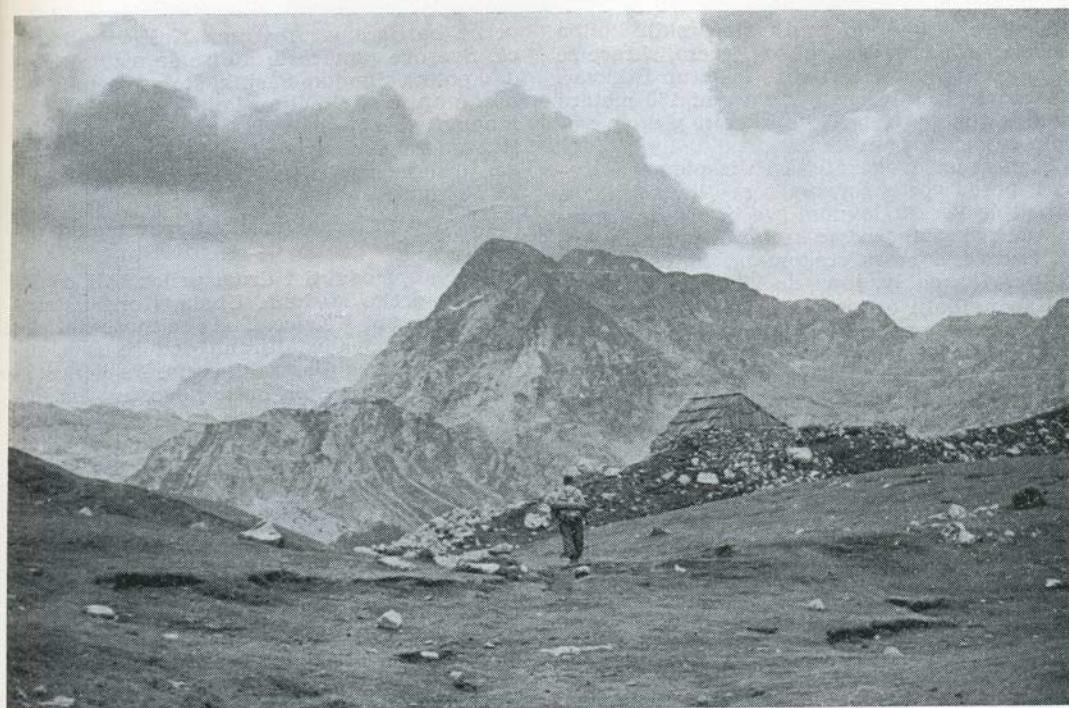
— No, sad se pravite važni! Da niste uhvatili orla za rep?

— Ma ne-e-moj! — bilo je sve što je izustio neki mališan.

— Pa i mi smo od danas na vrhu — uporno je nastavljao onaj s reketom.

Svi smo odjednom postali radoznali. Grupica se stopila, povećala, pročavrljala. Nitko nije osjećao umor. Da je više takvih dana, mislila sam u sebi, da je više »goro-lista« i tenisača, sudionika sportova uopće, bilo bi manje repova u domovima zdravlja, više razumijevanja i prijateljstva među ljudima.

Rastali smo se ispred ORO-kuće, svjesni da i mi imamo svoju ciglu u izgradnji boljeg, zdravijeg i mirnijeg Sutra.

Vila sa Sirokara

Foto: Dr. Z. Poljak

Vila (2093 m) u Prokletijama

M. KOVACEVIC i D. VINCEK

TITOGRAD

Još jedina planina-ljepotica ženskog roda i naziva u nizu prokletijskih vrhova uz granicu Albanije. Ti predjeli nijesu danas više toliko zabačeni kao nekada, jer se automobilom stiže sve do katuна Sirokara. Ipak, sve nosi u sebi dojam neotkrivenog i tajanstvenog.

Vrh Vile gledan sa Sirokara markantno i ponosno se ističe lijepom i čistom linijom, strmim i ozelenjenim padinama. Među botaničarima je na glasu zbog rijetkih biljnih vrsta. Pravac pružanja cijelog lanca je SI-JZ. Geološki sastav vapnenci, čiji su slojevi na čudan i osebujan način ispremješteni, te se lako raspoznaaju i pamte u odnosu na druge Dinaride.

Prilaz je moguć od Titograda asfaltiranim cestom preko Bioča, Bratonožića i Ljeve Rijeke. Poslije 100 minuta vožnje stiže se na prijevoj Raškovo Guvno (tu je razvodje). Ovo je ustvari stara cesta koja je nekoć bila i jedina veza Crne Gore sa sjeverom, dok nije izgrađena magistrala kroz kanjon Morače. Sa ceste se skreće desno do Veruše, da bi se nastavilo najprije par kilometara asfaltom, a poslije makadamom, u pravcu jugoistoka. Ve-

ruša je priyatno ljetno i zimsko odmaralište školske djece. Nakon 13 kilometara živopisnom dolinom rječice Veruše i naselja Mokro stiže se na katuš Sirokar (Lakovića), koji se nalazi na visini od 1760 metara. Ustvari, stiže se na prijevoj između Bigeze i Karimana. Odavde se jasno vidi na jugoistoku uzdignuta kupa Vile, koja se izdvaja u tipičan vrh. Tu se ostavlja automobil. Već odavde vidi se, malo istočnije i niže za 450 metara, jedan dio Rikavačkog jezera. Do njega se stiže strmom stazom, dobrim dijelom kroz bukovu šumu, za 30 minuta. Jezero je na nadmorskoj visini od 1313 m, smješteno u slikovitoj potolini nastaloj djelovanjem tektonskih prirodnih sila i radom leđnika. Ima tu dosta stočarskih koliba. Život pulsira svojim ljetnim ritmom napasanja sitne i krupne stoke, pravljenja sira, a manje skorupa. Glavni su činioци ove ekonomije žene i djeca. Očevi i odrasla djeca su angažirani na drugim poslovima u gradu ili na selu. Ovamo navraćaju samo povremeno zbog dopremanja životnih potrepština ili da odvezu pune kace sira. Taj se transport do ceste obavlja na konjima.

Kad se stigne do prvih stočarskih koliba Ivanovića, iznad Rikavačkog jezera, skreće se desno preko potočića i stiže u katuš Rikavac, 500 metara od Jezera. Na zaravni 150 metara pred katurom treba se opskrbiti pitkom vodom sa ozidanog izvora.

Stanovnici ovog katuна су из племена Kuča i, pored gostoprимства у svojim kolibama, pružit će vam uglavnom sve bitnije informacije te pokazati pravac kretanja put vrha Vile. Zadržavanje sa stokom na katušu traje, po pravilu, od 10. juna do 15. septembra.

Kao najbolji orijentir za dalji pravac kretanja može se uzeti koliba Perkovića na uzdignutoj glavici jedno 200 metara zapadno od Jezera, odakle vodi staza u pravcu JI kroz bukovu šumu do Prasice (1600 m) i dalje do katuš Studenice (1700 m). Dovde se utroši još sat i 30 minuta. Prasica i Studenica su već iznad šumskog pojasa, na rupčastom, krševitom i vapnenjačkom terenu. Staza je dobro uočljiva i lako prolazna. Danas je na katušu Studenici samo 10 koliba. Prije rata bilo ih je mnogo više, i na tisuće ovaca.

Od koliba Biša Purovića odmah valja krenuti prema JZ izraženim vrlo strmim padinama ka vrhu, koji je tu na »dohvatu ruke«. To će se savladati za sat i po (400 metara visinske razlike), prelazeći zelene police i korišteći isprekidane staze kuda se kreću ovce. Uspon kratak, ali vrlo strm. Ovdje je potreban oprez, naročito pri povratku i kada je trava mokra od kiše. Ona ovdje zna često i neочекivano da naiđe, ali isto tako i brzo prođe. Ako pažljivo promatraste, sami ćete uočiti najbolji pravac kretanja ka vrhu u cik-cak ključevima, sve do visine od 1900 metara. Poslijednjih 200 metara visine ide se zatravnjenim terenom.

Sam vrh je prostran i na njemu se možete dobro raskomotiti. Pažnju nam prvo privlače kućice albanskog sela s druge strane granice, u dolini Vrmošće. Reklo bi se da ne padaju ovom svijetu. Na vrhu je granični kamen. Na strani okrenutoj nama je natpis SFRJ, a na drugoj RSHSH.

Jugozapadno na Vilu se oslanja i s njom gotovo spaja Strungeza, čijim vrhom također prolazi granična linija. Za ovaj vrh kažu da je za pet metara viši od Vile.

I bez upozorenja ostaje se zadivljen pogledom što se pruža s vrha Vile. Da se podsjetimo: u prvom planu su vrhovi koji pripadaju Kučkoj krajini, a malo dalje Komovi, Visitor, Maja Karanfili, Trojan, Maja Jezerce u Albaniji i drugi vrhovi Prokletija.

Granična linija u predjelu Vile pruža se od pravca sjevera na Vučji Potok, Vrmošu, Kunj, Laz Miljanov, Skalu Rikavac, Kokuru, Vilu, Strungezu, Prijun, Nerf. Sve su to vrhovi iznad 1800 metara.

S vrha identificiramo u lancu desetinu vrhova tzv. Kučke krajine. Svi su preko 2000 metara. Pločnik i Viljenica te Šila dijelovi su Žijova. Dalje se nižu Treskavac, Surđup, Štitan, Pasjak, Bigeza, Kariman i Maglić na sjeverozapadu (ima još jedan Kariman iznad visoravn Koštice). Ovaj niz vrhova je sje-

verna barijera visoravnima Koštice i Rikavca. Sve ove plavičaste kulise se nižu »iza leđa« poteza Smojan-Pasjak, što ga je tako zanosno opisao dr. Željko Poljak u »Našim planinama« (br. 7—8, 1975) i kod mnogih od nas izazvao želju da zagledamo što ima iza druge, južne strane njegovih snoviđenja vezanih za Bukumirsко jezero.

Po ovoj prilaznoj varijanti povratak je istim putem.

Treba spomenuti i drugi prilaz Vili od Tiograda preko Meduna, Ubala, Korita, Radeče i visoravni Koštice. Tuda se može koristiti do sela Orahova asfaltirana, doduše uska, strma i krivudava planinska cesta. Na koncu, za one koji traže uvijek nešto novo, evo mogućnosti da našoj ljepotici priđu i iz pravca Komova preko Bijelih voda i Vučjeg Potoka. Sa sjevera Jugoslavije prilaz je preko Kolašina, Mateševa i Veruše.

Južno od Koštice pogled nam privlači izdužena silueta Krisitora (2024 m). Malo je poznat i malo posjećivan. I on je zaobljenih vrhova, tipičnih za ovdašnje kraške formacije.

Naroda će ovdje biti dok postoje pašnjaci i ostaci šuma. Ovdje se etnički miješaju Crnogorci i Albanci i žive na ovoj teritoriji složno vijekovima. Život ih je naučio da mudrom tolerancijom i sporazumijevanjem sa susjedima i suplemenicima osiguraju sebi i djeci bezbjednu budućnost. Važi to i za one danas još granicom zatvorene dijelove ka srcu Prokletija. Nadamo se da će se jednog dana otvoriti i da ćemo stupiti na gorostase — Maja Jezerce i Maja Hekurave.

Važno je znati da je ovo granična zona, koja zahtijeva oprez kretanja, a prije svega dozvolu za pogranično područje. Treba svratiti na Mokru u vojnu karaulu i prijaviti namjeru planinarenja u ovom kraju, a ujedno dobiti potrebnu uputu o režimu kretanja u rajonu Rikavačkog jezera. Inače, mješovita granična komisija ima ponekad posla zbog stoke, koja ne zna za granice, pa prijeđe preko. Ima i drugih incidenta, ali oni su više slučajni nego ozbiljni. Planinarski kodeks nalaže ozbiljno ponasanje, bez stvaranja teškoča našim organima.

Ovdje, izgubljeni u centru »Južnih Alpi Evrope«, pokušavamo pogledom obuhvatiti i mislima zaokružiti dio Crnogorskih Prokletija, od jugoistoka do sjeverozapada. Po svemu izgleda da je Žijovo geografski nerazdvojivo od tog kompleksa, zajedno s Komovima kao sjeverozapadnom granicom. Na sjeveru rubnu granicu Prokletija čine: Cmiljevica, Skrivena, Mokra, Hajla, Žljeb, na istoku Bogičevica. Na jugu kompleks ulazi u Albaniju gdje je i najviši vrh Prokletija Maja Jezerce (2694) i više malopoznatih zbijenih vrhova u grupi, svi iznad 2500 m.

Ne mislimo da smo nešto otkrili, niti da drugi prije nas nisu ovamo dolazili. Želimo samo da nas ubuduće još više dode. Konačno, mnogo toga, pa i ovo, za nas su otkrivali stranci. Naš narod živi tu od vajkada, ali ni-

Jezero Rikavac

Foto: Dr. Ž. Poljak

je bilo mnogo objavljenih putopisa.* Ovi tereni su bili raj za mnoge geografe i botaničare, koji su ovamo često dolazili od prve polovine 19. vijeka (Pantocsek 1872, Rohlena 1902).

Da još nabrojimo neke od malih ljepotana iz biljnog svijeta. Ovdje su pronađene i prvi puta opisane Skenderbegova i Vilelina ljubičica. Od životinja može se pojaviti krdo divokoga. Vuk i medvjed uzmu ponekad svoj danak. Nađe se i na planinskog zeca, koji je malo tamnije boje.

Planinarska duša može se u ovom kraju napoljiti novim vidicima, novim prostorima i u suzdržanom triumfu obogatiti novim linijama horizonta. Sve je to, međutim, gazila nogu naših predaka, pa za markaciju i ne pitajte. Krenite ugaženom stazom kuda idu ovce i nećete pogriješiti. Narod kaže: kuda prolazi živo. Ovce izlaze gotovo na sam vrh Vile u potrazi za mladim biljčicama, tražeći ih tako izbirljivo po ovim vapnenjačkim slojevima. Ka-

ko da im mlijeko ne bude puno raznih aromatičnih sastojaka? Sentimentalno opažamo da je stočarstvo u povlačenju, sve manje naroda odlazi u planinu. Uvjete za lakši život nalaze u gradu i bliže gradu. Planine se na taj način obnavljaju, zauzima ih novo raslinje, te mijenjaju svoj izgled. Čudno je ali i objašnjava: gdje nema ljudi, povlače se i ptice i životinje. Stvorio se lanac međuzavisnosti, pa uザjamno trebaju jedni drugima.

Zivot ide dalje, a mi u planinama nalazimo njegovu ljepšu stranu. Bar tako vjerujemo. Sve su ove planine, gledane izdaleka, siro-bijele i beživotne, no trud za ulazak u njih otkriva biljne terase i pitome visoravni, gdje su stijene i previsi bogate izložbe života, a za oko dramatične kulise.

* U NP 1956, str. 129. objavljen je putopis Ivana Gušića: Od Kolašina do Titograda uz albansku granicu, s prikazom Rikavca i fotografijama Vile

Jedan graditeljski podvig

U nedjelju 6. srpnja 1986. godine skupio se velik broj planinara pred novim planinarskim skloništem na Bjelolasici, da proslavi njegovo otvorenje i da oda priznanje graditeljima.

Vrijeme nije skljono ovakvim pothvatima. Danas ih ostvaruju samo izuzetni pojedinci, koji osim snažne ljubavi za planine posjeduju i sposobnost da svoju misao, nošenu velikom duhovnom snagom, i ostvare. Znam dvojicu takvih ljudi. Želimira Kanturu i Slavka Tomerlina. Zadržat će se na prvoj, jer svaki od njih je zavrijedio da se njegovo djelo posebno zabilježi.

Davno, prije više godina, u domu na Bijelim stijenama Velike Kapele, uz svjetlost svinjeća, začeta je misao o Kapelskom planinarskom putu: od Tuka, preko Matić poljane, Jančarice, Bjelolasice, Samarskih i Bijelih stijena, Javornice, Dulibe, Kolovratskih stijena, pa prema moru do Viništa i Klenovice. Vjerujem da je to bila misao Želimira Kanture, iako je moguće da ju je prije spomenuo i netko drugi. Međutim, od toga časa to je njegova misao, koja će se uporno ostvarivati tjednima, mjesecima i godinama, kako su dolazile.

I ljeti i zimi prolazit će Željko Velikom Kapelom sa Zoranom Gomzijem. (Neka mi opuste svi oni, koje ne spominjem, a zajedno su s njim istraživali i obilježavali Kapelski put, te gradili skloništa. Njihova imena su zabilježena u dnevnicima i ušla su u povijest hrvatskog planinarstva. Ovaj članak je portret

graditelja Željka Kanture i njegovog djela, kako sam ga ja vidiо.)

Kao veliki moreplovac brodit će šumama, proplancima i vrhovima, a Zoran će biti navigator. Oduševljavat će se starim javorovima, tugovat će nad oborenim smrekama, buniti će se protiv sječe šuma, otkrivat će neslućene vidike na planine Gorskog kotara, na daleke vrhove Alpi i Velebita.

Kao u pričama iz davnine otvorit će puteve iz tamnih planinarskih šuma do visova iznad mora, po danas opustjelim primorskim pašnjacima, kroz mrtve zaseoke, do samoga mora, a na drugi kraj sve do Velebita.

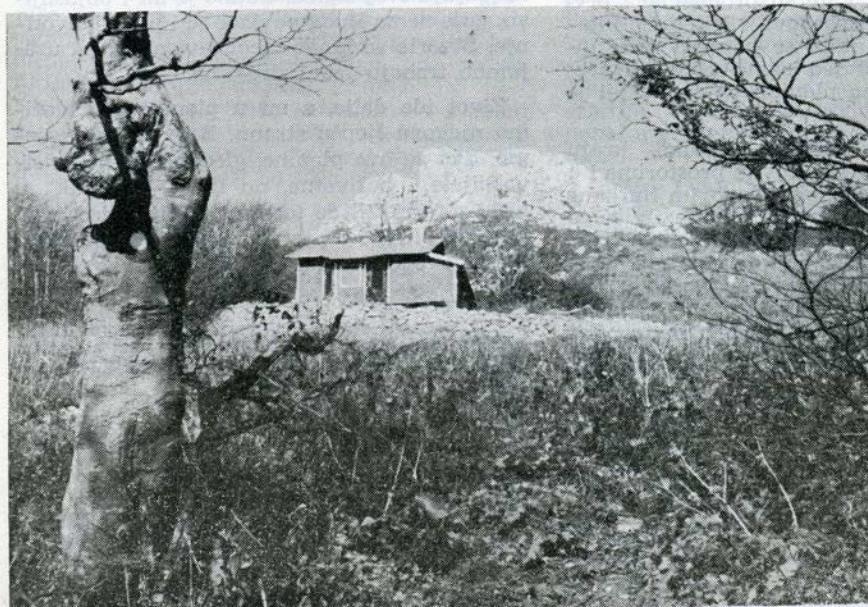
Cijeli taj svoj zanos prenosit će i na druge.

Međutim, ono što ga čini izuzetnim je, da su bez ikakvih namjenskih društvenih fonda-va izgrađena i uređena skloništa u Dulibi, Viništu i sada na Bjelolasici, a uređena je planinarska soba u školi u Krivom Putu.

Jasno mi je kako ljudi na visokim položajima, naprimjer, kao predsjednici klubova, dobivaju novac za svoje klubove, ali kako uspijevaju čovjeku koji nije na vlasti da oduševi rukovodioce raznih poduzeća, tako da oni svoje oduševljenje prenesu na radnike u samoupravnim organima, da dadu građevinski materijal, novac, prijevoz za izgradnju skloništa u planini, to mi ostaje tajna.

A to je Željko uspio.

Ponekad neposredno, a nekad preko planinara koji su njegov zanos prenosili dalje.

Novo sklonište na Bjelolasici

Foto:
Dr. Ivan Breček

ZELIMIR KANTURA

Roden je 17. ožujka 1936. godine u Zagrebu. Osnovnu školu završio je u Zemunu, a srednju školu i Pravni fakultet u Zagrebu. Od 1951. godine započinje registriranu planinarsku djelatnost, kao član PD »Željezničar«, PD »Sljeme«, PD »Zagreb«, PD »Rade Končar«, te od 1970. PD »Vihor«, Zagreb. Danas proslavlja 35. godišnjicu planinarskog rada.

Posebno razdoblje njegove djelatnosti u planinarstvu započinje 1970., kada, kao pravnik u RO »Zito-kombinat« uspijeva da njegova Sindikalna organizacija preuzme patronat nad PD »Vihor«. Plod toga odnosa su prostorije, u kojima je i danas sjedište PD »Vihor« u Basarićekovoj ulici.

Dugogodišnji je potpredsjednik »Vihora«, član njegovog Upravnog odbora i sudac časti, kao i sudac časti PSH, te predsjednik Komisije za normativnu djelatnost PSZ. Radeći kao sudac u Zagrebu, a sada kao javni pravobranilac općine Crnomerec, angažiran je na raznim funkcijama društveno-političkih organizacija, te je za taj rad primio veći broj priznanja i zahvala. Godine 1973. odlikovan je Ordenom rada sa zlatnim vijencem.

Prijateljstvo s dva istaknutna zagrebačka planinara, Milovanom Dlouhyjem i Zoranom Gomzijem, bit će presudno za njegov planinarski put. Prvi od njih ga 1962. uvodi u začaranji svijet Bijelih stijena, odašte više nikada ne će moći izaći. Plod tih oduševljenja je njihovo djelo »Vihoraški put« koji će biti ostvaren 1973./74. godine.

Sa Zoranom Gomzijem će 1979. utemeljiti, trasirati i urediti Kapelski planinarski put od Mrkoplja do Klenovice. Zajedno su napisali i izdali vodič toga puta.

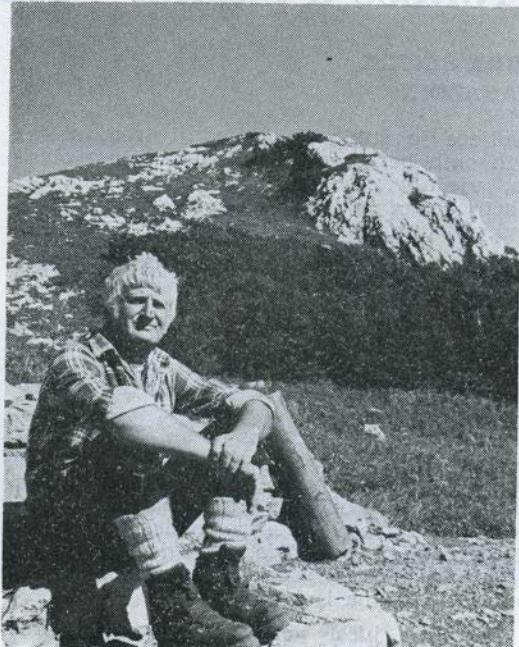
Začetnik je spojnog puta od Kolovratskih stijena do Vratnika, koji je ostvario 1984. zajedno sa svojim vjernim pratiocem — suprugom Vesnom i priateljima. Plod toga rada je priateljstvo s PD »Zavižan« iz Senja, čiji članovi su 1986. uredili i opremili sklonište u Krivom Putu.

Pokretač je i aktivni sudionik niza radnih akcija na Kapelskom putu, Bijelim stijenama, Dulibi i Viništu.

Na njegov poziv odazivalo se uviјek dvadesetak planinara, a jednom ih je bilo preko 160! Ne znam je li nešto slično ikome još pošlo za rukom.

Uviјek sam se pitalo zašto kršćani tvrde da djelo ne može biti dobro ako nije učinjeno iz ljubavi. I dok su nam ruke popuštale pod težinom pjeska, cementa, vode, drva i željeza koje smo nosili na vrh Bjelolasice, shvatio sam: kad to ne bismo radili s ljubavlju, bio bi to robovski rad. A nema dobrog djela koje rade robovi.

Skloništa su otvorena za sve. Za one koji su ih gradili, kao i za one koji su ih koristili i za vrijeme gradnje da prespavaju u njima i da ujutro nastave svoj izlet, a da im ni u jednom času nije palo na pamet, da bar malo pomognu kod gradnje. To su ljudi koje nije taknuo plamen zanosa ni žar ljubavi. Djeca potrošačkog društva. Nema razloga da se ne uzme ono što se može dobiti besplatno. Da su morali raditi bio bi to robovski rad, jer bi mrzili i rad i one koji su ih na njega natjerali. Bez tuge i jadikovanja utvrđimo da tako mora biti.

O 35. godišnjici svoga planinarskog rada potaknuo je i predvodio izgradnju skloništa »Jakob Mihelčić« na Bjelolasici, koje je otvoreno 6. srpnja 1986. godine.

Bijele stijene nadahnule su ga da napiše niz članaka i pjesmu »S Bijelih stijena«, za koju je napisao i riječi i glazbu.

I upravo zato nek ostane zabilježen podvig Željka Kanture i svih onih na koje je on prenio svoj zanos i ljubav, da su bez nagrade i javnih priznanja otvorili jednu planinu svim ljubiteljima planina, na budućem planinarskom putu od Istre do Orjena.

K. M.

Idejna skica ing. Nenada Paulića po kojoj je građeno sklonište na Bjelolasici

Proljeće u planini – proljeće u meni

MIRA SINCEK

VARAŽDIN

Proljeće je stiglo u posljednji tren, nakon svih onih beskrajno dugih dana, sivih oblačaka, vječnih snjegova i uspavane prirode. Način da ga se dotakne, upije, prisvoji, doživi potpuno, slikovito, odlazak je u planinu.

I, eto, ja sam opet tu, na staroj i dragoj Ravnoj gori.

Ko kaput, dosadan i pretežak od dugog nošenja, skidam i odbacujem svakim korakom taloge zime, breme mirovanja, lakša, slobodnija, sebi bliža. Žedna šetnje oživljenoj prirodom, kad svaki list, svaka vlat mlade trave pozdravlja, šuma šušti, bruji, zvoni glasovima ptica, zujom pčela, treperi igrom leptirqvih krila, prolazim istim poznatim mjestima i sve vidim drugačije: provale su staze i puteljci modrinom šumarića, bjelinom zvončića, a jaglaci se rasuli planinom poput bliještavih zlatnika, zrak na bubrio mirisima ljubica i drena!

Među, do jučer gole i sive grane ispreplela se nježna zeleno-ružičasta izmaglica jednih pupova. Sve je čisto, nevidljivom rukom oprano, dotjerano, jutarnja rosa zrcali sunce na laticama u travi, nabujale proljetne vode mahnito preskakuju kamenje i urušeno granje, pjene se i grgore u daljinu. Osjećam kako moje brige ostaju zapletene u žbunju kraj puta, problemi bespovratno tonu u dolinu daleko iza mojih leđa, a bore zime ublažuje dodir toplog dana.

Sad je svaki pogled dvostruko zanimljiviji,

slike odvlače pažnju, svaki me cvijet, list, grana, zaustavlja, zadržava.

Sjedim usred gordog bijelog kamenjara Velikih pećina, pod mojim nogama obješenim u prazno, prekrasan mozaik boja i oblika: isprepliću se tonovi poorane zemlje, svježina sočnih zelenih livada, gusta tama borovitih brežuljaka, rumenilo razbacanih krovova, a sve upotpunjaje, oživljuje slap ružičastih i bijelih voćnjaka.

Cijelom slikom, početkom u nepoznatom, krajem u beskonačnom, vijuga »srebrna« cesta, rijeka kojom teku ljudi, užurbano, neprestano, vječno. Rasipam se, plovim s oblacima, to više i nisam ja, ne više i samo tu, odjednom na svakom sam mjestu, brzinom očiju, snagom misli, vrijeme gubi svoje trajanje, sve se, eto, pretvara u trenutak, neograničen, dug, postajem i drvo i cvijet, list na laganom mirisnom vjetru, ples leptira, pčela u marljivom letu, osjećam kako moje oči mijenjaju boje u dodiru s tolikim slikama, kako se topim smirenja i sretna i dušom mi odzvana ko stih — pokloni mi planinu i u mojoj će pogledu i srcu zauvijek gorjeti vatre!

Divim se proljeću što, evo opet, neumorno, ponovo čuda stvara u staroj planini, vraćajući njenim njedrima snagu mladosti, stavljujući nove boje na njena ramena, opojne mirise njenim stazama, skrivajući mnoge i mnoge lijepje i radosne trenutke za sve zaljubljenike — planinare!

Olimpijski plamen na vrhu Medvednice

MARIJA GOBEC

ZAGREB

Moderni svijet diči se svojim olimpijskim igrama održanim posljednjih 90 godina. Stari Grci sigurno bi bili još ponosniji, jer — koliko je poznato — organizirali su ih oko 290. Nije isključeno da ih nisu imali i više, jer davna vremena možda skrivaju i raniji početak igara. Obnavljanje igara 1896. godine moglo bi se nazvati obavezom čovječanstva prema Helenima i njihovom doprinosu sportu.

Grci sport nisu izmislili, ali su se za njega brzo opredijelili. Cijeneći estetske vrednote uopće, težeći dostignućima svih vrsta (uključujući i svladavanje vještina), nastojeći se ospozobiti za što veće napore i izdržljivost, a uza sve to, želeteći nadmetanje u svemu

tome i kao konačni cilj — pobedu, Grci su tako postupno razvili djelatnosti koje danas zovemo sportskim. Razvoj disciplina i dostignuća pojedinaca doveli su do priređivanja natjecanja koja su prethodila budućim igrama. Prema naučnim izvorima u »svetoj« Olimpiji su održavane svečane ceremonije, vjerski obredi. S vremenom su prilike nametnule, a i bogati sloj je tražio drugačiji sadržaj, pa su nadmetanja počela potiskivati rituale i vjerojatno postupno pre rasle u prave igre.

Pouzdano se zna da su olimpijske igre antičkog doba održavane od 776. godine prije n. e. Priredivane su u grčkom svetištu Olimpiji, smještenoj podno brda Kronosa u Elidi,

Željko Gobec s olimpijskim plamenom na Sljemenu i vodič Marija Gobec (lijevo) i Mirna Sabić (desno)

pokrajini na sjeverozapadu poluotoka Peloponeza, kuda su predstavnici helenskih plemena donosili žrtve bogu Zeusu, te ujedno pridonosili izgradnji Olimpije.

Zahvaljujući iskopinama u Olimpiji, do kojih su došli engleski, francuski i njemački istraživači, te predavanjima njemačkog arheologa Ernesta Curtiusa o Olimpiji u drugoj polovici prošlog stoljeća, a najviše francuskom baronu Pierreu de Courbetinu — u Ateni se 1896. godine održavaju 1. Olimpijske igre modernog doba. U spomen na nekadašnje igre u Olimpiji svaki se put pali vatra koja se putem baklje prenosi u gradove svijeta i tamo, nekoliko dana, podsjeća na Helensko doba.

Rijetku priliku imali smo nedavne 1984. godine, kada je održana Zimska olimpijada u Jugoslaviji, u Sarajevu, da u svojoj sredini pozdravimo olimpijski plamen koji je na svome putu za Sarajevo prošao i kroz Zagreb. Baklja zapaljena u drevnoj Olimpiji, ispred hrama Here, prenesena je avionom na teritoriju Jugoslavije, te prihvaćena u Dubrovniku, odakle je u dva pravca — istočni i zapadni — krenula u obilazak zemlje

Olimpijski plamen stigao je u Zagreb iz Karlovačke 3. veljače 1984. u 17 sati i prenesen štafetom do stadiona na Šalati. Gradska konferencija SSRNH iskazala je planinarskoj organizaciji Zagreba izuzetnu čast da bude organizator nošenja Olimpijskog plama od sportskog centra Šalata do vrha Medvednice.

U akciji je sudjelovalo 96 pripadnika platinarske organizacije. Oni su plamen sa

sportskog centra Šalata prenijeli od ruku do ruku do samog vrha Medvednice, gdje je zapaljena baklja goriela čitav dan 4. veljače.

Olimpijski plamen nosili su planinarski vodiči Stanice Zagreb i zagrebački alpinisti. Sa stadiona na Šalati štafetu preuzimaju alpinisti koji su dali mnogo za zagrebački alpinizam, a to su osvajači himalajskog vrha Annapurne IV (7525 m) Darko Berljak, Mario Bago, Edin Alikafić, Rade Draganić, Boško Mrdan, Miroslav Kiš. Nakon toga plamen preuzima Stanica vodiča, te druga planinarska društva s teritorija grada Zagreba. Zadnji bakljonoša je alpinist i vodič Željko Gobec, obučen u olimpijsku trenirku i u pratnji olimpijskih zastava koje nose vodiči Marija Gobec i Mirna Šabić. Na vrhu Medvednice penje se prema postamentu. Pred njim, u stavu mirno, s uzdignutim plamenom, prati sviranje himni. U zadnjim takto-vima himne pali plamen na postamentu. Nakon toga odsvirana je olimpijska himna SPIR SAMARA. Pozdravni govor u čast olimpijskog plamaena kao simbola Olimpijade drži predsjednik Planinarskog saveza Hrvatske Božidar Škerl. Dok olimpijske zastave lepršaju na vrhu Medvednice, uz olimpijski plamen izmjenjuju se planinari zagrebačke re-gije.

Iako naši narodi službeno nastupaju na Olimpijskim igrama tek od 1912. godine, ovo je jedan od najvećih trenutaka u povijesti Olimpijskih igara za nas, jer se te 1984. godine Olimpijada održava u našoj zemlji. Olimpijski plamen s vrha Medvednice svojim plamenom prenio je Zagrebu dio kulturne povijesti starih Grka.

Stotinu godina istraživanja Hajdove Hiže

VLADO BOŽIĆ

ZAGREB

Iako je špilja Hajdova hiža u Gorskem kotaru bila poznata rijetkim lovcima i šumarićima i prije, javnost je za nju saznao tek pred 100 godinama kada je o njoj prvi puta napisao vijest naš poznati hrvatski putopisac i speleolog Dragutin Hirc.

Za nju je Hirc čuo još 1879. kada ju je htio posjetiti, ali ga je u tome sprječilo nevrijeme, a vijest o špilji je objavio u Hrvatskoj vili 1884. No, već 13. svibnja 1885. on je prvi puta posjetio špilju i ustanovio da se nalazi na istočnoj padini brda Drgomlja sjeverno od Delnice, visoko iznad doline Kupe kod sela Grbajela kraj Kuželja, iznad izvora potoka Bjelice. Zajedno s još dvadesetoricom suputnika prošao je, po njegovoj procjeni, oko 300 m kanala u kojima ima velikih dvorana i hodnika s urušenim kamenjem ali i lijepih sigastihi ukrasa i jezera. Posjetio je također i Gornju Hajdovu hižu, ali nije spomenuo njezin drugi otvor. Taj doživljaj je opisao u Napretku 1886. Isti opis objavio je i u knjizi Lijepa naša domovina 1891—1892. i u knjizi Gorski kotar 1893. O špilji je pisao i u knjizi Prirodni zemljopis Hrvatske 1905.

Vrijednost ovih Hirčevih opisa pristupa do špilje i same špilje upotpunjuje crtež Vlada Anderlea, njegovog čestog suputnika. Anderle je, naime, bio slikar, koji je tri godine živio u Gorskem kotaru i tu slikao zanimljive pejzaže. Za ilustraciju Hirčeve knjige Gorski kotar Anderle je nacrtao mnogo gorskih krajolika ali i jednu sliku unutrašnjosti Hajdove hiže. Slika predstavlja dvojicu muškaraca kako se s bakljama u ruci spuštaju u niže dijelove špilje preko kamenja sa sigama. Jedan se čovjek drži rukom za uže. Ta je slika već objavljivana nekoliko puta (Speleolog 1983 i NP 5, 1985), a predstavlja najstariji prikaz ondašnje tehnike istraživanja i najstariji prikaz unutrašnjosti jedne hrvatske špilje.

Iz Hirčevih opisa je vidljivo da su špilju posjećivali lovci koji su u stijenama oko špilje lovili srne i divokozre, lugari koji su čuvali šumu u okolini, ali i drugi značajnici, jer je već tada postojala staza do špilje, a planinari Gorskog kotara su je 1899. namjerali i markirati (Hrvatski planinar 1899).

O posjećivanju i istraživanju Hajdove hiže u prvim godinama ovog stoljeća nema podataka, ali je iz napisa Vladimira Blaškovića u Jutarnjem listu 1924. i napisa nepoznatog autora u Hrvatskom planinaru 1925. vidljivo da je interes za špilju bio velik jer su planinari te godine markirali stazu od sela Grbajela do špilje.

Kako je u to vrijeme dio Hrvatskog primorja i Gorskog kotara pripadao Italiji, to su ovu špilju talijanski speleolozi uveli u popis špilja Italije (Italo Garibaldi 1925. i Amiliano Boegam 1930.).

O špilji je ponovo pisao Vladimir Blašković 1930. i Vladimir Horvat 1939.

Kako se tada do špilje išlo uvijek iz Delnice preko Broda na Kupi i sela Grbajela, to je Brod na Kupi bila u neku ruku polazna točka odakle su mještani, kao vodići, često odlažili u špilju. Jačanjem planinarskog pokreta u Hrvatskoj i u Brodu na Kupi pojавio se interes za organiziranim planinarenjem pa je tu 1933. osnovana podružnica HPD-a pod nazivom »Hajdova hiža«. Iako je radila svega tri godine (1936. već je rasformirana), zanimljivo je to spomenuti zato što je to jedino planinarsko društvo u Hrvatskoj do danas koje je nosilo ime špilje. Nažalost, nema podataka o radu društva, ali se može pretpostaviti da su članovi društva posjećivali špilju.

Nema podataka o posjećivanju špilje tokom četrdesetih godina odnosno tokom NOB-a i neposredno nakon rata. Prvo pravo speleološko istraživanje zabilježeno je tek 1954., kada je špilju istražio Mirko Malez za potrebe JAZU i opisao je u Našim planinama 1955. (gdje je objavljen i prvi nacrt špi-

Ulaz u Gornju Hajdovu Hižu

Foto: V. Božić

lje) i Ljetopisu JAZU 1956. Tada je ustanovljeno da se špilja nalazi na nadmorskoj visini od 725 m u dobro uslojenim vaspencima jurške starosti, da je to najveća do tada poznata špilja u Gorskem kotaru, čija ukupna dužina svih kanala iznosi 690 m, i da špilju treba još detaljnije istražiti. Špilju su godinu dana poslije istraživali članovi SO PD »Željezničar« iz Zagreba i otkrili novi kanal dug 280 m, ali nisu dovršili istraživanje jer se u neke dijelove tog kanala nisu mogli popeti. O tom otkriću pisao je anonimni autor u Speleologu 1955. i Srećko Božićević u NP 1956. gdje je objavio i nacrt tog novog kanala.

Idućih nekoliko godina speleolozi su je često posjećivali i istraživali. God. 1956. ponovno ju je istraživao Malez, ali nije otkrio nove dijelove već je samo snimio onaj Novi kanal i to objavio u Ljetopisu JAZU 1959. Koncem 1957. SO PD »Zagreb« iz Zagreba, koji je već više godina uzastopce posjećivao Hajdovu hižu, istražio je i nacrtao Gornju Hajdovu hižu o čemu je pisao Mirko Markulin u NP 1958. Izmjerena je na oko 130 m i ustanovljeno je da ima još jedan otvor.

O špilji je poslije pisao Vladimir Redenšek 1959. i Mirko Malez 1969. kada je objavio cijeli nacrt špilje, zatim Željko Poljak 1981. i Vlado Božić 1982—1983. i 1985.

Špilja je bila velika inspiracija podzemnim fotografima tako da su njezine fotografije više puta objavljene na naslovnim stranicama naših časopisa (Speleolog 1955., 1964—1965, 1978—1979. i NP 1979).

Sedamdesetih godina organizatori Zagrebačke speleološke škole dio nastave su provodili u ovoj špilji. Prilikom uspona neposredno pred špiljom, 1974. god. na strmom siparu pada je učenica Gordana Keba i tu smrtno stradala. Spomen-ploča joj je postavljena kod drugog otvora Gornje Hajdove hiže.

Kod svih poslijeratnih istraživanja pristup je bio s gornje strane, tj. od ceste koja iz Delnice vodi na Drgomalj, s Vidikovca iznad stijena u kojima se nalazi špilja, a ne odozdo iz Grbajela. Špilju posjećuju goranski a načrtoči delnički planinari pa su oni izradili put od Vidikovca do špilje i markirali ga, čime je postala još pristupačnija. Unatoč činjenici da snijeg, led i kamenje svake godine oštete tu planinarsku stazu, špilju posjećuju i neplaninari. Zbog svojih velikih dvorana i hodnika te lijepih sigastih ukrasa špilja je postala kontrolna točka br. 11 (neobavezna) Goranskog planinarskog puta.

Zbog tako čestih posjeta među speleoložima je već vladalo uvjerenje da je špilja potpuno istražena i zanimljiva još samo onima koji žele vidjeti lijepe velike podzemne prostore a ne i onima koji žele istražiti. Međutim, u ljetu 1985. prilikom jedne »fotografske posjetе« članova SO PD »Željezničar« ustanovljeno je da neki dijelovi postojećih nacrta nisu dovršeni i da neki dijelovi špilje nisu točno nacrtani, pa je provedena i mala istraživačka akcija u kojoj su pronađeni još do tada nepoznati dijelovi. Organizirana je još jedna, veća akcija u kojoj su novim mje-

Dvorana u Hajdovoj Hiži

Foto: V. Božić

renjem ustanovljeni novi odnosi među do tada poznatim dijelovima kanala i otkriveni novi dijelovi. Ustanovljeno je da Hajdovu hižu treba smatrati špiljskim sustavom koji se sastoji od do tada poznate Hajdove špilje i Gornje Hajdove špilje, zatim da sigurno postoji veza sa špiljom Sklonište i još jednom za sada bezimenom špiljom, kao i mogućnost veze s još nekim speleološkim objektima u okolini.

Potrebno je nastaviti istraživanje u kanalima u kojima je istraživanje prekinuto zbog nedostatka vremena, spustiti se u neke jame niže od ulaza, popeti se u neke dimnjake u poznatim dijelovima špilje, kao i istražiti jame na visoravni iznad nje.

Osim toga, u špilji je pronađen zanimljiv biološki materijal (prozirni crvi, leptir s pigmentom duboko u špilji, zasigani skakavac i dr.) te neobično klimatsko stanje: potpuno suha špilja bez i jedne kapi vode u jamerima!

Zbog svega toga treba nastaviti sa sveobuhvatnim istraživanjem. Bit će potrebna oprema za dulji boravak u špilji, oprema za penjanje u dimnjake i spuštanje u jame, kao i oprema i pribor za specijalna proučavanja.

Kao što se vidi, i nakon sto godina posjećivanja i istraživanja ova je špilja opet u centru pažnje speleologa.

LITERATURA

- Dragutin Hirc, 1884: Spilje na hrvatskom krasu, Hrvatska vila, Zagreb, br. 40, str. 636
- Dragutin Hirc, 1886: Hajdova hiža, nova špilja u Hrvatskoj, Napredak, Zagreb, str. 9–12, 22–28, 75–78 i 93–95
- Dragutin Hirc, 1881–1892: Lijepa naša domovina I. i II., Zagreb, str. 69
- Dragutin Hirc, 1898: Hajdova hiža, Gorski kotar, Zagreb, str. 101
- Dragutin Hirc, 1899: Pogled u podzemni svijet domovine II., Hrvatski planinar, Zagreb, str. 57
- Anonimus, 1899: Put do Hajdove hiže, Hrvatski planinar, Zagreb, str. 144
- Dragutin Hirc, 1905: Hajdova hiža, Prirodni zemljopis Hrvatske, Zagreb, str. 427, 678 i 682
- Vla Bla (Vladimir Blašković), 1924: Hajdova hiža, Jutarnji list, Zagreb, br. 4429, od 30. svibnja, str. 6
- Anonimus, 1925: Nove oznake putova u Gorskom kotaru — Hajdova hiža (špilja) nad Kuželjem, Hrvatski planinar, Zagreb, str. 15
- Italo Garibaldi, 1926: Catastro dele cavità naturali sotterranee della Venezia Giulia, Firenze (Edicija Vojnogeografskog instituta)
- Vladimir Blašković, 1930: Gorskim kotarom, Hrvatski planinar, Zagreb, str. 249
- Emiliano Boegan, 1930: Grotte Italiane, Trieste, str. 100
- Vladimir Horvat, 1939: Ekspedicija traži Hajdovu hižu, Novosti, Zagreb, br. 104, str. 10
- Mirko Malez, 1955: Hajdova hiža, Naše planine, Zagreb, str. 10
- Srećko Božičević, 1955: Na izlazu iz Hajdove hiže, Speleolog, Zagreb, br. 3–4, slika na naslovnoj stranici
- Anonimus, 1955: Nova otkrića u pećini Hajdova hiža, Speleolog, br. 3–4, str. 30
- Srećko Božičević, 1956: Nova otkrića u Hajdovoj hiži, Naše planine, str. 197
- Mirko Malez, 1956: Hajdova hiža, Speleološka istraživanja u 1954. god., Ljetopis JAZU, str. 61
- Mirko Markulin, 1958: Gornja Hajdova hiža, Naše planine, str. 271
- Vladimir Redenšek, 1959: Popis špilja i ponora u Hrvatskoj, Naše planine, str. 182
- Mirko Malez, 1959: Speleološka istraživanja krša u 1956. god., Ljetopis JAZU, Zagreb, str. 63
- Drago Pavličević, 1964–1965: Hajdova hiža, Speleolog, naslovna slika
- Mirko Malez, 1969: Neki značajniji speleološki objekti s vodom i njihov praktični značaj, Krš Jugoslavije, knjiga 6, str. 105–136
- Anonimus, 1974–1975: In memoriam — Gordana Keba, Speleolog, str. 24
- Željko Poljak, 1975: Podružnica HPD »Hajdova hiža«, Hrvatsko planinarstvo, Zagreb, str. 234
- Boris Lepan, 1978–1979: Hajdova hiža, Speleolog, naslovna slika
- Boris Lepan, 1979: Hajdova hiža, Naše planine, br. 1–2, naslovna slika
- Željko Poljak, 1981: Hajdova hiža, Planine Hrvatske, izd. II., Zagreb, str. 279
- Grupa autora, 1981: Hajdova hiža, Gorski kotar, Delnice, str. 437
- Vlado Božić, 1982–1983: Najstariji slikevni prikazi hrvatskih speleoloških objekata, Speleolog, str. 45
- Vlado Božić, 1985: Najstariji slikevni prikazi hrvatskih speleoloških objekata, Naše planine, broj 5–6, str. 96

Opasno je biti speleolog

JURAJ POSARIĆ

ZAGREB

Ovo je sasvim ozbiljno izvješće jugoslavenskog planinarskog delegata, stručnjaka (speleološkog instruktora PSH) i profesionalca (kemičara) s Devetog međunarodnog speleološkog kongresa, koji je održan 1–7. kolovoza 1986. u Barceloni.

Opterećen sam izvješćima. Pišem ih već 21 godinu volonterski (od kako sam u speleologiji) i deset za novce (toliko radim), a siguran sam da ih nitko ne čita. Zbog stila.

Zato će ovo biti neubičajeni stil: iz srca i po zdravoj pameti.

Kongresmen (to sam ja) i njegova supruga stigli su (samo) u kratkim hlačama. Ostalu garderobu su im počistili u Genovi. Iz auta. Kotizaciju (70.000 novih din) platio je PSH, boravak sami, potvrde su stigle, a rezervacija nije. Na istu adresu. Ljudi se snadu sami.

Pripravljeni kongresni materijali (i plaćeni) ne mogu se dobiti isti dan. Tek sutra, na dan otvaranja — mañana! Uključujući i raspored predavanja. Samo dvije simpatične djevojke, osim katalonskog i domekle kastiljanskog, govore engleski i francuski. S ostalima iz organizacijskog odbora, uključujući i vrlo šarmantnu znanstvenu sekretaricu, sporazumijevanje iziskuje dosta fizičke snage i prostora.

Sve se zbiva u vrlo modernoj zgradi Kongresne palače (slične zagrebačkom »Lisinskom«) koja se ljudi kad prođe podzemna željezница. Kao po želji seismologa i neotek-

toničara. U prostranom predvorju su organizirane prodajne izložbe speleoloških knjiga i časopisa te fotografije. Na prvoj prodaje se speleološka oprema po 30% višim cijenama od svjetskih, pa knjige i časopisi. Placovina je oko 3500 dinara po metru stola i danu, ali to nigdje ne piše i nije najavljen. Izložba knjiga je zgodna, ali mnogi poznati bibliotekari i izdavači nedostaju. Nema Oldhama (»On je socialist«, kaže prof. Watson iz Washingtona); od naših samo par časopisa i jedna knjiga. Obavijest je stigla tri tjedna ranije. Fotografije španjolske — prosjek.

Na dan otvorenja okrali su Čehoslovake. Kompletan autobus ispräžnjen. Poslijepodne Nijemce. Iz kombija pred dvoranom. Pa su postavili pano na tri svjetska jezika: »Čuvajte se lopova — bit ćete pokrađeni!« Nije koristilo. Skupilo se oko 350 sudionika od svakud. Velesila, Francuske i Engleske, uglavnom nema. Kažu mi da bojkotiraju. Zbog kotizacije. Bezobrazna je. Primili smo materijale. Dvije odeblike knjige odlične opreme i odgovarajućih grešaka. A bit će i treća, kažu. I raspored konačno dobivamo. Prvi dan registracija, svečano otvorenje i prijem, ostale dane sekcijska predavanja, u nedjelju ekskurzija, poslije podne radni sastanci komisija Međunarodne speleološke unije, a podvečer filmski festival »Espeleo — Cinema '86«.

Nalazim sedam referata zanimljivih speleolozima-planinarima ili onima koji se bave istraživanjem krškog podzemlja. Ostalo (ovo sigurno nećete čitati): »O ulozi klimatske i litološke kontrole u glaciokarstu visokog gorja«, ili »Teoretski i praktični problemi krške hidrologije«, ili »Fosfatni minerali u špiljama: geokemijska i karakterizacija Ramanovom spektroskopijom«, ili »Humične tvari u speleotemskim maticama-paleoklimatske odrednice«, ili »ESR (elektronspinska rezonanca, op. p.) — datiranje speleotema — metoda i primjena«, treba li još? Žao mi je. Kao ostalom nazočnim profesionalcima, i meni je kritizaciju mogla platiti moja radna organizacija umjesto amaterske planinarske.

Otvorenje na katalonskom. Uredaj za praćenje simultanog prijevoda ne koristim iz principa, a osim toga izdaju ga na pasoš. Sigurniji je u ruksaku na leđima. Mislim, pasoš. No, bilo je kratko. Prijem je na otvorenom u španjolskom selu. Izgladnjeli kongresmeni došli su na svoj račun: servirali su kolačice i šampanjac. Slatko! Po povratku su pred hotelom operušali Zagrepčane. Njega motkom po glavi — tridesetak šavova, a njoj oteli torbicu. Novac i dokumente. Konačno dolazimo u unaprijed plaćeni studentski dom. Uredno i obilno. Slabo se spava zbog vrućine i Nijemaca u susjednoj sobi (litera bijelog je, preračunato, jednu DM).

Iduću noć u sobi spavam, osim sa ženom, i s rezervnom gumom i dizalicom iz auta. Ostali alat su mi ukrali. Čak i pola paketa papirnatih maramica »Paloma«. Kotrljajući gumeni rekao sam nazočnim prolaznicima i portiru: »Viva Espana, tierra de los bandidos!« Tâ, bio mi je rođendan.

Slovenci su me sažalno gledali, a dr. Habić je rekao da kombi iz Postojne nije dirnut, iako je u njemu gomila robe. Tek do sutradan. Odnjeli su i zadnje staklo, koje su izrezali, jer nisu mogli provaliti bravu. I sve stvari, naravno.

Predsjedavajući sekcije gdje sam držao predavanje, Nijemac, otišao je u polovici jutarnjeg rada, jer su njemački kolege završili svoje. Za kaznu su ga odžeparili u metrou. Amerikanci i ja smo dovršili sami, a potom smo održali diskusiju i zaključili da je to ipak prava speleološka istraživačka sekcija, jedina na tom kongresu, i da jedni od drugih imamo što naučiti. Sekcija je bila: »Topografija, fotografska i prikaz (spel. objekata)«.

Na festivalu speleološkog filma publika je ocjenjivala filmove. Bilo je amaterskih, profesionalnih i fantastičnih. Apsolutno dominiraju Francuzi. U području lirike podzemlja, ljudskosti i topiline priče, najupečatljiviji dogam ostavio je film iz ČSSR »Cesty tmou« (35 mm). Mi smo imali dva filma — jedan o rođenju i jedan o dojmovima nespeleologa prvi puta spuštenog u podzemlje s filmskom kamerom (ne prvi puta), koji svijet gleda ikustvom joge. Razvučeno i deplasirano za speleologe. Inače profesionalno. Predzadnji dan stigla je i naša speleološka ekspedicija s Pikos de Europa. Čuvali su svoje kombije na smjenu.

Bio sam po odluci KKS PSJ službeni delegat jugoslavenske planinarske organizacije, platili su mi pripomoć, ali nisam mogao na komisije UIS. Nisam dobio akreditiv.

Barcelona je grad snova. I ostalog. Svi autobusi nose reklame s oznakama Olimpijade 1992. Tada će, možda, na desetke tisuća novih stranaca nahrupiti u nj. Tamo će im se veseliti. Neki od 400 000 nezaposlenih svakako.

Nama pak mogu ostati neke pouke. Osobito nama osamdesetorici od 350 sudionika, koji smo bili »očišćeni« ili se vratiti u zavojima. Ovakav kongres speleozima koji se time bave iz ljubavi, ne treba. Treba organizatori posebnu istraživačku speleološku organizaciju, a s ovakvih skupova samo skupljati dokumentaciju. Po razumnoj cijeni.

I čuvati osobne stvari.
A glavu pod šljemom.

Dometi slovenskog alpinizma

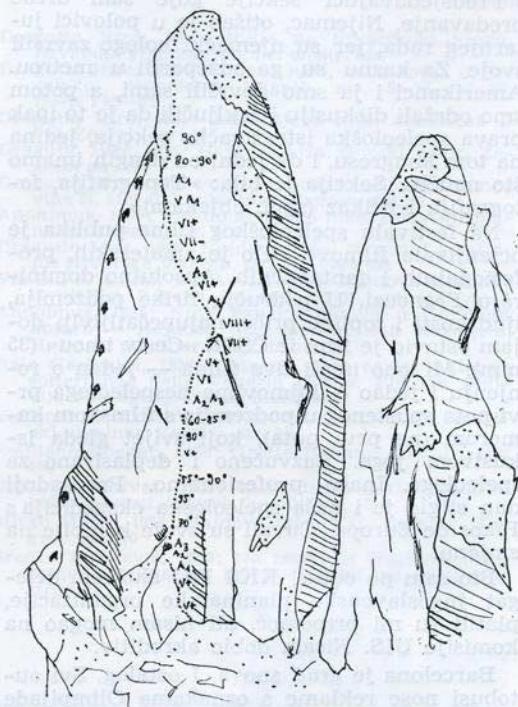
PAKLENSKA DIRETISIMA — SVJETSKI USPJEH GODINE!

Cerro Torre jedna je od najopasnijih planina na svijetu. Nalazi se u Patagoniji na jugu Argentine, na čileanskoj granici. Njezina je istočna stijena značila veliki problem svjetskog alpinizma. Godine 1983. uspjelo je alpinističkoj ekspediciji iz Domžala u Slovenski ispenjati prvenstveni smjer u Fitz Royu. Trojka Karo — Knez — Jeglić ispenjala je Slovenski smjer, koji se uvrštava među uspjehe svjetskog alpinizma.

Prošle godine, početkom prosinca, krenula je u Cerro Torre slovenska ekspedicija na čelu sa Stanetom Klemencem. Clanovi su bili: Janez Jeglić, Silvo Karo, Franček Knez, Pavle Kozjak, Peter Podgornik, Slavko Svetičić, Matjaž Fištraus (snimatelj) i Borut Balehar (lječnik).

Bazni logor postavljal je 11. prosinca i za četiri dana baza je bila osposobljena za funkciju. Jeglić i Svetičić iskopali su na snježnoj visoravni ispod stijene 13. prosinca veliku špilju koja je bila namijenjena za pohranu alpinističke opreme. Karo i Knez prvi su

se prihvatali stijene: 14. prosinca svaldali su 11 m (V + Ao). Idući dan ispenjali su Kozjak i Podgornik 20 m opasne prevjese stijene, a Jeglić i Svetičić 50 m zajede (95%), opasne zbog padanja kamenja i leda. Loše vrijeme. Karo i Knez ispenjali su 22. prosinca 145 m zajede (4 dužine V + Ao, ledno penjanje 90%). Opet loše vrijeme. Kozjak i Podgornik bili su u stijeni pet dana po lošem vremenu i zatim počeli penjati. Svi konopni u stijeni bili su zaledeni i trebalo im je 5 sati da ih očiste. Jeglić i Svetičić penju 29. prosinca 155 m prevjese zajede (VI + A2). Knez ju je ispenjao slobodno (VII+, VIII+). Opet loše vrijeme. Nastavili su s usponom 14. siječnja 1986. Za lošeg vremena Kozjak i Podgornik spašavaju u špilji opremu od lavina, pa ekspedicija može opet nastaviti s usponom. Najprije su svaldali 80 m prevjese stijene (A3). Svetičić je ozlijedio ruku i silazi u logor. Ostalo je još 220 m stijene i 15. siječnja nastavljaju Jeglić — Karo — Knez, a Fištraus ih snima. U 22 sata svu bili na vrhu, gdje su se priključili Mae-

Slovenski smjer (—VIII, +A4, 95 stupnjeva) u Cerro Torre

Crtež: Stane Klemenc

strijevom smjeru (7 dužina, VII- Al. 90). U ponosnoj penju se s podnožja stijene Kozjek i Podgornik i na kon osam sati penjanja po užetu, zajedno s ostalom četvoricom, stižu oko podne na rub platoa. U 12 sati i 36 minuta stigli su na vrh.

Slovenski penjači imaju, dakle, u ovoj stijeni najopasniji prvenstveni smjer. Nazvali su ga Paklen-skom direcijisom. Visoka je 1000 m, ocjena VIII+/VII A4, 70-95.

Ovaj uspon jedan je od najvećih uspjeha jugoslovenskog alpinizma i slovenski su penjači time dokazali da su među najboljima na svijetu. Poznati alpinist Reinhold Messner, koji je dosad osvojio 12 osamstisaka, ovako ocjenjuje pobjedu slovenskih alpinista: "Jugoslavenski uspjeh u Patagoniji bio je uspjeh godine u sezoni 1985-86. Ni jedan uspon u Himalaji ne može se po težini usporediti s ovim usponom."«

DRUGA SLOVENSKA EKSPEDICIJA U KARAKORUM

Godine 1977. osvojila je tržiška ekspedicija Gasherbrum I (8078 m) novim putem. Bili su to penjači Nejc Zaplotnik i Andrej Stremfeli. Najveći uspjeh ekspedicije Karakorum 1986. bio je solo uspon Toma Česna na drugu planinu svijeta, K-2 (8611 m). Ispenjao ga je u rekordnom vremenu za 18 sati i smjer ocjenio: V+, 70°-80°, 2700 m. Vrijedan je uspjeh četvorice penjača na Gasherbrum II za 14 sati i pobeda dva naestorce na Broad Peak, prvi jugoslovenski uspon koji je svladala Žena, alpinistkinja Marija Stremfeli.

DRUGI PRVENSTVENI USPON U FITZ ROYU

Trojica slovenskih penjača su ispenjala u siječnju 1986. novi smjer u ovom andskom vrhu i posvetili ga Borisu Simončiću, koji se tri mjeseca po povratku iz Patagonije smrtno unesrećio pri silazu s Les Cour

tesa. Smjer je visok 700 m, a ocjena VI, A2. Istodobno su u Cerro Torreu penjali i članovi slovenske ekspedicije prvenstvenim smjerom. Trojka Matevž Lenarčič, Bogdan Bišćek i Rado Fabjan ispenjali su i Maestrijev smjer u tom vrhu.

TOMO ČESEN ISPENJAO U TJEDAN DANA »TRI ALPSKA PROBLEMA«

Ovaj 26-godišnji alpinist iz Kranja prvi je čovjek koji je zimi ispenjao glasovito "Tri alpska problema" i to u tjedan dana. Za 12 sati se uspio sjev. stijenom Eiger-a, za 4 kroz Grandes Jorasses i za 10 sj. stijenom Matterhorna. Penjao se sam! Ispod stijene pratilo ga je Matijaž Beguš, s kojim je stalno bio u radio vezi. O ovakvoj akciji strani penjači su dugo maštali. Pokušao ih je ove godine ispenjati i glasoviti alpinist Profitt, ali nije uspio. Tomo Cesen je već nekoliko godina naš vrhunski penjač. Bio je u Andama '79, Pamiru '83. i na Yalung Kangu (8305) zajedno s preminilim Borutom Bergantom.

SLOBODNO PONAVLJANJE BRIDA KINA U ANICA KUKU

Izveli su ga Srećo Rehberger iz Kranja i Tadej Slabe iz Ljubljane početkom srpnja. Kažu da je ovaj uspon jedan od najtežih u Paklenici. Ocjiljeni su ga s VIII+ i to zato što previše smjerova u Paklenici ima višu ocjenu nego što je zaslužuje. Koliko je težak VIII stupanj, to dobro zna svaki penjač.

PRVO PONAVLJANJE VODNIČKOG SMJERA U MATTERHORNU

Godine 1981. ispenjali su u stijeni Matterhorna poznati penjači Michel Pola i Alain Steiner ovaj smjer i ocjenili ga sa VI, V, 90–70°, 1000 m. Smjer dugo nije bio ponovno ispenjan, dok ga konačno nije ponovio 28. srpnja ove godine Janez Jeglič iz Domžala, za 8 sati i to sam! Uspon je započeo u šest ujutro i radi veće brzine uzeo je vrlo malo opreme. Smjer ide desnim dijelom stijene i u početku je vrlo težak zbog ledene stijene (900). Na pola smjera stijena je suha i tu je Jeglič uzeo penjačice. Više puta se osiguravao na opasnim mjestima. U 2 sata stigao je na vrh i sačekao drugove koji su se penjali Schmidovim smjerom.

SLOVENSKE EKSPEDICIJE U JUDUČIH PET GODINA

Dosad su slovenski alpinisti uspješno prošli kroz južnu stijenu Makalu, zapadnim grebenom Everesta, kroz stijene Daulagirija, Lhotsea i na Yalung Kang. Osim u Himalaji, proslavili su se teškim usponima u Andama: Slovenski i Jugoslavenski smjer u Aconcagu, usponi kroz Cerro Torre i Fitz Roy, Knezovi usponi u teškim stijenama peruanskih Anda itd. Slovenski je alpinizam svake godine sve uspješniji, ali je zato potrebno da se svaki teži uspon planira nekoliko godina unaprijed. Nije više osobit uspjeh stići na neki vrh s velikom ekspedicijom, nego najviše s petero penjača proći kroz stijene najviših himalajskih vrhova.

Komisija za alpinizam Planinske zveze Slovenije zacrtala je petogodišnji plan uspona na Himalajske vrhove. Ove godine planira se ekspedicija na Antarktik i na Lhotse Shar, gdje je srednji vrh još sloboden. Manja skupina penjača pokušala bi kroz stijenu Co Oju. Na taj je vrh planiran i solo uspon. Za 1988. planiran je Cogori, druga planina svijeta, a za 1989. tri osamstisućaka: Annapurna I, Siša Pangma i Lhotse. Misli se i na Everest, možda i solo usponom. Za 1990. u planu je ženska ekspedicija na Karakorum i uspon na sva tri vrha Kangčengđunge. Osim toga, alpinisti još žele na Nanga Parbat, u tešku stijenu Rakopašja, Trango, Thalai Sagar i dr.

NAJBRŽI U EIGERU

1. Thomas Bubendorfer, 1983 (4,50 sati), Švicarska
  2. Reinhard Pascheider, 1983 (5 sati), Njemačka
  3. Franček Knez, 1983 (6 sati), Jugoslavija
  4. Jean-Marc Boivin, 1983 (7,30 sati), Francuska
  5. Slavko Svetičić, 1984 (8 sati), Jugoslavija
  6. Ueli Buelli, 1981 (8,30 sati), Švicarska
  7. Christophe Profit, 1985 (10 sati), Francuska
  8. Tomo Cesen, 1986 (10 sati), Jugoslavija

Vijesti s Velebita

OTVOREN PLANINARSKI DOM »RAVNI DABAR«

U subotu 20. rujna svečano je otvoren novi dom u Ravnom Dabru nedaleko od Baških Oštarija u srednjem Velebitu. Otvaranju je prisustvovalo oko 200 planinara i gostiju iz Zagreba, Gospića i drugih mesta. Na prigodnoj svečanoj sjednici dom je jednoglasnom odlukom svih prisutnih nazvan Planinarski dom »Ravni Dabar«. Potom je spomen-ploču pred domom otkrila prof. dr Lelja Dobronić, a otvaranje samog Doma obavio presjednacem vrpce akademik prof. dr Sergej Forenbacher. Ideja da se ruševna zgrada nekadašnje Osnovne škole u Ravnem Dabru pretvoriti u dom rodila se prije dvije godine prilikom otvorenja Planinarskog puta »Velebit« čija trasa prolazi i kroz Ravni Dabar. Vrijedni članovi PD »Industragradnja« iz Zagreba su tijekom 1986. više puta dobrovoljnim radom i uz izdašnu pomoć svoje matične radne organizacije, školu napuštenu 1970. pretvorili u planinarski objekt, sada sigurno najljepši na Velebitu. Razmatra se mogućnost postavljanja čuvara, te da se sadašnji tavan preuredi u spaonica, a prizemlje u sobe za boravak i kuhinju, uz već postojeći skromnu etnografsku zbirku predmeta iz ovog kraja. Time bi se omogućilo da više desetaka planinara može istodobno boraviti u domu. PD »Industragradnja« iz Zagreba i njihova istoimena matična radna organizacija za ovo svoje djelo zasluguju najveću poхvalu i iskrene čestitke. U idućem broju ilustrirana reportaža o tom događaju.

DJELOMIČNO OZNAČENA STAŽA VIŠOČICA — KRUŠČICA

Na prijevoju između Visočice i Male Visočice u južnom Velebitu stoji već dugo oznaka: KRUŠČICA 5 SATI. Međutim, drugih oznaka nije bilo. Zato je ova lijepa i ugodna staza, osim prvih oko 300 m, ovog ljeta označena od spomenutog prijevoja u dolinu Jelovac, što je za sada dovoljno da se bez poteškoća sude u Kruščicu na moru. Od spomenutog prijevoja između Visočica svježe označke vode jedva vidljivom stazom, odnosno bivšim nogostupom, neposredno iznad šumskog pojasa po strmim jz. obronku Male Visočice. Nakon 15' staza ulazi u šumu, da bi za slijedećih 15' izbila na prostrani i travnatni Jelovac. Na njegovu z. rubu staza opet ulazi u šumu i dalje se bez oznaka najprije diže, a zatim spušta nešto više od 1 h do izlaska na goli podgorski kamenjar ispod Velikih Jelovačkih vrata. Nakon daljnijih 10' staza po kamenaru vodi u Račabušu. To je zaselak stočara iz Ljubotića sada pretvoren u stočarsku stanove, ali samo u jednom je od njih obitelj Matak. Ovu stazu ovdje presjeca staza što od Stapa i Stapine prolazi prema Malom Rujnu. Od Račabuše staza se opet po kamenaru spušta prijevojem između Medenog dolca s lijeva i Žeželj stanova s desna i nakon kratkog uspona kroz uzak šumski pojaz ibziba na pašnjak Bili Sinokos. Na njegovom z. kraju počinje silaz prema moru kroz zaselak Reljinovac i selo Ljubotić u trajanju od 2 do 2,5 sata. Na početku silaženja treba odmah krenuti l. uskom stazicom, koja se ubrzo širi, jer d. šira staza vodi u Bristovac. Nedavno je od Kruščice do Ljubotića izgrađena cesta duga oko četiri kilometra.

UREĐENA TRI PRILAZA VPP-u

Ovog su proljeća uređeni slijedeći prilazi Velebitskom planinarskom putu u okolini Gospića:

1. Brušani — Piskovita kosica. Iz Brušana, sela na cesti Gospic — Karlobag, na početku velebitskog cestovnog uspona zvanog Takalice, treba skrenuti l. šumskom cestom koja slijedi trasu stare Marijatezijanske ceste, oko 1,5 km, zatim stazom opet l. između Konjevače i Sadikovača do Petrova dolca. Njega se zaobilazi s d. strane i šumom se dolazi na dugački Sadikovački dolac. S njega opet šumom do poznatog raskršća na Piskovitoj kosici. Ovaj put traje oko 2,5 h lagana hoda po dobro prokrčenoj i označenoj stazi. S Piskovite kosice l. se po stazi VPP može doći do Sugarske duljbe, a desno za 2 h stići do Sugarske duljbe, a desno za 3 h do B. Oštarija. Ravno prema moru samo je provizorno označen izlaz na Ždrilo, planinski visoravan s koje se neoznačenom stazom može spustiti u dolac Javorovac, a s njega također neoznačenom stazom do jadranske magistrale u blizini Rudelinke, sve skupa od Piskovite kosice do mora oko 1 h.

2. Brušani — Pasji klanac. Iz Brušana skrenuti s asfaltne ceste u sredini sela preko mosta u zaselak Staro selo. Iz njega užbrdo kroz uvalu Divolence usponom od oko 2 h, a zatim između stijena i vrtača i uz Katinu jamu i kroz Kameni klanac oko 1 h do raskršća pod Pasjim klancem, tj. do staze VPP. Odatle l. stazom VPP 40 min. do Sugarske duljbe, desno oko 5 h do B. Oštarija, a ravno prema moru neoznačenom stazom desno od Milković kružna i kroz Rudelinke i Milković seline oko 4 h do Lukova Šugarja.

3. Medak — Stirovac. S ceste Gospic — Gračac skrenuti asfaltnom cestom uz Crkvu sv. Jovana na pašnjak Vedrine. S njegova ruba od Stranjina kuća krenuti uz Potok s Poljane označenom stazom i penjući se serpentinama do ruševina Kapelice sv. Ivana. Od nje dalje označenom stazom užbrdo i kroz šumu do stjenovite barijere koju se svladava čeličnim užetom (sajlom) dugom oko 50 m. Iza nje opet kroz šumu u lijevi dolaz Smrčevac i opet kroz šumu do Doma pod Stirovcem. Od Stranjina kuća do kapelice treba oko sat i po hoda, od kapelice do sajle oko 20 min, od sajle do Smrčevca oko 10 min i od Smrčevca do Doma oko pola sata, sve skupa od Vedrine do Doma 2,5 do 3 h hoda kroz lijepe i dosad nepoznate predjele i preko prve sajle na Velebitu.

Ante Rukavina

STANJE OBJEKATA NA VELEBITU

Lugarnica Jelova ruja, u kojoj se nalazilo planinarsko sklonište na trasi Velebitskog planinarskog puta, dotrajala je i neupotrebljiva. Može poslužiti samo kao nužni smještaj od nevremena. Prema tome, obilaznicima VPP-a preporuča se da planiraju prolaz trase od Oštarija do Visočice u jednom danu. Dom na Visočici se obnavlja, ali se može koristiti. Domar dežura ljeti subotom i nedjeljom, a u ostale dane moguć je smještaj u skloništu, ali je potrebno ponijeti vreće za spavanje. Dom na Stirovcu je otvoren do konca rujna. Sklonište na Ivinim vodicama je otvorenog tipa i potrebne su vreće za spavanje. Borisov dom u Velikoj Paklenici je stalno otvoren, a može se dobiti samo prenosište i piće. Pristupne ceste iz Rizvanuše prema Visočici i od Papuče prema Stajinama u veoma su lošem stanju i nisu preporučljive za osobna vozila.

Ekspedicije i alpinistika

• **Riječani u Kordiljerima.** U Rijeku je na opće veselje planinara i građana koji su podrili članove alpinističke ekspedicije »Cordiljera Blanca 86« stigla vijest iz dalekog Perua. Telegram je potvrdio da su Riječani osvojili vrh Quitaraju (6040 m) u Bujelim Kordiljerima. Taj uspjeh ostvaren je 21. lipnja ove godine. Sudjeluju: Predrag Miladinović, Damir, Kosta i Marinko Garganija, Željko Starčević i Predrag Juras. (D. M.)

• **TV prijenos uspona.** Nedavno su slovenski penjači organizirali TV prijenos tzv. slobodnog pjevanja u stijeni u Ospu. Uspon smjerom Goba pratile su kamere TV Ljubljana, a glavni akteri bili su T. Slabe i S. Rehberger. Prijenos ovog uzbudljivog uspona u stijeni visokoj 130 m (teškoča do IX stupnja) trajao je sat i po. (Z. P.)

• **15. škola alpinizma u Sarajevu** započela je radom ove jeseni a sjedište joj je u PS BiH. Vodi je, kao i do sada, inž. Rašid Mulahusić.

• **10. ljetna alpinistička škola u Rijeci,** što je počela 17. travnja a trajala do 12. lipnja, ove godine po broju polaznika bila je najbrojnija, što svjedoči da postoji za nju golemo zanimanje. Ovu školu uspješno je završilo 22 polaznika iz Rijeke, 6 iz Pule i 10 pripadnika SUP-a koji će se uključiti u rad Gorske službe spašavanja. Skolu su vodili iskusni alpinistički instruktori. (D. Mamula)

• **Reinhold Messner,** glasoviti himalajac, postigao je svojevrstan rekord: dosad je osvojio 12 vrhova viših od 8000 m. Nedavno ga je primio u audienciju talijanski predsjednik Pertini (Messner je porijeklom iz Južnog Tirola, koji je sastavni dio Italije). (Z. P.)

• **»Snježni leopardi«.** Amerikanci Garner i Staret su strani alpinisti kojima su Sovjeti dodijeli medailju »Snježni leopard«. Oni su, naime, uspjeli osvojiti sva četiri sedamstisjčnaka koji se nalaze na području SSSR-a. (Z. P.)

• **18 andskih vrhova** viših od 6000 m osvojili su slovenski alpinisti M. Romih i D. Tič. Bili su u južnoameričkim Andama gotovo osam mjeseci i namjeravali su osvojiti 30 šeststisučnjaka. Osvojili su »samo« 18 i o tome objavili ilustriranu reportažu u zagrebačkom »Vjesniku« u nekoliko nastavaka u nedjeljnim brojevima. (Z. P.)

• **Ocjena A5+!** U čuvenoj stijeni El Capitan u kalifornijskom nacionalnom parku Yosemiti, Amerikanci R. Slater i J. Barbel ispegnjali su novi, najteži smjer od 25 dužina. Ključno mjesto: A5+. (Z. P.)

• **Neuspjeh naših himalajskih ekspedicija.** Ovogodišnja slovenska ekspedicija na Dhaulagiri nije uspjela zbog lošeg vremena. Također se vratila neobavljenom poslu Jugoslavenska ženska himalajska ekspedicija na Južnu Anapurnu zbog istoga razloga. (Z. P.)

• **Alpinisti iz BiH** osvojili su andski vrh Huascaran u Peruju o čemu je saraješki dnevnik »Oslobodenje« donio u brojevima od 24–28. kolovoza opširnu ilustriranu reportažu u 5 nastavaka.

• **Treća zagrebačka alpinistička ekspedicija** krenula je 19. rujna avionom u Nepal. Cilj joj je Ama Dablam (6812 m) u predvorju Mount Everest-a. Zagrepčani namjeravaju izvesti prvenstveni uspon po južnoj stijeni što do sada još nikome nije uspjelo. Za očekivati je da će u tome i uspjeti, jer i oву ekspediciju vodi poznato ime zagrebačkog alpinizma Darko Berljak, a u jurišnim navezima će biti prokušani alpinisti Mario Bago, Edin Alikalifić, Branislav Puzak i Davor Butković. Za vrijeme boravka u Katmanduu vodstvo ekspedicije će predati Ministarstvu za sport i turizam Nepala reklamni materijal za Univerzijadu, a na osvojenom vrhu istaknut će zastavu Univerzijade. Organizator je PSZ, a pokrovitelj »Večernji list.« (J. Kopić)

• **Najveći alpinistički dometi 1985.** U poznatoj švicarskoj planinarskoj reviji Les Alpes (drugo tromjesečje 1986) izašla je »Himalajska kronika 1985« poznatog stručnjaka za to područje Trevorra Brahma. On navodi, da je prošle godine bilo 330 ekspedicija, velik broj poginulih (45), kao i druge zanimljive podatke o pohodima u Himalajsko gorje. Međutim, za nas je najzanimljivije, da je među najveće domete godine koji su sažeti u osam točaka uvrštio obdobje slovenske ekspedicije. Evo i redoslijeda tih dostignuća: Jaluung Kang, prvi pristup od sjevera (Jugoslaveni), Nanga Parbat, prvi potpuni uspon po južnoj strani (Poljaci), Gašerbrum IV, uspon na alpski način po 3000 m visokoj zapadnoj stijeni (V. Kurtsika i R. Schauer), Lotse novi smjer u južnoj stijeni do visine 8200 m (Poljaci), Daulagiri, istočna stijena, novi smjer (Jugoslaveni i Švicari), Daulagiri Co Oju, prvi zimski pristup (J. Kukuczka), Anapurna, novi smjer u sz. stijeni i s. greben (R. Messner i H. Kammerlander), Gašerbrum I, novi smjer u sz. stijeni i Gašerbrum II, uspon na alpski način (Talijani).

• **»Himalaja 86.«** Nepalska vlada je izdala 33 dozvole za uspone u predmonsunskom razdoblju, ali broj ekspedicija još nije konačan. Oko 80 ih čeka dozvolu od Indije i 40 od Kine. Ove će se godine po prvi puta pojavit i alpinisti iz Kenije. Najaktuellniji će biti Nun-kun te područje Gangotri i Gašerbruma, a posebno zanimljivi usponi na još neprepremje vrhove. Neke ekspedicije će pokušati osvojiti najviši vrh Butana Kangar Punzum (7550 m), a Kinez se spremaju na tajanstvenu Namča Barvu (7782 m), najseverniji vrh Himalaje. No bez sumnje najzanimljivija će biti ekspedicija Amerikanca Toma Holzela koja polazi u kolovozu. Naime, Holzel se nada da će pronaći posmrtnе ostatke Maloryja i Irvine, prvih penjača na Everest, i njihove kamere sa zamrznutim filmovima, koji će možda razriješiti tajnu tog tragičnog uspona.

Transverzale i vezni putevi

• **Promjene na Čačanskoj transverzali.** Sada je organizator Planinarsko-smučarski savez općine Čačak (Omladinski PS klub »Sloboda«). Adresa na koju treba pišati: Miodrag Krunic, 32000 Čačak, Svetozara Markovića 11, tel. (032) 33-55. Značka se može dobiti odmah po završetku obilaska (najaviti se na navedeni telefon). Na KT3 nema prenočišta. KT5 je u Motelu u Ovčar Banji kod benzinske pumpe.

• **Transverzala Mosorskog partizanskog odreda.** Članovi PD »Mosor« iz Splita obilježili su planinarski put primorskom padinom Mosora i nazvali ga »Transverzala Mosorskog partizanskog odreda«. Put ima 20 KT, a svaka dijelica između dvije KT nosi ime po jednom od prvoboraca tog odreda. Tu se nalazi i ime Ive Lole Ribara, koji je uoči kapitulacije Italije boravio na Mosoru i odatle ušao u oslobođeni Split u ruj-

nu 1943. Početak transverzale je u Omišu, obilazi sva povjesna mesta na Poljičkoj planini i završava u Muzeju revolucije u Splitu. Pripremljeni su dnevnički i prigodne značke, pa se uskoro očekuje i svečano otvorenje puta.

• **Spomen-plakete za suradnike na IP-u.** Prilikom IV memorijalnog pohoda na Učku, 21. rujna PD »Zeljezničar« iz Zagreba dočijelilo je spomen-plakete (grb grada Zagreba) sljedećim suradnicima:

ma za pomoć i suradnju na održavanju Istarskog planinarskog puta »Labinski republika« od Slavničićarom do vrha Učke: Obalnom planinarskom društvu iz Kopra za »Tumovu koču« na Slavniku, PD »Opatija« iz Opatije za planinarski dom na Poklonu pod Učkom, Skupštini općine Buzet, Zeljku Marinuču i Josipu Cerovcu iz Buzeta, te Stjepanu Živkoviću iz Račje Vasi za planinarsko sklonište. Od »Drevoplasta« iz Buzeta primili smo novčanu pomoć za održavanje IPP-a, a ovu vrlo uspješnu akciju pomogao je OOUR »Transport-Zagreb«, kao i RO »Zeljeznički prijevoz-Zagreb«. (Josip Sakoman)

• Novi vezni put (transverzala) u »Grobičkim Alpama«. U završnoj je faziji rada mrežasti vezni put »Planinarski putovi Hahliča«. Put je označen uobičajenom markacijom pored koje je veliko slovo »H«. Na putu je ukupno 18 KT. Za obilazak je potrebno, zavisno od kondicije, dva do tri dana. Put je izgradilo PD »Kamenjak« Rijeka. Ono izdaje dnevnik, ovjerava obilazak i dodjeljuje priznanje – značku. Interesantno je: ovjeru je moguće izvršiti i u domu Hahliči. Izvedba puta je vrlo dobra. Vodi na vrhove koji se načalost vrlo rijetko posjećuju, pogotovo ne organizirano, unatoč tome što su planinarski vrlo zanimljivi. Pored Obruča (1376 m) tu su Suhu vrh (1280 m), Fratar (1353 m), Grieš (1331 m), Nebesa (1131 m), Pakleni (dvije KT: 1331 i 1305 m) i Mudna dol. Ishodišna točka je u domu na Hahličima. Dom se može vrlo lijepo koristiti kao baza.

Put nije ograničen niti vremenski, a niti pravcem. Prilazi su mogući preko Dražića (Grobničko polje), s Platka ili Studene. Preporučljivo je, ako se ide s Dražića krenuti do doma na Hahličima kroz Mudnu dol (četiri sata hoda). (Miljenko Pavelić)

• Evropski pješački putevi. Sedam pješačkih puteva povezuje razne dijelove Europe po kojima godišnje prođe na tisuće zaljubljenika u prirodu. Prije deset godina se i Jugoslavija uključila u mrežu tih puteva tj. u E-6 koja od Baltičkog mora prolazi kroz SR Njemačku, Austriju i Sloveniju, te završava u Kastvu nedaleko od Rijeke. Proslava desetgodišnjice ove jugoslavenske dionice bila je 13. rujna pred Andrejevim domom na Slemenu (Kamniške Alpe). Tom je prilikom održan i IV tradicionalni susret obilaznika Evropskih pješačkih puteva. Dana 12. rujnja svečano je otvorena slovenska dionica E-7 na Mačkovcu. E-7 će povozivati Atlantik i Crno more. Početak mu je kod Lisabona, a vodi preko Španjolske i Pirineja do Nice i zatim preko Genove, Coma i Bergama do graničnog prijelaza Robič. Odatle ide vrlo lijepim i do sada malo poznatim dijelovima Slovenije, a završava u Kumrovcu. U pripremi je i obilježavanje dionice kroz Hrvatsku, koja bi od Kumrovcu preko Hrvatskog zagorja išla na Kalnik a zatim preko Slavonije do Iloka, gdje bi dalju brigu do rumunjske granice preuzeuli planinari iz Vojvodine. Mačkovec je izabran za mjesto otvorenja E-7 zato što se

tu križaju E-6 i E-7, pa će tu biti i simbolično spomen-obilježje koje će predstavljati ova pješačka puta sa njihovim početnim i krajnjim točkama. To je zamisao Carla Hermana, predsjednika Austrijske pješačke organizacije, a nacrt za spomen-obilježje izradio je slovenski arhitekt Danijel Jagrić.

• Slovenska geološka transverzala. Pored planinarskih transverzala, postoji i rudarska odnosno geološka, koju održava Društvo prijatelja minerala i fosila iz Tržiča. Transverzala započinje na Kamenolomu Jezersko podno Kofca na Košutu, potom vodi do planine Brsnine, planinarskog doma na Kofca, Dolžanove soteske, Roblekog doma na Begunjščici, doma na Zelenici, Valvazorjevog doma podno Stola i završava u domu na Pristavi na Javoriškom rovatu. Upozoravaju se obilaznici, da sa sobom nose Dnevnik transverzale, da krenu jedan sat poslije izlaza sunca, te da završavaju hod jedan sat prije zaslaska sunca, jer se nalaze u pograničnom pojusu, da ne skupljaju uzorke kamena, da između Duge njive i Kofca ne plaše divljač, te da se drže markiranog puta. Dnevnik izdaje Društvo prijatelja minerala i fosila iz Tržiča, Trg Slobode 31, 64290 Tržič. Uz dnevnik naručite i razglednicu, koja na slikovit način simbolizira geološku kartu Slovenije. Za uredno ovjeren dnevnik (8 kontrolnih točaka) izdavač dodjeljuje prigodnu značku. Najbolje vrijeme obilaska transverzale je do kraja listopada, jer su do tada otvoreni planinarski domovi. (J. Sakoman)

Orijentacijski sport

• 24. prvenstvo PS BiH u orijentaciji održano je na Humu kod Kaknja 25. lipnja. Prvo mjesto osvojila je ekipa sarajevskog PD »Zeljezničar« u sastavu: Vlatko Milarević, Dino Pecar i Mladen Milarević, drugo PD »Sipad« iz Sarajeva, treće PD »Sjemeć« iz Rogatice. (Z. P.)

• II. memorijal »Ivo Lipovčak« održan je 20. travnja sa startom na Puntjarki, Medvednica. Na ovom pojedinačnom orijentacijskom natjecanju sudjelovalo je 90 natjecatelja iz 14 država i klubova. Rezultati po kategorijama: Ž 14 Mirela Rakocija, Ž 15–17 Olga Hinic, Ž 18 Natalija Smerke, M 14 Damir Gobec, M 15–16 Krešo Herceg, M 17–18 Dinko Mihelić, M 19B Karin Knešaurek, M 19A Ivan Marchiotti, M 35 Darko Šakar. Najviše je natjecatelja bilo iz Virovitice, »Vihora« POK »Maksimir« i »Sljemena«, a najuspješniji je bio POK »Maksimir« (5 prvih mjeseta).

• XI. svjetski kup u orijentacijskom trčanju održan je ove godine od 5. do 9. kolovoza pod nazivom »Memorijal dr. Miroslava Hlavačka«. Brojka od 4500 takmičara koliko ih je ove godine

sudjelovalo u Jičinu u Čehoslovačkoj govori sama o popularnosti ovog sporta u svijetu. S obzirom da je i naša zemlja učlanjena u Međunarodnu organizaciju orijentacijskog trčanja (IOF) ne iznenaduje, da su i naše amaterske momčadi sudjelovale na tom velikom međunarodnom skupu. Tko to finansira? Uglavnom sami takmičari, a ponekad i matično društvo simboličnim iznosom za troškove puta. Najlepše je vidjeti nastup skandinavskih takmičara, koji su u vrhuncu. Takmičenje traje pet dana. Ovdje se izmjenjuju sportska iskustva, prijateljstva i lijepje uspomene iz čitavog svijeta. Zapravo su svi pobijednici. Što je ljepe za jednoga takmičara u orijentaciji, nego kada uspije pronaći sve kontrole na stazi? Naša momčad, iz PD »Vihor« Zagreb, borila se dostojno u toj svjetskoj eliti, ali trebat će nam još dosta vremena da možemo i odnijeti medalje s takvog takmičenja. Zahvaljujući SFK-i Zagreba i Planinarskom savezu Zagreba, vjerujemo da ćemo i dalje imati podršku te tako napredovati. Momčad PD »Vihor« bila je vrlo mlada: Damir Gobec (13 godina), Krešo Herceg (16), Jurica

Ambrožić (17) i Ivica Mesić (28). Ujedno su to i kategorije prema godinama. Ovaj sport pruža mogućnost od 10 godina do 60 godina. Za takmičare M 14 svaki dan je postavljena staza na karti 1:10.000 u zračnoj dužini od cca 3500 m sa 10 kontrola. Isto tako i za ostale kategorije, s time da je u H 21E, to je elitna kategorija, staza zračne linije 10500 m sa 22 kontrole. Zbrajanjem rezultata trikuta svih pet dana dobiva se pobjednik i redoslijed. Ukupno je nastupilo 358 momčadi iz CSSR, BUL, DDR, HUN, POL, ROM, FRA, YUG, AUT, USA, HOL, AUS, BRD, ITA, JPN, DAN, GBR, BEL, FIN, NOR, SVI, SWE. Našu zemlju su zastupale momčadi iz Slovenije, Srbije i Hrvatske. Iako je »Bohmisches Paradies« teški teren, bili smo vrlo zadovoljni, te se s nezaboravnim utiscima vratili kući. Možda jednom takvo svjetsko takmičenje dovedemo u Zagreb, koji bi bio domaćin sa svojom Medvednicom. Ona je vrlo pogodna za orijentacijsko trčanje i ima prikladne karte. Time bi ujedno dobio i naš turizam, kao i revitalizacija naše Medvednice. (Damir Gobec)

• **Zbornik planinarskih društava PTT Jugoslavije** izasao je iz tiska ovog ljeta. Urednik mu je Bane Ilić, izdavač Zajednica jugoslavenskih PTT, ima 128 stranica i naslovnu stranicu u koloru. U knjizi je iznesena povijest svih planinarskih društava PTT radnika u Jugoslaviji i međudruštvena suradnja, kao što su sletovi, partizanski marševi i rad Međudruštvenog odbora PD PTT Jugoslavije. Među ostalim, opširno je prikazan rad planinarskih PTT društava u Zagrebu, Rijeci i Splitu.

• Planinarski dnevnik. Iz tiska je izašlo drugo dopunjeno izdanje Planinarskog dnevnika u tiražu od 5000 primjeraka. U tekstovnom dijelu dnevnika su podaci o planinarskoj organizaciji, popis planinarskih društava i saveza, podaci o najvišim vrhovima i najdubljim spiljama i ponorima, te niz korisnih i praktičnih uputa za planinare. Dnevnik je uredio i pripremio za tiskat tajnik PSH Nikola Aleksić, a tekstove su napisali dr. Željko Poljak, mr. Željko Kašpar i Tonči Rada. Dnevnik se

Speleologija

• Konferencija Saveza speleologa Jugoslavije održana je na Igmanu u sklopu simpozija »Voda i krš« 7. lipnja. Predsjedništvo je dozvolilo da se Konferencija održi u prisutstvu nezvaničnih predstavnika, jer je zvaničnih bilo svega nekoliko. Ustanovljeno je da npr. u Hrvatskoj ne postoji Speleološki savez i da nitko od prisutnih iz Hrvatske ne može biti zvanični predstavnik. Odlučeno je da se uputi pismo u SSRNH kojim se traži osnivanje republike speleološke organizacije koja bi na demokratskom i delegatskom principu zastupala sve organizacije koje se bave speleologijom. Pročitan je izvještaj o radu Predsjedništva koji je nakon diskusije prihvaćen. Komisija za normativnu djelatnost SSJ izradila je prijedlog Pravilnika o društvenim priznanjima SSJ i Pravilnik o tajnosti podataka speleološkog obrazovnog centra lociranog u Trebinju. Izetu Avdagiću, sadašnjem predsjedniku SSJ, istekao mandat od dvije godine, te mu je glasanjem potvrđen mandat za još dvije godine. Ujedno su izabrani novi delegati SSJ u Međunarodnu speleološku uniju (UIS): Boris Sket iz Slovenije i Boro Petrović iz BiH. Na kraju sam ja, pod točkom razno, predložio da SSJ ili promjeni naziv ili da se ograniči na djelatnost koja proizlazi iz naziva organizacije. Podsjetio sam da je djelokrug rada ove organizacije preraстао na rješavanje svih problema krša a ne samo speleologije. Zbog toga bi se nova organizacija mogla zavati npr. Savez organizacije za istraživanje krša, ili bi se SSJ trebao

može kupiti po cijeni od 450 din u poslovniči PSH, Kozarčeva 22, i u knjižari »Mladinska knjiga« na Preradovićevom trgu.

• **Speleološki priročnik**, svezak 1, izasao je iz tiska kao separat „Naših planina“. Pripremila ga je Komisija za speleologiju PSH. Sadrži ove teme: Skolovalje speleokadrova, Spiljska meteorologija, Zivi svijet podzemlja i Paleontološki i kulturni sadržaj spiljskih sedimenata. Ima 16 stranica, naslovnu sliku u koloru. Cijena 200 dinara. Naručuje se u PSH.

• **Bilten SSJ, br. 2/1986.** izdali su Savez speleologa Jugoslavije i Savez speleologa BiH u mjesecu lipnju na 18 stranica. Tu je objavljen zapisnik IV. sjednice Predsjedništva SSJ održane 15. ožujka, Izvještaj o radu SD Crne Gore i Makedonije te JZS za 1985., obavijest o oživljavanju spel. djelatnosti u Vojvodini, popis najvećih spel. objekata u Jugoslaviji, obavijest o namjeri osnivanja obrazovnog centra SSJ u Trebinju, izvještaj s međunarodnog spel. logora u SR Niemačkoj i izvještaj s održane?

ograničiti samo na speleološku djelatnost. Stav o prijedlogu raspravit će se na jednom od idućih skupova. (Vlado Božić)

• **Sastanak KKS PSJ.** U Nikšiću u Crnoj Gori održan je 28. lipnja sastanak Koordinacione komisije za speleologiju Planinarskog saveza Jugoslavije u prisustvu 8 predstavnika planinara-speleologa SR (AP), po jedan iz Srbije, Makedonije, BiH, Vojvodine i Hrvatske i tri iz Crne Gore, nije prisustvovao predstavnik iz Slovenije. Domaćin je bio Planinarski savez Crne Gore, PD »Javorak« iz Nikšića (Speleoška sekcija) i Speleoško društvo Crne Gore (sedište ima u Nikšiću), a sastanak je održan u prostorijama Nastavničkog fakulteta (tu je sjedište SD Crne Gore). Najprije je iznešen izvještaj o radu KKSPSJ za 1983., a onda izvještaji po republikama i pokrajinama. Dogovoren je provođenje plana rada u 1986. godini (sudjelovanje na 9. međunarodnom speleoškom kongresu u Barceloni, održavanje ispita i organiziranje jednog stručnog savjetovanja u Hrvatskoj) i 1987. godini (jedan sastanak KKSPSJ, održavanje prvih ispita u BiH i Crnoj Gori, savezni speleoški logor na Solunskoj glavi u Makedoniji i jedno stručno savjetovanje). Raspaljivanje je o organiziranosti speleoškog rada u pojedinim SR/AP. Ustanovljeno je da se školovanje kadrova provodi u svim SR/AP po približno jednakom programu. SSJ će koncem godine u Trebinju održati savjetovanje o speleoškom obrazovanju i tu osnovati

jugoslavenske izložbe fotografija
»Speleo-foto 86« u Split.

(Vlado Božić)

(Vlado Božić)

• Biltén UPSD »Bukovik« Sarajevo, god. I, br. 1, izašao je u ožujku 1986. povodom 35-godišnjice rada. Urednik mu je dugogodišnji planinar i speleolog Zeljko Zibret (predsjednik KSPSBiH). Osim pregleda 35-godišnjeg rada društva tu je objavljen osvrt na gradnju vodovoda do planinarskog doma na Bukoviku i na stanje alpinizma u društvu. U nastavku je lijepo obrađen Program školovanja planinara u društvu, među kojima i školovanje članova Speleološke sekcije. Za dugogodišnji rad u društvu i u planinarstvu uopće mnogi su članovi dobili razna priznanja, a među njima i aktivni speleolozi. Iznijet i izvještaj o radu društva u 1985. pa tako i Speleološke sekcije i plan rada za 1986. Na kraju su nekrolozi dvojicu zaslužnih članova. Biltén je formiran A5, mekanih korica, umnožen fotokopiranjem. Izlazit će i daљe, a može se nabaviti u UPSD »Bukovik«, 7100 Sarajevo, Ul. Maršala Tita 4, tel. (071) 25-293.

(Vlado Božić)

Speleološki obrazovni centar. Dogovorno je da predstavnik KSPS Srbije izradi popis domaćih i stranih proizvođača speleološke opreme s adresama i u asortimanom opreme, a KKSPSJ će objediniti i umnožiti Speleološki adresar. Prisutni su informirani o izlasku časopisa Naše planine (br. 3-4) s više speleoloških članaka i s povjesću speleologije u Hrvatskoj i prvog sveska Speleološkog priručnika, Biltena SSJ i Biltena PD »Bukovik« iz Sarajeva. Dogovorno je da će se idući sastanak KKSPSJ održati u Hrvatskoj.

● 16. zagrebačka speleološka škola i ove godine održana je u organizaciji PDS »Velebit«, Zagreb, od 19. III. do 7. V. i sastojala se od teoretskog i praktičnog dijela. Na šest predavanja polaznici škole mogli su dobiti osnovna znanja o speleologiji, a na kraju škole prikazna su i dva filma. Za vrijeme vikenda, na izletima su vježbale tehničke savladavanja speleoloških objekata, crtanje i bivakiranje. Praktični dio speleološke škole obavljen je na području Zagrebačke gore i Kordunja. Upisalo se 39 polaznika, od kojih je 34 za-vršilo školu i steklo naziv speleolog – pripravnik. Novi pripravnici su iz PDS »Velebit« Zagreb, PD »Japetić– Samobor, PD »Zelježničar« Zagreb, PD »Zagreb-Matica«, PD »Kralj« Križevci, SD »Ursus Spelaeus« Zagreb. Na završetku škole, polaznicima koji su položili završni ispit, podijeljene su diplome, a aktivnjim sudionicima škole i nagrade. (Voda Škole Edo Kireta).

• **Špilje u blizini Vrbovskog.** Uz samu stazu, iznad željezničkog kolodvora Vrbovsko, u šumi zvanoj Krš, koja obiluje prekrasnim bočnim stablima, postoji jama u kamenoj stijeni, ima promjer i otvor oko 3 m. Tvrde da je jama prilično duboka, da se u nju može ući stepenasto i da je duboka preko 20 m, a možda i više. Vjeruje se da tu ima još podzemnih dvorana, jer je prilikom gradnje ceste Vrbovsko-Gomirje u blizini otkriven poveći broj spilja koje su zatrpavane radi nesmetane gradnje. Dok se jama ne istraži, ostat će predmet zagonetke.

(D. Mamula)

• **Seminar o špiljskoj meteorologiji i paleontologiji** organizirala je KSPSH 31. svibnja i 1. lipnja. Prvo je održano predavanje o špiljskoj meteorologiji, održao ga je speleološki instruktor Juraj Pasic. Nakon toga je u Geološko-paleontološkom muzeju (Demetrova 1) kustos Darko Rukavina održao predavanje o špiljskim sedimentima, o određivanju klime u prošlosti na osnovu proučavanja sedimenata, i o nalazima u njima. U nedjelju su posjetili Arheološki muzej (Zrinjevac 19) i razgledali eksponate muzeja, među kojima imala vrlo vrijednih, nađenih u na-

šim špiljama, zatim nalazište pravčjeka u Krapini i špilju Vindiju kod Donje Voće blizu Varaždina, i tu su pomoću raznih instrumenata sami mjerili temperaturu, vlagu i strujanje zraka. Sudjelovalo je 18 članova iz 4 SO-a (SO PD »Mosor« Split 4, »Dubovac« Karlovac 2, »Velebit« Zagreb 8, »Željezničar« 4). Prijevoz do Krapine i Vindije obavljen je privatnim kolima. (Vlado Božić)

• **Simpozij »Voda i krš«** organizirali su Savez speleologa Jugoslavije, Savez speleologa BiH i Speleološko društvo »Bosanskohercegovački krš« iz Sarajeva od 6–8. lipnja u hotelu »Famos« u Babinom dolu na Igmanu. Sudjelovalo je šezdesetak ljudi iz cijele Jugoslavije (osim iz Makedonije, Vojvodine i Kosova) i održano je 37 referata. Samo trećina referata obradila je čisto speleološke probleme, trećina je, može se reći, imala veze sa speleologijom, a jedna trećina baš nikakve veze sa speleologijom. Od referata koji su pobudili veći interes speleologa treba istaći referat Mladenom Gašićem (Hrvatska) u kojem je statistički obrađeno 5243 speleoloških objekata u Hrvatskoj pomoću elektronskog računara, Leona Dramea (Slovenija) o naprima da se sviada jedan sifon u Zeljskoj

jami (kopanje, miniranje, ispunjavanje, ronjenje), Marku Kravcovu (Slovenija) o ronilačkim akcijama slovenskih speleologa, Ljubišu Kaliniću o povijesti ronjenja u speleoškim objektima u Hrvatskoj, i referati Milana Butorce i M. Tomicu o kavernama u nekrškim materijalima. Iz Hrvatske dali su referate: Mladen Garašić (Dominant utjecaj geoloških uvjeta na morfološke i hidrogeološke tipove speleobjekata u hrv. kršu), Zvonimir Krule (Neke mogućnosti geofizičkih metoda u istraživanju zadržanosti podzemnih voda), Dušan Srdić (Primjena radioaktivnih izotopa u istraživanju podzemnih tokova u kršu), Vlado Božić (Talijanova buža, najveći umjetni speleološki objekt u Hrvatskoj), Tihomir Kovačević (Speleološki objekti jugozapadnog dijela Ličke Plješivice u SR Hrvatskoj) i Ljubiša Kalinić (Kraći pregled speleorionenja u SR Hrvatskoj). Navečer 6. lipnja prikazan je reklamni film o mogućnostima potencijalnog Obrazovnog speleološkog centra u Trebinju u filmu o speleološkoj ekspediciji »Kamenko '84« u organizaciji DISKF-a. Poslije podne 6. lipnja organizirano je razgledavanje Vraca u Sarajevu. (Vlado Božić)

Planinarski objekti

• **Spomen-dom na Glavici** nije više pod upravom PD »Sutjeska«. Od nedavna objektom upravlja Savez izviđačkih i planinarskih organizacija općine Susedgrad. Spavaonica doma rezervirane su za posjetioce izvan Zagreba, dok se zagrebački posjetiocu mole da ne planiraju noćenje u domu (gradski autobus je 20 minuta od doma).

• **»Planinarski« dom »Mirko Vanić?«** U Vjesniku od 9. rujna objavljen je napis s fotografijom pod naslovom »Planinarski dom »Mirko Vanić« i najava da će prve goste primiti koncem godine. Smatram da je oznaka »planinarski« svojevoljno dodana, kako bi se privukao veći broj posjetilaca. No to sigurno neće biti točno jer je poznato da je objekt namijenjen drugoj svrsi. Ali ako se sindikat, koji upravlja objektom, zauzme za planinare i druge građane i odredi prihvativije

cijene noćenja i usluga, tada ćemo dom smatrati planinarskim. (Josip Sakoman)

• **Planinarsko sklonište na Dilju.** PD »Dilj« iz Slavonskog Broda počelo je s gradnjom planinarskog skloništa kod kanjona Pljuškare na Dilju. Slijedeće godine bit će izgrađeno slično sklonište i kod Sovskog jezera, čime će biti znatno olakšan obilazak »Kružnog puta po Dilju« i »Partizanske kurirske staze«.

• **Olakšan uspon na Cincar.** PD »Cincar« u Livnu, BiH uredilo u Livnu »Cincar« u Livnu uredilo je u Livnu društvenu prostoriju u kojoj posjetiocu Cincara mogu prenoći prije ili poslije uspona.

• **Planinarski dom na Brezovcu** kojim upravlja PD »Dinara« iz Knina proširuje se novom prostorijom 7x4 m u kojoj će biti

18 kreveta. Postojeća prostorija u kojoj je do sada bila spavaonica i trpezarija postat će samo trpezarija tako da će se dobiti još jedna prostorija za spavanje poređ postojeće. Radove na domu izvode dobrovoljnim radom planinari gotovo svakog vikenda. Ukupni kapacitet bi iznosio oko 30 kreveta plus dvije prostorije u potkrovju koje bi se naknadno uredile. Pored markiranih prilaza od Bosanskog Graha, Uništa, Glavaša i Podinjaru do doma, ostaje još nemarkirani prijelaz iz Knina preko Suhog polja i Vrnde koji se inace najviše koristi bilo pješke ili autom. Dogovoren je da se odmah pride markiraju tog puta odnosno staze. Od doma do vrha Dinare napravljen je nova markacija tako da se za 2,5 do 3 sata hoda može sigurno i bez lutjanja stići na sam vrh, upisati se i udariti žig. (K. M.)

Vijesti

• **PD »Kamenar« iz Sibenika** završava obilježavanje staze »Tragom Prvog šibenskog partizanskog odreda«. Staza polazi od Piska (brdo iznad Sibenika) preko Dubrave, Danila Birnja, Danila Kraljice, Badžina, Živkovica, Brnjice, Širitovca i Drniša, te završava kod

planinarskog doma na Promini. Stazu je moguće obići u dva dana, a svečano otvorenje je na Dan oslobođenja Sibenika, 3. studenoga.

• **Crikveničko PD »Strilež«** organiziralo je uspјeli izlet u srednji Velebit sa 50 članova. Iz sklo-

ništa na Baškim Oštarijama obišli su Kubus, Kizu i Ljubičko brdo. (Z. P.)

• **26. slet planinara željezničara** Jugoslavije održan je 5. srpnja u Kamničkoj Bistrici. Sudjelovalo je 500 planinara iz 16 željezničarskih društava. (Z. P.)

Serpa Tensing
Norkay

• Umro je Tensing Norkay, Serpas koji se 1953. zajedno s Novozelandaninom Edmundom Hillaryjem popeo po prvi put u povijesti planinarstva na najviši vrh svijeta Mount Everest. Umro je koncem ljeta u 72. godini života. Hillary je još uvijek u punom zdravlju i ovog ljeta susreo se u Nepalu s našim zadarskim himalaćem Bogdanom Brakusom, o čemu sam Brakus piše u ovom broju NP.

• Skupoča na Durmitoru. U sajajevskom »Oslobodenju« čitamo u planinarskoj rubrici kako su se članovi PD »Zelježničari« iz Sarajeva neugodno iznenadili cijenama kampiranja u Nacionalnom parku Durmitor: »Postavljanje malih satova trebalo ih je stajati 800 dinara po osobi za noć, dok se ulaznica u Park plaćala 500 dinara. I loženje vatre je tražilo 300 dinara! Kad su sve ovo vidjeli i čuli, ipak su se opredijelili za noćenje u domu (400 din po osobi)«.

• 7. susret bratstva planinara PTT Zenice i Zagreba započeo je 15. lipnja, a održan je na Medenom polju nedaleko od Bos. Petrovca. Sastalo se oko 100 planinara iz PD »Sljemeš« u Zagrebu i PD »Poštar« iz Zenice. Nažalost, susret je morao biti skućen na samo 7–8 sati druženja. Doček Zeničana bio je po običaju više nego srdačan. Nije nedostajalo zagrljaja i sve što veže dva pobratima. Razgledali smo povijesne znamenitosti i Bos. Petrovac, a zatim ručak na Oštrelju. Pojelo se na brzinu, samo da što duže budemo zajedno u razgovoru, pjesmi i plesu. Oproštaj je bio težak: Do videnja, moramo se opet sastati! (M. Mateček)

• Vodiči dežuraju na Sljemuenu. Stanica vodiča Zagreb obavještava izletnike, da će ubuduće svakog vikenda i u dane državnih

praznika od 9 do 18 sati biti stalno dežurstvo vodiča u »Ličkoj drvenjari« kod TV tornja na Sljemuenu. Oni će davati izletnicima upute o stazama, putevima i izletištima, a po potrebi će i voditi grupe izletnika na pojedina izletišta. U vrijeme dežurstva u brvnari će se moći kupiti vodiči i Medvednice, razglednice, značke i drugi planinarski suvenir. (J. Kopić)

• Slet planinara Hrvatskog zagorja, 30. po redu, održan je u planinarskom naselju »Grebengrad« u rujnu. Priredilo ga je PD »Grebengrad« iz Novog Marofa koje je istodobno otvorilo novo planinarsku kuću s dvije blagovaonice, kuhinjom, pomoćnim prostorijama i pet spavaonica s 40 ležaja, te proslavilo 35. obljetnicu rada. Na sletu je bilo oko 700 planinara iz 29 društava Hrvatskog zagorja, Prigorja, Međimurja, Zagreba i Samobora, i još toliko izletnika iz novomarofske i susjednih općina. Tom je prilikom uručen i Frelatzni pehar PSH najboljem društvu u protekljoj godini — PD »Zeljezna gora« iz Čakovca. Priredena su i sportska natjecanja s 280 sudionika. U pikadu do 14. godina prvi je Damir Bućanec, a iznad 14 godina Davor Stefan. U kuglanju na visećoj kuglani prvo mjesto pripalo je ekipi PD »Gradina« iz Konjščine, a u potezanju konopom PD »Zeljezna gora« iz Čakovca. Za kulturno-umjetnički program pobrinuli su se KUD-ovi iz Novog Marofa i Unterdremstättena iz susjedne Austrije. (C. Š.)

• 9. planinarski maraton na Fruškoj gori održan je 17. i 18. svibnja. Bila je to smotra drugarstva, bratstva i jedinstva, jer je startalo gradana svih dobinih skupina iz 218 mjesta širom zemlje. Na malom maratonu sudjelovalo je 2672, a na cilj stiglo 2670 natjecata

telja, što znači 99,99%, kao nikada do sada. Na velikom maratonu sudjelovalo je 914, a na cilj stiglo 529 natjecatelja. Bilo je lijepo i teško, Vrijeme sunčano, ali mnogo komaraca i sparno. Na kontrolnim točkama bio je sanitet, koji je pružio 600 intervencija. Hvala doktorici Borislavi Kovacević i desetero učenika srednje medicinske škole iz Novog Sada. Pomogali su i radioamateri, Dušan Olcan dežurao je cijele noći. Nema u Jugoslaviji slične akcije! Sve je uradeno amaterski. Novosadski planinari ovu akciju priređuju već devet godina, a prredit će i iduće godine, premda im ne pomaže nikakva »viša« struktura, nego 27 sponzora od kojih je na prvom mjestu »Aroma« iz Futoga, zatim SIZ fizičke kulture, PTT, Lutrija Vojvodine, Poštanska štredionica, Društvo studenata PTN »Masinac«, Novosadska banka, Rafinerija Nafte, svi iz Novog Sada, itd.

(Borivoje Veljković)

• »Krenimo u susret zdravlju '86«. PD »Ivančica« iz Ivance u suradnji s mjesnim DSR »Partizanom« organiziralo je ovogodišnju, već četvrtu po redu, akciju »Krenimo u susret zdravlju '86«. Stazu su sedam kontrolnih točaka — Ivanec, Prigorec, Zgano vino, izvor Mrzljak, Grob neznanog junaka, Crne mlake i vrh Ivančice — prešlo je 250 planinara i izletnika koji su potom na vrhu Ivančice dobili značke i ambleme društva i značke akcije. Još toliko planinara i izletnika stiglo je pješke iz drugih smjerova ili osobnim automobilima da bi na Ivančici prisustvovali na bogatom sportskom programu.

(C. Soštaric)

• PD »Zeljezna gora« iz Čakovca obilježilo je drugu dionicu Međimurskog planinarskog puta, od Knežovca do Vukanovca. Ovo veoma aktivno društvo prošle je godine proslavilo 60-godišnjicu djelovanja, pa je tim povodom bilo organizator Sleta planinara Hrvatskog zagorja i Međimurja. Prilikom održavanja sleta otvorena je i prva dionica Međimurskog planinarskog puta. Time je steklo epitet najaktivnijeg planinarskog društva na području zagorsko-medimurske regije, pa će mu 14. rujna na sletu pod Grebengradom biti uručen prelazni pehar Planinarskog saveza Hrvatske.

• 120 planinarskih društava u BiH. Početkom ove godine osnovano je PD »Šator« u Bosanskom Grahovu, 120. društvo u BiH. Predsjednik mu je Branko Garić. Namjeravaju potaknuti i osnivanje društva u Glamoču, koji također gravitira planini Šator. (Z. P.)

• Priznanje PD »Kamenar« Sibenik. Predsjednik OK SSRNH Sibenik Ivo Kundić uručio je, 25. srpnja u povodu Dana utsantska naroda i narodnosti Hrvatske priznanja Općinske konferencije SSRNH Sibenik najzaslužnijim pojedincima i kolektivima. Najveće priznanje, Povelja OK SSRNH Sibenik, pripala je PD »Kamenar« Sibenik za postignute rezultate u radu i uspješnom djelovanju. Jedanaestorica članova

Društva nedavno se vratila s obilaska Kapelskog planinarskog puta, a planiran je i izlet u Julijanske Alpe i uspon na Triglav.

(Ante Juras)

• PD »Strilež« iz Crikvenice, koje je nedavno osnovano, obnovilo je dio Riječke planinarske transverzale. Prva radna akcija je organizirana, uz susretljivost članova lovačkog društva, s noćenjem u lovačkom domu »Srndač« i izletom na Zagradski vrh. Tom prilikom je obnovljena markacija od Grizana do Zagradskog vrha, na kojem je postavljena nova kutija s pečatom i bilježnicom, a u spomen-području »Kalač« su markirane dvije lokacije partizanskih logora — »Javor« i »Krč«, s vidovcem, dok je na mjestu partizanskog logora »Matija Gubec« postavljena nova kutija s pečatom i bilježnicom. U drugoj etapi je organizirano logorovanje na Ravnom, uz ljubaznost vlasnika gospodnice »Vagabund«, kome se i ovom prilikom zahvaljujemo, odašte je obnovljena markacija od Zagradskog vrha do Viševice.

(Damir Margan)

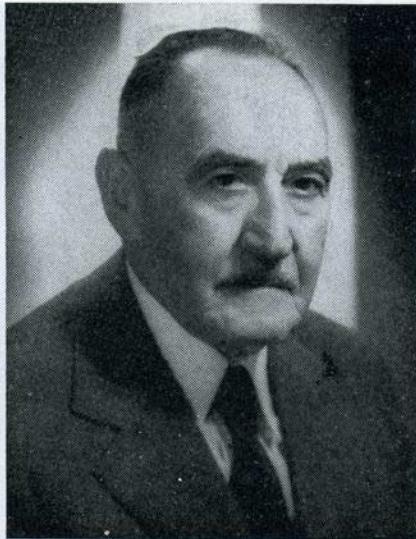
• Skupština PD »Orljak« Opatija. Referat o radu podnijeo je tajnik Mario Rubeša, koji je istakao da društvo broji 150 članova, pretežno mladih, a 43 člana djeluju pri aktivu »Klana« u Klanini. Društvo je u protekloj godini održalo niz planinarskih pohoda, izletu i manifestacija, što zbrojeno iznosi oko 50 dana provedenih u prirodi. Na planinarskim pohodima sudjelovala su ukupno 372 člana, ili na svakoj akciji 7 članova. Za plodnu aktivnost planinari trebaju zahvaliti dobroj suradnji s društveno-političkim organizacijama općine Opatija, Turističkom društvu i savezu Opatija i srodnim društvima. Skupština je završena usvajanjem izvještaja, zatim su izabrani i kooptirani novi članovi Izvršnog odbora: Višnja Ružić, Božidar Vlah, Eugen Čepar i Jerko Guđac. Za predsjednika izabran je Zejko Rubeša. (Mario Rubeša)

• Susret planinara i graničara. U subotu i nedjelju, 9. i 10. kolovoza, skupina od 46 planinara PD »Željezničar« iz Zagreba posjetila je Košutu i Zelenicu, da bi se na tom dijelu jugoslavensko-austrijske granice susrela s graničarima JNA karaule »Maršal Tito« iz Ljubelja.

(Josip Sakoman)

• Treći marš »Partizanskim stazama« organiziralo je pod pokroviteljstvom Općinske konferencije SSRNH Opatija, Općinskog odbora SUBNOR-a i Općinske konferencije SSOH Opatija. PD »Orljak« Opatija, od Zejana preko Sije do Lisine u povodu Dana ustanka. U Zejanama je prireden srdačan doček sudionika marša, a prigodnu riječ u ime domaćina uputio je predsjednik UBNOR-a Zejane Andrija Sanković. Formirana je kolona sudionika marša, koju je vodio nekadašnji partizanski stazama Andrija Sanković. Marš je bio naporan i jedan je sudionik osjećao srčane tegobe, no bitno je da su do doma »Stanko Jurđana« na Lisini stigli svi koji su krenuli. Sudjelovalo je četrdesetak planinara i izviđača iz Lovrana, Matulja, Pazina, Rijeke i Opatije.

Zvone Rihtman (1899—1986)

• Zvone Rihtman, član PD »Zagreb Matica«, umro je 21. rujna u 87. godini života. Rodio se u Šušaku 23. VIII 1899. Bio je pravni stručnjak na istaknutim funkcijama, među ostalim predsjednik Višeg privrednog suda u Zagrebu. Predratni je alpinist. U svom društvu bio je potpredsjednik, predsjednik (1961—67) i odbornik. Odlikovan je zlatnim znakom PSH 1968. godine.

• »Ključ«, nova planinarska družina u Opatiji. Na redovnoj godišnjoj skupštini PD »Orljak« zaključeno je da se osnove aktiv pri Teritorijalnoj obrani općine Opatija. Prvi prigodni moment bio je marš »Partizanskim stazama« 16. kolovoza na kome su sudjelovali predstavnici TO Opatija. Terasa pred planinarskim domom Lisina, okupana suncem, i idealno vrijeme pogodovali su da se pride osnivanju. Osnivačka skupština je počela, njoj je prisustvovao i predstavnik STOOZ Rijeka, Ivo Milić, i ostali sudionici marša. Milić je sve prisutne pozdravio i poželio budućoj družini mnogo uspjeha u radu. Prisustvovali su i predstavnik PD »Orljak« Zejko Rubeša, tajnik Mario Rubeša, te još nekoliko članova. Družina će samostalno djelovati, jer se zbog specifičnosti rada i zadaća ne mogu uključiti u redovan rad PD »Orljak«. Za predsjednika je izabran Vanja Rubeša. Družina nosi ime »Ključ«. To je predio Kastavskе šume u koji su teritorijalci napravili prve »planinarske« korake. Družina za sada broji dvadesetak članova, a predstoji omasovljene. (Mario Rubeša)

• Mladi čuvaci prirode i obuka kako preživjeti u prirodi. Oko stotinu učenika osnovnih škola kao i škola centra za usmjerenje obrazovanje iz Rijeke sudjelovalo je u ljetnoj školi mladih čuvaca čovjekove okolice, gostujući na otociću Školjci. Na otoku je za vrijeme boravka mlađih učenika organizirana teoretska i praktična obuka na temu kako preživjeti u prirodi. Za vrijeme osmodnevneg boravka učenici su stekli bogato iskustvo koje će prikazati na jesenjoj berbi

hranjivih biljaka iz prirode. Ovakav način učenja u prirodi može i te kako dobro doći u izvanrednim prilikama. Škola je organizirana u suradnji s Općinskom konferencijom Saveza društava »Naša djeca« Rijeka. Ovakvim primjerom trebale bi se pozabaviti i druge škole na području ZO Rijeka. (D. Mamula)

• Komentar gornje vijesti. Po našem je mišljenju nespojivo održavati školu mladih čuvara prirode i to istodobno s njom obuku kako preživjeti u prirodi samo s onim što ona pruža. Pokušajte sebi zamiliti kako je priroda tog otočića izgledala nakon što je na njemu stotinu učenika pobrastilo i potamnilo sve živo i jestivo. Narod za djevojku duhovito kaže: ne može biti istovremeno i nevina i... Ne može se priroda istovremeno i čuvati i silovati. (Z. P.)

• PD »Dinara« u Kninu osnovalo je na sastanku održanom u lipnju sekciju za markiranje, skijašku sekciju i izletničku sekciju i odredena je osoba koja će raditi na suradnji s drugim planinarskim društvima. Takoder je osnovana sekcija pri domu JNA čime se broj registriranih planinara povećao na oko 300 članova. Jedan od sadašnjih problema društva jeste nedostatak podmlatka i nedostatak stručnih i školskih kadrava, što bi se uskoro moralo riješiti. Od 1974., kada je društvo ponovno aktivirano, članovi su obišli neka strana gorja kao Mont Blanc, Visoke Tatre, Olimp. Od obilaska naših planina tu su Julijanske Alpe (Triglav), Kamniške Alpe, Durmitor, Prenj, čitav Veliki Planina, Sar-planina, do jednodnevnih pohoda autobusom. Članovi su često prisustvovali Danu planinaru i sletovima planinara Dalmacije, obilazili transverzale, a i sami društvo je organiziralo Dan planinara. Sva ova aktivnost odvijala se uglavnom u zadnjih 6—7 godina. (K. M.)

U novim prostorijama PD »Ivančica« u Ivancu

Foto: C. Šoštarić

• PD »Ivančica« dobilo nove prostorije. Ivanečki planinari proslavili su još jedan veliki uspjeh otvaranjem novih društvenih prostorija u Ivancu u Gajevoj ulici 13. Ukupna površina im je veća od 150 četvornih metara i potpuno su uređene i namještene. Tu je izložbena galerija »Otokar Hrazdira«, dvorana u kojoj se komotno može smjestiti 50 ljudi, salon predsjednika, ured tajnika s čajnom kuhinjom, foto-laboratorij i pomoći prostor. Prava im je vrijednost oko dvije stare milijarde, ali u njih je uloženo samo 200 starih milijuna, jer je veći dio materijala dobio besplatno od organizacija udruženog rada i oko pet tisuća dobrovoljnih sati rada planinara. Trojica najzaslužnijih su Ivan Čanžar, Franjo Hrg i Cvjetko Šoštarić, zatim Damir Hrg, Branko Frisić, Rudolf Zaplatić, Ivan Peček, Vlado Frisić, Slavko Putarek, Zlatko Kolarić, Darko Zaplatić, Đuro Peček, Franjo Frisić, Nikola Nišević, Antun Herceg, Josip Geček, Ivan Geček, Josip Prašničić, Kristijan Šoštarić, Branko Težak, Franjo Hrg (novinar), Franjo Surjak, Edo Putar, Antun Vanjek, Boris Borovečki, Franjo Stanko, Vinko Meseč, Vjekoslav Kušen, Slavko Frisić, Vjekoslava Malez, Ivan Malez, Branko Ljubić, Stjepan Miklošić, Vlado Canjuga, Zvonko Budar, Andrija Sever, Ivan Krašek, Josip Halamek, Predrag Krnic, grupa planinara iz Višnjice i učenici srednje škole iz »Itasa« i »Jedinstva« i mnogi drugi. Sviima njima 900 ivanečkih planinara može biti zahvalno što imaju dva prekrasna i vrijedna objekta — planinarsku kuću »Josip Pasarić« na Ivančici i društvene prostorije u središtu Ivanca. Pomoć, bilo u novcu ili materijalu, pružili su: »Jedinstvo«, Končarev OOUR »Mali motori«, »Tempo«, Komunalna radna organizacija, »Prvomajska-Itas«, ivanečka Šumarija, »Lepa« i KPD iz Lopoglave, »Elektra« iz Varaždina, zagrebačka »Fotokemika«, a naročito »Drvodjelac« iz Ivance, zatim SIZ fizi-

čke kulture općine Ivanec, općinski SIZ kulture, SOFK-a i SIZ za stambeno-komunalnu djelatnost općine Ivanec, te općinske društveno-političke organizacije i Skupština općine Ivanec. Svečano otvaranje obavljeno je 20. lipnja 1986. Tom je prigodom u Galeriji otvorena i izložba fotografija pod nazivom »135 godina fotografije u Ivanečkom kraju«. Izložene su dagerotipije Jurja Draškovića nastale oko 1850. godine, fotografije Karla Draškovića nastale na prelazu stoljeća, zatim fotografije Otokara Hrazdira, Petra Jagetića, dvojice kandidat-majstora fotografije Foto-saveza Jugoslavije Cvjetka Šoštarića i Branka Težaka i drugih aktivnih ivanečkih fotamatara. (Cvjetko Šoštarić)

• Riječani na Hajdučkim kukovima u Velebitu. PD »Platak« Rijeka, sekcija »Lučki radnik«, organiziralo je za Dan ustanaka SR Hrvatske, izlet na Hajdučke kukove. Odaziv je bio iznad svih očekivanja, iznenadio je organizatora. Naručen je samo jedan autobus, i dva bi bila premalo. Dan, kao naručen za izlet, cesta dobra, a od Krasna, uzdužna velebitska cesta asfaltirana do pred samu Begovačku lugarnicu. Odlično markiranom stazom ulazimo u Kukove. (Stazu je trasirala i markirala Gospodarska komisija PSH 1985. godine). Hodanje tom stazom posebni je užitak. Priroda je nedirnuta ljudskom hajdučjom. Nema vlaka, panjeva ranjenih stabala niti u asne crvene boje na stablima, koja raznim točkama i ogromnim ružnim brojevima, označava područja gdje treba izvršiti pokolj šume. Tu još vladaju zakoni prirode, uživamo u nenarušenoj harmoniji. Dokle? Podno vrha susrećemo članove PD »Zavičaj« Senj koji se već vraćaju. Izmjenjujemo pozdrave, par srdačnih rečenica. Na vrhu

nas dočekuje divan pogled. Oduševljeni smo kako usponom tako i vidikom. Upisujemo se u knjigu, udaramo pečate, »najteži« planinarski rad. Ukupno nas se popelo 32. Zastupljena su bila sva PD Rijeke. Vraćamo se puni nezaboravnih utisaka. Posebno nam je drago, da smo prva organizirana grupa planinara na prekrasnim Hajdučkim kukovima.

(Miljenko Pavešić)

• Papa na Mont Blancu. Papa Ivan Pavao II popeo se na jedan od vrhova Mont Blanca i s planine koja ima najviši vrh u Evropi održao nedjeljni propovijed. Iz mjesto Aosta helikopterom je prebačen na Mont Chetif (2343 metara) odakle je u nedjelju u 12 sati pozvao narode Evrope na mir i ujedinjenje. Frvotni je plan bio da Papa dođe i na najviši vrh, ali stalna promjena vremenskih prilika prevelika je opasnost za poglavara Katoličke crkve. To je bio četvrti put da se Papa »pegne« na neku talijansku planinu. Ni jedan papa dosad se nije poveo na Mont Blanc. Doduše svećenik Achille Ratti se kao alpinist 1890. godine domogao najviše planine u Evropi, a tek zatim i papinskog trona — bio je papa Pio XI. Jedan puteljak koji vodi prema vrhu nosi ime tog pape — alpinista. Posjet Ivana Pavla Mont Chetifu uklapa se u proslavlju 200-godišnjice prvog osvajanja Mont Blanca.

(Vjesnik, 8. rujna 1986)

• »Durmitor — Tara '87«. Pomalo već tradicionalni planinarsko-splavarški pohod, što ga niz godina svakog ljeta organizira varaždinski planinar Tomislav Jagićić, bit će ponovljen i iduće godine. Trajat će 8 dana a održat

će se u dvije smjene: 19 — 26.7. i 15 — 23.8. Ako želite nešto više doznati o ovom putovanju, koje se pamti dok čovjek živi, tražite usmeno ili pismenu informaciju na adresi: Tomislav Jagićić, 42000 Varaždin, Slavonska 19, tel. 042-47512. Ovo je putovanje osobito postalo popularno kod slovenskih planinara što dokazuje i nekoliko napisa u ljubljanskom Planičkom vestniku.

Slijedi povjesni prilog »Slike iz povijesti hrvatskog planinarstva«, str. 257—272.

- Slavonski planinarski put (u početku Slavonska planinarska transverzala), PD »Jankovac« Osijek i Planinarki odbor Slavonije, 27. 7. 1957, 20 KT, 6 dana
- Zagorski planinarski put, Savjet Zagorskog planinarskog puta, 1. 5. 1958, 18 KT, 10 dana
- Karlovačka transverzala »Tragom XIII proleterske brigade«, PD »Dubovac« Karlovac, 8. 8. 1958, 9 KT, 3 dana
- Kružni planinarski put »Kroz Samoborsko gorje«, PD »Japetić«, Samobor, 9. 11. 1958, 9 KT, 2 dana
- Nagrada planine, PD »Kamenjak« Rijeka, 14. 8. 1962, umjesto KT zbrajaju se visine vrhova (9)
- Planinarski put Medvednicom, PD »Sljeme« Zagreb, 30. 6. 1963, 16 KT, 2 dana
- Pohod »Tragom prvog izleta HPD-a«, PD »Japetić« Samobor, 4 KT, 6 sati, organizira se svakih 10 godina, počevši od 1964
- Partizanski put po Medvednici, PD »Stubičan« Donja Stubica, 6. 11. 1966, 5 KT, 1 dan
- Riječka planinarska transverzala. Općinski planinarski savez Rijeke, 4. 6. 1967, 20 KT, 7 dana
- Našički planinarski put, PD »Krndija« Našice, 30. 6. 1968, 6 KT, 1 dan
- Stajersko-zagorska krožna pot (Mala bratska transverzala), PD Rogačka Slatina, 22. 7. 1968, 12 KT, (od toga 4 u Hrvatskoj), 6 dana
- Velebitski planinarski put, Planinarski savez Hrvatske, Zagreb, 4. 7. 1969, 17 KT, 7 dana
- Republička transverzala »Po planinama SR Hrvatske«, Planinarski savez Hrvatske, Zagreb, 4. 7. 1970, 52 KT, 1–2 mjeseca
- Put kalničkih partizana, PD »Kalnik« Križevci, 27. 7. 1970, 10 KT, 2 dana
- Paklenički planinarski put, PD »Paklenica« Zadar, 10. 10. 1973, 8 KT, 2–3 dana
- Jubilarni Jankovački put, PD »Jankovac« Osijek, 1970, 3 KT, 1 dan

Skica Evropskog pješačkog puta E-6 koja vodi od Baltika kroz cijelu Evropu do Jadrana i završava u Kastvu kod Rijese. Sada se planira put E-7 koji bi se na putu iz Italije do Crnog mora križao s putem E-6

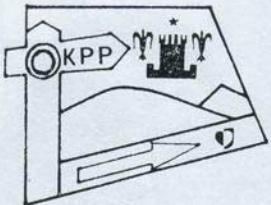

Edo Pavšić (1921–1984), dugogodišnji predsjednik Komisije za markacije i transverzale PSH, savjesno je vodio evidenciju o veznim putevima u Hrvatskoj i objavljivao statističke preglede o obilascima

Najteže dionicu Kapelskog planinarskog puta, od Bijelih do Samarskih stijena, markirali su i trasirali članovi PD »Vihor« iz Zagreba kroz najteže bespuće Velike Kapele

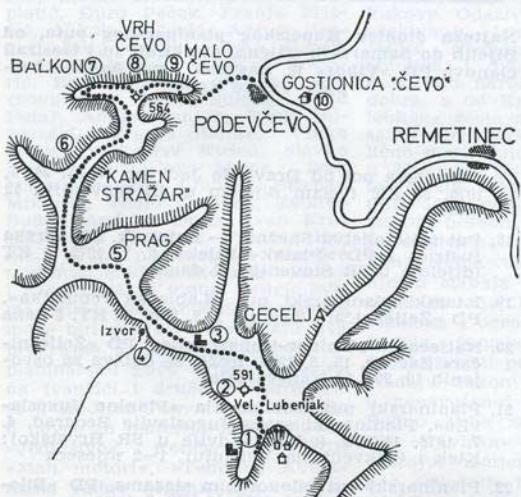
- Ciglarjeva pot od Drave do Jadranu (E-6), 24. 5. 1975, 36 KT (većim dijelom u SR Sloveniji), 12 dana
- Put prijateljstva Snežnik — Snežnik, PD Ilirska Bistrica i PD »Platak« Rijeka, 6. 7. 1975, 6 KT (dijelom u SR Sloveniji), 2 dana
- Istarski planinarski put »Labinska republika«, PD »Željezničar« Zagreb, 1. 5. 1976, 12 KT, 3 dana
- Natjecanje planinar-transverzalac, PD »Željezničar« Zagreb, 15. 5. 1976, trofej se dobiva za osvojenih 10, 20 i 30 transverzala
- Planinarski put oslobođenja »Planine Jugoslavije«. Planinarski savez Jugoslavije Beograd, 4. 7. 1976, 14 KT (od toga dvije u SR Hrvatskoj: Klek i Crikvena na Velebitu), 1–2 mjeseca
- Planinarski put bilogorskim stazama, PD »Bilogor« Bjelovar, 3. 10. 1976, 10 KT, 2 dana
- Planinarski put Grebengrad — Čevo, PD »Grebengrad«, 10. 10. 1976, 10 KT, 1 dan
- Koprivnički planinarski put, PD »Bilo« Koprivnica, 7. 11. 1976, 6 KT, 2 dana

Amblem Koprivničkog planinarskog puta koji se nalazi i na spomen-znaku što ga dobivaju planinari nakon obilaska svih kontrolnih točaka

Planinarski put »Vis« djelo je članova PD »INA — OKI« iz Zagreba, kojima je to, nakon Transverzale »Petrova gora« i Planinarskog puta »Kornati«, treći vezni put

Skica Planinarskog puta Grebengrad — Čevo na istočnim obroncima Ivančice, koji su 1976. proveli kroz bespuće i preko strmina članovi PD »Grebengrad«

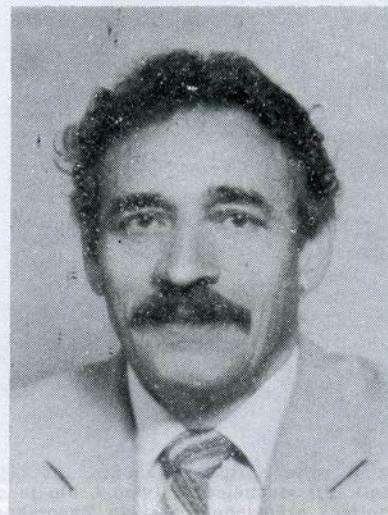
25. Planinarska transverzala »Petrova gora«. PD INA, Zagreb, 17. 5. 1977. 15 KT, 2 dana
26. Transverzala planinara željezničara Jugoslavije. Komisija za transverzale Zajednice planinarskih društava Željezničara Jugoslavije (sedište promjenjivo), 3 KT, 12 dana (dijelom kroz Hrvatsku)
27. Planinarski put »Dalmacija«. PK »Split« Split, 26. 11. 1978. 20 KT, 5 dana
28. Kajbunšćakov put. PD »Strahinjčica« Krapina, 17. 6. 1979. 8 KT, 2 dana
29. Solinska planinarska transverzala »Tragom prvog solinskog partizanskog odreda«. Stanica vodiča Split, 20. 7. 1979. 7 KT, 1 dan (28 km)
30. Omladinska planinarska transverzala »Tragom prvog splitskog partizanskog odreda«. Stanica vodiča Split, 27. 8. 1979. 20 KT, 5 dana
31. Biokovska partizanska staza, PD »Biokovo«, Mačkarska, 9. 9. 1979. 20 KT, 4 dana
32. Ogulinska transverzala. PD »Klek«. Ogulin, 10. 1973. 4 KT, 2 dana
33. Planinarski put po Ravnoj gori. PD »Ravna gora« Varaždin, 30. 10. 1979. 7 KT, 2 dana
34. Kapelski planinarski put. PD »Višor« i PD »Rade Končar« Zagreb, 23. 9. 1979. 10 KT, 3 dana
35. Planinarski put »Kornati«. PD INA OKI Zagreb, 8. 6. 1980. 12 KT, oko teden dana krstarenjem po otocima
36. Osječki pješački put. PD »Jankovac« Osijek, 12. 4. 1981. 5 KT, 1 dan
37. Transverzala »Končarevac«. PD »Kamenjak« i Planinarska sekcija SD »Končar« Rijeka, 17. 10. 1982. 5 KT, 4 dana
38. Bratski planinarski put »Zagreb — Liubljana«. Planinarski savez Zagreba i Meddruštveni odbor planinskih društava Ljubljane, 10. 10. 1980. 21 KT, 7 dana
39. Planinarski put »Po starim gradovima Ivančice«. PD »Oštре Zlatar, 1982. 6 KT, 2—3 dana
40. Transverzala »Mosor« partizanskog odreda, PD »Mosor« Split, 29. 5. 1982. 20 KT, 7 dana
41. Planinarska transverzala »Orjenski slobodari«. PD »Dubrovnik« i još tri društva iz SR Crne Gore i SR BiH, 17. 8. 1983. 16 KT, 4 dana
42. Četiri godišnja doba na Kamenim svatovima. PD »Susedgrad« Podsused, 11. 9. 1983 (potrebna 4 posjeti, po jedan u svako godišnje doba)
43. Bratski planinarski put »Rijeka — Liubljana«. Općinski planinarski savez Rijeke i Meddruštveni odbor planinskih društava Ljubljane, 6. 10. 1983. 23 KT, 10 dana
44. Dubovački planinarski put. PD »Dubovac« Karlovac, 22. 10. 1983. 7 KT, 1 dan
45. Vrhovima Papuka, PD »Zanatlija« Osijek, 7-8. 4. 1984
46. Planinarska transverzala »Petrova gora — Bihać«. Planinarski savez Hrvatske i Planinarski savez BiH, 26. 5. 1984. 15 KT. 3 dana (sastavni je dio Partizanskog puta »Bratstvo-jedinstvo« Bihać — Zabljak u Crnoj Gori)
47. Goranski planinarski put I. dio (Lukovdol — izvor Kupe). PD »Zagreb-matica«, 30. 6. 1984. 13 KT. 3 dana, 80 km
48. Planinarski put »Vis«. PD OKI Zagreb, 10. 6. 1984. 4 KT, 1 dan, 25 km
49. Planinarski put »Velebno«. PD »Zagreb-matica«, 30. 6. 1984. 8 KT, 3 dana
50. Planinarsko partizanska transverzala Brać — Hvar — Vis. PD PTT »Marlijan« Split, 8. 9. 1984. 23 KT, 4 dana, 80 km
51. Planinarski put »Konjičina — Ivančica«. PD »Gradina«, Konjičina, 15. 4. 1984. 3 KT. 6 sati
52. Kružni put po Dili-gori. PD »Dili« Slavonski Brod, 22. 9. 1984. 6 KT, 2 dana
53. Stazama partizanskih kurira do Dili-gori. PD »Dili«, Slavonski Brod, 29. 9. 1984. 4 KT, 1 dan
54. Stazama kaštelanskih partizana. PD »Kozjak« Kaštel Sućuraci i PD »Mosor« Split, 11. 8. 1985. 11 KT, 2-3 dana (45 km)
55. Goranski planinarski put II. dio (Tuhobić — Lovnik). PD »Zagreb-matica«, 22. 2. 1986. 13 KT. 4—5 dana
56. Psunjski planinarski put. PD »Strmac« Nova Gradiška, 26. 4. 1986. 9 KT, 3 dana
57. Bjelolasička transverzala, u izradi, projektirano 1979. SRC »Bjelolasica«

Regionalni odbori i savezi

Malo povijesti

Upravno-politička decentralizacija naše zemlje, koja je inaugurirana pedesetih godina ustavnim promjenama, odrazila se i u planinarskoj organizaciji policentrizmom. Njemu i danas pogoduju prometno-geografska obilježja naše republike (npr. linija Osijek — Dubrovnik nema željezničke okosnice, što koči kontaktiranje PSH s društvima i njihove međusobne veze). Različitosti prirodnih osobina pojedinih regija (Dinaridi, primorske planine, alpsi ogranci) i razlike u mentalitetu pojedinih regija također uvjetuju neke različitosti u planinarskoj djelatnosti. Time se može objasniti ne samo činjenica da se planinarska društva okupljaju unutar granica koje se ne podudaraju u vijek s ustaljenim predodžbama o regijama u našoj republici, nego i u različitim organizacijskim oblicima (savezi, odbori, savjeti), pa čak i unakrsnim oblicima (jedno društvo učlanjeno u dva regionalna tijela). Uvođenje komunalnog sistema u Jugoslaviji, s kotarevima kao upravnim centrima, ponukalo je IV. skupštinu PSH 1956. da preporuči i decentralizaciju PSH uvođenjem kotarskih planinarskih tijela koja bi okupljala društva iz pojedinih kotareva. U izvještaju za iduću, V. skupštinu (1958) čitamo:

„Zaključkom IV. skupštine PSH prišlo se organiziranju kotarskih i pokrajinskih planinarskih odbora. Inicijativu za to dala su planinarska društva kotara Rijeke i Zagreba, gdje su se već prije skupštine takva tijela oformila. Još nedovoljno organizirana ta dva odbora u 1956. godini, u 1957. godini poprimila su jednu čvrstu organizacionu formu. Njihov rad se počeo osjećati u tim kotarevima; povezanost sa kotarskim narodnim vla-

Prof. Milan Sunko (1926), prvi tajnik, a poslije predsjednik Planinarskog odbora Dalmacije (1970 — 77), član uprave PK »Split« (1963 — 79) i konferencije i predsjedništva PSH (1976 — 84)

stima, fiskulturnim odborima i drugim organizacijama, pružila je tim odborima prilične materijalne i moralne pomoći... U toku 1957. i 1958. slijedeći primjer kotara Zagreb i Rijeka, oformljeni su savjeti planinarskih društava Hrvatskog zagorja, Slavonije i Dalmacije, dakle, danas ima pet odbora koji dobro funkcioniraju.“

Nakon ukidanja kotareva prestali su djelovati kotarski odbori, ali se spomenutih pet ustaljenih regionalnih odbora zadržalo do danas, mijenjajući prema potrebi organizacijski oblik i djelokrug rada.

Planinarski odbor Dalmacije

Dana 8. prosinca 1957. osnovan je Savjet planinarskih društava Dalmacije. Prvi predsjednik bio je Branislav Cerović, tajnik Ante Grimani. Dana 24. listopada 1962. osnovan je i Savjet planinara kotara Split, koji je rasformiran u studenom 1969. Osnivačka skupština Planinarskog odbora Dalmacije (POD) održana je 14. travnja 1970. u Paklenici. Za predsjednika je izabran Milan Đekić, potpredsjednika Čedo Alfirević, tajnika Milan Sunko. Odmah poslije tog prišlo se i osnivanju Planinarskog saveza općine Split i dogovorenje da mu zbog praktičnih razloga budu na čelu isti ljudi koji i u POD-u. Tako mu je od

Planinari Dalmacije svake godine organiziraju tradicionalni skup na nekoj svojoj planini. Godine 1976. susret na Biokovu je obilježen ovim zanimljivo stiliziranim znakom

Dragutin Karažinec (1924), dugogodišnji tajnik i predsjednik PD »Ivančica« u Ivancu, bio je gotovo četvrt stoljeća predsjednik Savjeta Zagorskog planinarskog puta

1975. predsjednik Milivoj Bakotin, a od 1977. Milan Sunko koji je sve dотle bio tajnik. Od 1979. ova dva odbora opet djeluju odvojeno a POD mijenja svoje sjedište ovisno o tome gdje boravi predsjednik. Tradicionalna akcija POD-a je Susret planinara Dalmacije. Posljednji je održan 18. svibnja 1986. i tom prilikom reaktiviran je rad POD-a koji je djelovao s priličnim oscilacijama.

Međudruštveni savjet Zagorskog planinarskog puta

Osnovan je 1956. na poticaj PD »Ravna gora« iz Varaždina, a obuhvaća planinarska društva zagrebačke regije. Kao povod i podloga za osnivanje i rad poslužilo je uređenje Zagorskog planinarskog puta. Savjet ima svoje stalno sjedište u Varaždinu. Osnovne su mu djelatnosti održavanje ZPP-a, godišnji slet planinara Hrvatskog zagorja i redovna savjetovanja četiri puta godišnje, svaki put na drugoj planini. Takvih je savjetovanja do 1986. održano 117. Prvi predsjednik bio je Dragutin Karažinec, koji je na toj funkciji bio i najdulje.

Općinski planinarski savez Rijeka

Na prvom savjetovanju planinara grada Rijeke, održanom 6. studenoga 1955. na Petehovcu, odlučeno je da se osnuje kotarski odbor planinara Rijeke. Formiralo ga je na osnivačkoj skupštini 3. lipnja 1956. na Platku 30 delegata i nazvalo ga Planinarskim savezom kotara Rijeka. Predsjednik mu je bio Abdon Smokvina. Nakon ukidanja kotara osnovan je umjesto njega sadašnji Općinski planinarski savez Rijeka (16. listopada 1964). Inicijatori su bili Stanko Vičić, ing. Ivo Groppuzzo, Branko Borčić, S. Repeša i ing. Ivo Bujan. Predsjednici su mu bili Stanko Vičić, Miljenko Pavešić, Miljenko Bušić i Oliver Kamenički, a tajnici ing. Ivo Bujan, Milan Novosel, Ervin Gebauer, Svetislav Veličković i Miljenko Pavešić.

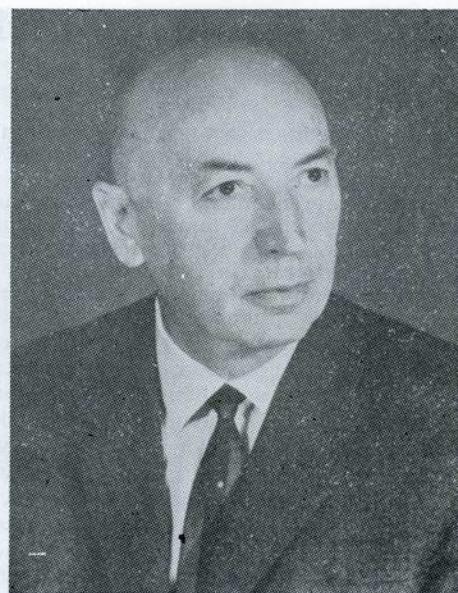
Planinarski odbor Slavonije 1972. godine. Stoje: S. Pavlović (Pakrac), V. Simunović (Požega), D. Švedl (Virovitica), Miro Matović (Osijek), Antun Petković (Požega), V. Valer (Našice), dr. Kamilo Fringer (Osijek), J. Muha (Osijek), Z. Bačkić (Požega). Sprjeda B. Pruginić (Pakrac), N. Pavlović (Našice), M. Tramšić i M. Mitrović (Orahovica) te jedan gost iz Zagreba

Planinarski savez Zagreba

Prvo udruživanje zagrebačkih planinarskih organizacija (tada još sekcija) zabilo se u okviru Fiskulturnog odbora Zagreba (FOZ) osnivanjem Planinarskog odbora 8. kolovoza 1945. Prvi mu je predsjednik bio dr. Ivo Lipovčak, a tajnik Viktor Šetina. Zasluga toga odbora je, među ostalim, organiziranje Prvog planinarskog dana 28. rujna 1947. Dana 13. studenog osnovan je Gradski planinarski odbor Zagreba koji je djelovao do svibnja 1948. Na temelju odluke Plenuma PSH održanog 8. ožujka 1953., osnovan je Savjet planinara grada Zagreba. Nakon razdoblja stagnacije ponovno je aktiviran na osnivačkoj skupštini 9. listopada 1956., kada je za predsjednika izabran Branko Kiraly a za tajnika Branko Lukšić. Funkciju tog Savjeta naslijedio je Planinarski odbor Zagreba koji je poslije prerastao u Planinarski savez Zagreba, snažnu organizaciju koja okuplja sva planinarska društva na širem gradskom području Zagreba. Na čelu su mu bili, među ostalima, Stanko Hudoletnjak, Josip Ryšlavy, mr. Ivan Štok, Zdravko Ceraj, Antun Vanićek, Darko Berljak, mr. Željko Kašpar i Branko Škoda.

Planinarski odbor Slavonije

Povezanost slavonskih planinarskih društava ima predratnu tradiciju. Prvi Dan slavonskih planinara održan je 1935. na Jankovcu, zatim 1936. u Šumetlici i na Brezovu Polju. Prvo savjetovanje planinara Slavonije održano je na poticaj PD »Sokolovac« 24. ožujka 1954. a iduća savjetovanja uglavnom su se bavila održavanjem Slavonskog planinarskog puta. Godine 1963. osnovan je Planinarski savez kotara Osijek koji je 1965. prerastao u Planinarski odbor Slavonije. Prvi predsjednik bio je dr. Kamilo Firinger, tajnik Miro Matošević, a sjedište Osijek. Poslije je sjedište bilo premješтано prema mjestu bo-

Prof. Antun Petković (1903 — 1983), direktor gimnazije u Slav. Požegi, dugogodišnji predsjednik PD »Sokolovac« i planinarski pisac, bio je predsjednik Planinarskog odbora Slavonije (1967 — 1974) i član

Glavnog odbora PSH

ravka predsjednika pa je tako 1967. premješteno u Slav. Požegu (predsjednik prof. Antun Petković, tajnik Žarko Bačikin), a 1974. opet u Osijek (1985. je predsjednik Josip Muha, tajnik Đorđe Balić, blagajnik Josip Jung). Od 1956. Odbor organizira sletove planinara Slavonije. Prvi je bio 1956., drugi 1958., a od 1965. redovito svake godine sve do 1972., otkada se održavaju Susreti planinara Slavonije.

Na ispraćaju štafete planinara Slavonije u Slav. Požegi 21. travnja 1979. govor predsjednik PD »Sokolovac« Ivica Martinek

Planinarska orientacija i orientacijski sport

Cudna simbioza

Naša je planinarska organizacija iznimka u svijetu po tome što je pružila okrilje O-sportu (orientacijskom sportu). Iako to na prvi pogled nije neobično, jer je sposobnost u orientaciji jedna od temeljnih pretpostavki planinarenja, postoje bitne razlike između planinarske orientacije i O-sporta. Prva je čisto intelektualna kategorija, a drugo je ubiti sportska disciplina koja je u većini zemalja organizirana samostalno, na čelu s IOF-om (Internacionalnom orientacijskom federacijom). Ova specifičnost našeg planinarskstva, ograničena uglavnom na Hrvatsku, Vojvodinu, Srbiju i Sloveniju, ima svoje pozitivne i negativne strane. Pozitivno je što je djelatnost planinarske organizacije obogaćena jednom atraktivnom sportskom disciplinom, a negativno što je na taj način u našu organizaciju »na mala vrata« ušao natjecateljski duh s nekim pratećim pojавama koje su strane planinarima, npr. klubštvo, rivalstvo, kult jačega, borba za mjesto na rang-listi.

Naziv »orientacijski« sport zapravo je pogrešan i neupućenog dovodi u zabludu da se prvenstveno radi o natjecanju u sposob-

nosti orientacije. Činjenica je da na O-natjecanjima ne može pobijediti ni najvrsniji orientacijalist ako kondicijski nije pripremljen za trčanje. Pobjednik je onaj tko u najkrćem vremenu pronade sve KT (kontrolne točke) označene na karti. Najbolji orientaciisti u elitnim kategorijama izvanredno dobro se orientiraju i dobri su trkači. Prema tome, za O-sport je nužan solidan i sistematski fizički trening i trening O-tehnike. O-sport (točnije: orientacijsko trčanje) ima s planinarstvom zajedničko samo to što je potrebna i vještina u orientaciji, ali čak ni teren ne mora biti planinski. Obično se bira blago valovito ili brežuljkasto zemljiste, gdje se trči u sportskim papučama, a ne u planinarskim cipelama.

Od »patrolnih marševa« do O-natjecanja

O-sport potječe iz nordijskih zemalja, odakle je poslije drugog svjetskog rata prodrio u mnoge zemlje i Zapada i Istoka. U našu zemlju nije stigao na taj način, nego se, bar u početku, razvijao autohton, pa će biti zanimljivo razmotriti njegovu neobičnu evoluciju.

Pretečama naših današnjih O-natjecanja mogu se smatrati tzv. patrolni marševi planinara prvih poslijeratnih godina, koji su obično organizirani »tragom partizana«. Bili su prilično dobro posjećivani jer je sudjelovanje donosilo bodove potrebne za dodjelu planinarske opreme, u to doba na tržištu vrlo deficitarne. Prema Zlatku Smerkeu (»Razvoj sportske orientacije u Hrvatskoj«, rukopisno djelo) u Hrvatskoj i Jugoslaviji je prvu akciju u kojoj je orientacija bila natjecateljski element organizirala Grupa »Goranin« iz PD »Zagreb« 1951. na Medvednici pod nazivom »Prvi međusekcijski orientacioni hod«. U jesen 1952. organiziralo je slično natjecanje PDS »Velebit« iz Zagreba (traser Željko Cerić), a 19. listopada 1953. opet »Goranin« organizira »Orientacijsko hodanje planinarskih društava grada Zagreba«. Te je godine po prvi put organiziran i godišnji Međuniverzitetski orientacijski pohod studenata Jugoslavije (MOP). Do 1967., kada ga je PSJ prestao financirati, održan je 15 puta. U okviru Trećeg sleta planinara Jugoslavije (Fužine u Gorskem kotaru 25–27. srpnja 1954) organiziran je orientacijski marš Klek — Fužine. Iste godine, 12. prosinca, organizira PD »Zagreb« na Medvednici orientacijski hod na kojem sudjeluje već 19 ekipa. Godine 1955. PDS »Velebit« započinje sa zimskim (skijaškim) orientacijskim hodom, a 1956. PSH osniva Odbor za kros i orientaciju te priređuje prvo O-natjecanje PSH na Dinari 11.-12. studenoga sa 150 natjecatelja, s brzinskom etapom, a uvedena je i ženska kategorija. Bilo je to ustvari prvo republičko prvenstvo i uskoro ga slijede brojna društvena i regionalna prvenstva. Od njih su neka postala

Orijentacijsko trčanje pristupačno je svim dobnim skupinama zahvaljujući tome što se po nordijskim pravilima natjecatelji svrstavaju u desetak kategorija po dobi i spolu

tradicionalnima, pa se i danas održavaju, obično jedanput godišnje. Tako je 1958. prvi put priređen Memorijal »Janko Mišić« u Samoborskom gorju (do 1986. održan je 29 puta), 1959 Trofej »Platak« (16 puta), 1961. Trofej »Tuhobić« (15), 1967. noćno natjecanje na Sljemenu (do 1975. osam puta), 1969. Trofej »Torpedo«, 1974. Memorijal »Arka Ivić«, 1978. Memorijal »Stipica Mesić« itd.

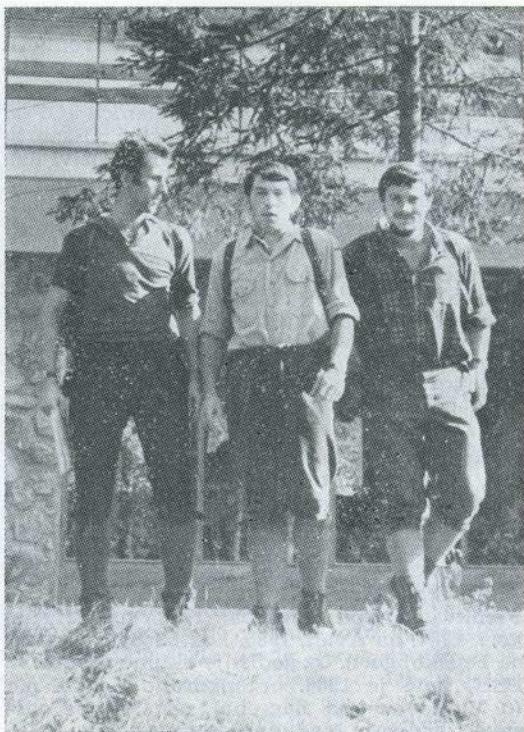
Razvitku kvalitetnog O-sporta mnogo je pridonijelo PD PTT »Sljeme« iz Zagreba koje je godinama organiziralo otvoreno prvenstvo društva, do 1974. pod nazivom »Vugrovec«, a poslije kao pojedinačno prvenstvo (do 1983. 15 puta). Valja naglasiti da su gotovo sva ta natjecanja bila ekipna, a ne pojedinačna, čime se, za razliku od nordijskog O-sporta, nastojalo sačuvati kolektivni duh, svojstven planinarskim pohodima.

Razdoblje lutanja u koncepciji

Nedostatku nordijskih O-natjecanja, da je za pobjedu jednak važna fizička kao i orijentacijska sposobnost, kod planinarskih natjecanja valja nadodati još nekoliko prigovora. Prvo, u ekipnom natjecanju dovoljno je da je jedan član ekipe vrhunski orijentacijist; njegovi pratioci mogli su postati prvaci u orijentaciji ako dobro trče, bez ikakvih sposobnosti u orijentaciji. Drugo, važnost orijentacije u natjecanjima umanjena je još više time što su bodove donosili kojekakvi drugi elementi, npr. brzina u postavljanju šatora, odgovori na pitanja iz prve pomoći, pa čak i gađanje puškom u metu. U tom pogledu tipična su ekipna prvenstva PSJ kao primjer lutanja u koncepciji. Pravilnici natjecanja mijenjaju se gotovo svake godine i još se k tome rijetko poštuju. Sve to često izaziva među natjecateljima svade, proteste, pa i zlu krv. Dodamo li tome i nedostatak preciznih geografskih karata i kvalificiranih trasera, zbog čega su KT često pogrešno ucrteane, neće izgledati pretjeranom ocjena da su takva natjecanja više ili manje promašaji. Osim toga, često su prenaporna, pa čak i štetna za zdravlje, jer se po dva dana trči s gojzericama na nogama, pod punom planinarskom opremom, po teškom terenu, a sve to uglavnom bez stručnih priprema, liječničkog nadzora i trenerskog kadra.

Postavljala se dilema: iz natjecanja isključiti ili trčanje ili planinarstvo! Prodor nordijskog O-sporta donio je pobjedu trčanju. Prva iskustva s nordijskim O-sportom donijela su 1962. tri naša planinara (Nikola Aleksić, Ismet Baljić i Dolfi Rotovnik) koje je PSH poslao na O-natjecanja u Dansku. Već 2. lipnja iduće godine organizirano je prvo pojedinačno O-prvenstvo u našoj zemlji po nordijskim pravilima. Bilo je to Prvo otvoreno pojedinačno prvenstvo grada Zagreba u orijentaciji, održano na Ponikvama u organizaciji PDS »Velebit«, s jednoboјnim (!) kartama 1:25 000. Ovo godišnje natjecanje održalo se do naših dana.

Tako je započela diferencijacija O-natjecanja u planinarskoj organizaciji. Razvijala se sporo i uz teškoće, jer planinarski odgo-

Ekipa Zagreb I. u sastavu: Čedo Gros, Zvonko Burić i Milan Grašovec osvojila je prvenstvo Jugoslavije u orijentaciji 1970. godine

jeno članstvo nije lako prihvaćalo trčanje u sprintericama kao sastavni dio svoje društvene djelatnosti. Ljubitelji O-sporta bili su odviše malobrojni za samostalno organiziranje i nije im preostalo drugo nego da strpljivo nastoje afirmirati O-sport, zaodijevajući ga više-manje planinarskim ruhom. Oni od 1966. počinju posjećivati inozemna natjecanja, a od 1977. strani natjecatelji naša natjecanja. Te je godine došlo iz Skandinavije 77 orijentacijska na prvenstvo PD »Sljeme« na Medvednici, što je imalo velik propagandni efekt. Godine 1975. počeli su se održavati godišnji sastanci planinarskih društava zainteresiranih za O-sport. Prvi je održan 1-2. studenog na Jankovcu, a sudjelovala su planinarska društva »Ravna gora« iz Varaždina, »Stražilovo« iz Srijemskih Karlovaca, »Čelik« iz Smedereva, Komisija za orijentaciju PSH i OPS Smederevo. Na idućim sastancima (1976, 1977. i 1978. na Medvednici) bila je jedna od glavnih tema kako se uključiti u svjetski natjecateljski sistem i u IOF te nadoknaditi zaostatak za svijetom.

Naš O-sport danas

Sve te godine rada i truda konačno su donijele ploda: predsjedništvo PSJ je 1981. odlučilo da se učlani u IOF te da se sastanak Komisije za razvoj i propagandu IOF održi u Zagrebu. Na

taj sastanak došli su predstavnici s raznih strana svijeta, čak iz Australije. Na svom XI. kongresu 9.-15. kolovoza u Belgiji IOF je prihvatio PSJ kao punopravnog člana. Tako je Jugoslavija postala 28. zemlja članica IOF-a, a planinarska organizacija nosilac O-sporta u Jugoslaviji. U PSH i PSZ ponovno oživljava rad komisija za orijentaciju, a 1982. uvedena je O-liga Hrvatske i Zagreba. Godine 1983. prvi puta na Svjetskom prvenstvu u orijentaciji (u Madarskoj) nastupa i jugoslavenska reprezentacija; u njoj su i tri člana iz Hrvatske. Od 1984. organiziraju se godišnji međunarodni troboji Austrija — Italija — Jugoslavija: 1984. u Virovitici, 1985. u Trentu (Italija), 1986. u Feldbachu (Austrija). Održana su i četiri dvomeča Zagreb — Graz.

Nastavljaju se godišnja ekipna prvenstva PSJ u orijentaciji koja su se započela 1963.; godine 1986. održano je 20.—21. rujna po 24. put, na Rudniku u Srbiji, gdje je prvo mjesto zauzeo Planinarsko-orijentacijski klub (POK) »Maksimir« iz Zagreba, a prvo mjesto u kategoriji pojedinaca njegov član Ivan Marchiotti. Pojedinačno prvenstvo Jugoslavije, tzv. Yukup, organizira PSJ od 1982. (te godine na Ponikvama kod Zagreba, 1983. na Fruškoj gori, 1984. na Avali, 1985. kod Virovitice, 1986. na Fruškoj gori). Uz godišnje ekipno prvenstvo PSH, koje je 1986. organizirano po 21. put (u Vugrovcu kod Zagreba), od 1984. se održava i godišnje Međunarodno prvenstvo PSH.

Napokon su riješena i dva temeljna uvjeta za razvitak O-sporta: instruktorski, odnosno traserski kadar i kartografija. Prvu školu za planinarske instruktoare, što su je 1979.-80. organizirali Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu i Planinarski odbor Zagreba, završili su i orijentaciisti Darko Sa-

kar, Senka Gros, Čedo Gros i Miro Žunić, a u idućoj generaciji, koju su školovali isti fakultet i PSH, još i Vlatka Sakar, Ivan Marchiotti i Zoran Krivokapić. Osim njih, svojim su se radom istakli ili su bili vrsni orijentaciisti: ing. Zlatko Smerke iz Varaždina, Josip Puljko te Marijan i Miroslav Žunić iz Zagreba, Ivan Plantak iz Varaždina, Alfred Židan iz Zagreba, Atila Ceh, Sabin Smilatić i Alen Tadijanović iz Rijeke itd.

Bolno pitanje izrade i izdavanja preciznih karata za orijentaciju mjerila 1:15 000 i rjede 1:10.000 konačno je dopušteno rješenjem Savезнog sekretarijata za narodnu obranu 1983. god. Uz pomoć IOF-a i švedskih instruktora izradene su najprije karte Maksimira i Ditrčinske šume (Dolje), a danas ih je već 17 za razna područja Hrvatske.

Razvitku planinarske orijentacije mnogo su pridonijele orijentacijske sekcije u planinarskim društвima. Do 1983. sudjelovala su u SR Hrvatskoj u orijentacijskim natjecanjima, organizirala ih ili održavala tečajeve o orijentaciji 33 planinarska društva. Razvitku O-sporta najviše je pridonijelo PD »Sljeme« iz Zagreba, a od 1980. i POK »Maksimir« iz Zagreba, prvi planinarski orijentacijski klub u Jugoslaviji. POK »Maksimir« je do sada samostalno izradio ili je pomogao u izdavanju osam O-karata u Hrvatskoj. Godine 1986. osnovan je i POK Rijeka, drugi O-klub u Jugoslaviji.

Naš je orijentacijski sport u stalnom usponu te se prije ili poslije može očekivati njegovo osamostaljenje. Nije li nagovještaj za takvu budućnost i odluka PSJ u jesen 1986. da razdvoji svoju Koordinacijsku komisiju za orijentaciju na dvije komisije: jednu za planinarsku i drugu za sportsku orijentaciju?

Na startu jednog našeg O-natjecanja 1985. godine

Planinarska društva

Naše su osnovne planinarske organizacije planinarska društva. U njima se odvija onaj svakodnevni rad koji je sastavni dio našeg današnjeg planinarstva. Na prethodnim stranicama možda je odviše došao do izražaja rad planinarskih foruma, iako se među recima često dalo nazrijeti doprinos pojedinim društavima razvitku našega planinarstva. Prikaz rada svakog od 130 društava koliko ih je bilo na popisu 1. lipnja 1986., s ukupno 36 889 članova (stanje 31. prosinca 1985.), premašuje okvir ove knjige i autorove mogućnosti. Taj zadatak zahtijeva dugotrajan istraživački napor. Podaci skupljeni do 1975. sumarno su prikazani u knjizi »Hrvatsko planinarstvo« (PSH 1975), no njihova detaljna razrađa, a pogotovo prikaz napretka u desetljeću poslije toga, zavreduje posebnu ediciju. Pitanje je hoće li ona ikada biti napisana. Neka društva jednostavno ne ostavljaju pisani trag svoga djelovanja, premda rade mnogo i postižu velike uspjehe. Uzrok je ili pretjerana skromnost ili nedostatak smisla za takav posao. Što bismo mi danas znali da HPD nije 1884. objavio spomenicu o prvom desetljeću svoga rada? Nasuprot njima, ima društava koja su u obliku tiskanih zbornika, u povodu

svojih obljetnica, sačuvala za povijest i mnoge sitne detalje iz svoga rada. Primjere kako se to radi davala su ne samo velika, nego i neka mala društva (Ivančica, Ravna gora, Bilo, Bilogora, Kozjak, Japetić, Grafičar, Sljeme, Željezničar, Kamenjak, Platak, Mosor itd.). No najviše se podataka, bez sumnje, može naći pod prašinom koja pokriva arhivu PSH, pohranjenu dijelom u našem muzeju u Samoboru, dijelom u Društvenom domu PSH u Zagrebu — plodno polje za istraživače naše planinarske povijesti!

Ovo posljednje poglavlje, koje bi zapravo trebalo biti najopsežnije, silom prilika je dobio koncizni leksikonski oblik. No i takvo kakvo jest neka posluži kao okosnica prikaza današnjeg stanja našega planinarstva (u zagradama broj članova krajem 1985.). Ovu sažetu materiju ilustrirali smo serijom slika kojima smo raspolagali, pri čemu, nažalost, broj ilustracija očito nije proporcionalan važnosti i udjelu pojedinoga društva. Neka ova nenačmjerna neujednačenost bude poticaj svakom društvu da se samo potradi oko prezentiranja svoje povijesne gradi, jer ne treba očekivati da će to učiniti netko drugi umjesto njih samih.

BEDEKOVČINA

PD »Bedekovčina« (67) osn. 1978.

BENKOVAC

PD »Velebit«, osn. 12. ožujka 1952, prestaje djelovati oko 1957.

BJELOVAR

Planinarska sekcija FD »Bjelovar« osn. 13. veljače 1947.

PD »Bilogora« (515) osn. 12. srpnja 1948 (do 1953. PD »Bjelovar«). Otvorene doma na Kamentovcu 5. kolovoza 1951, planinarskog puta »Bilogorskim stazama« 3. listopada 1976, pohod na Kilimandžaro. Lit. Duro Habdija: Prošlost PD Bilogora 1924–1965 (Bjelovar 1966).

Ogranak PD »Sljeme« iz Zagreba među radnicima ptt struke 1960.

BРИБИР

PD »Viševica« (150) osn. 15. svibnja 1974.

BРОД МОРАВИЦЕ

PD »Vršak« (24) osn. 31. svibnja 1972.

BUDINŠCINA

PD »Milengrad« (166) osn. 4. lipnja 1953. Otvorene kuće na Pokojcu pod Hamom 1. listopada 1977, piramida na Šijanu 5. srpnja 1980.

СРИКВЕНICA

PD »Lukovo« osn. 10. lipnja 1951, ne postoji 1974.

PD »Strilež« osn. 1985.

ČАКОВЕC

PD »Zelezna gora« (270) osn. 27. ožujka 1950 (do 1955. zove se PD »Čakovec«). Nije aktivno 1963–1971.

PD »Ekonomist« djeluje u Ekonomskoj školi oko 1964–1967, u razdoblju neaktivnosti PD »Zelezna gora«.

ČЕПИĆ

PD »Planik« osn. 10. siječnja 1953. God. 1954. premešta sjedište u Pazin.

DARUVAR

PD »Petrov vrh« (250) osn. 1. srpnja 1952. Obnova piramide na Petrovu vrhu 1952, doma na Petrovu vrhu 1959. Lit. Zlatko Jureneć: Planinarstvo i turizam kotara Daruvar (Daruvar 1958).

DELNICE

Planinarska sekcija FD »Goran« započinje 1948. graditi dom na Petehovcu.

PD »Delnice« osn. 25. ožujka 1949. Dovršava dom na Petehovcu. Prestaje djelovati oko 1963, ponovno osn. 12. svibnja 1965.

PD »Petehovec« (170) osn. 12. svibnja 1965. Povremeno vodi brigu o domu na Risnjaku. Ima stanicu GSS. Pohod na Huascaran u Andama 1983.

ДЕСИНІĆ

PD »Javor« osn. 24. lipnja 1951, cijeli se samo nekočliko godina.

DONJA STUBICA

PD »Stubičan« (295) osn. 4. kolovoza 1952. Uredjenje skloništa na Kulmerici 1974, izgradnja kuće na Lojzekovom izvoru (otvoreno 29. lipnja 1980).

DONJI LAPAC

PD »Kamensko« osn. 11. veljače 1955. Djelovalo je oko dvije godine.

DRNIŠ

PD »Promina« (193) osn. 5. prosinca 1958. Otvorene skloništa na Promini 1959. gradnja doma na Promini od 1977 (sada u toku završni radovi). Ograničeni u Tepljuhu i Siveriću.

DUBROVNIK

PD »Orjen« (276) osn. 31. ožujka 1949. Upravlja domom na Vrbanji, održava skijaške tečajeve i natjecanja.

**Dom PD
»Grafičar«
na Sijemenu**

DUGA RESA

PD »Vinica« (228) osn. 22. rujna 1950, prestaje djelovati oko 1962. Ponovno osnovano 1. travnja 1977. Tiska »Vodič po Lici i Kordunu« (Duga Resa 1955).

DAKOVO

PD »Dakovo« (80) osn. 3. travnja 1955. Nakon dužeg prekida ponovno osnovano 19. siječnja 1979. Pohod na Kilimandžaro 1981.

GEROVO

PD »Jelenc« (0) osn. 1983.

GOSPIĆ

PD »Visočica« (142) osn. 3. ožujka 1950. Obnova doma na Baćić-kosi (sa PSH) 1952, a doma na Visočici i lugarnice na Jelovoj ruji 1962.

PD »Željezničar« (879) osn. 16. travnja 1973. Organizira Slet planinara željezničara Jugoslavije 1985.

GRAČAC

PD »Crnopac« osn. 1953 i djeluje 2–3 godine.

HRAŠĆINA

PD »Hrašćina« osn. 6. rujna 1952. Iste godine podiže drvenu piramidu na Sijanu. Prestaje djelovati 1962.

IMOTSKI

PD »Imotski« (66) osn. 1984.

IVANEC

PD »Ivančica« (900) osn. 1898. ili 1899. Obnova doma na Ivančici 1951, proširenje 1983, obnova piramide na Ivančici 1958. Foto-sekcija održava redovne izložbe. Reprezentativne društvene prostorije dobiva 1984. Lit. Adalbert Georgijević: 70 godina planinarstva u Ivancu (Samobor 1968); Cvjetko Šoštarić: Planinarstvo u Ivancu (Ivanec 1975).

IVANIČGRAD

PD »Prijatelj prirode« (142) osn. 1983.

JASTREBARSKO

PD »Jastrebarsko« (120) osn. 15. studenoga 1949. Otvorene doma na Zitnici 1955, Jaskanskog planinarskog puta 26. kolovoza 1979.

JURŠIĆI

PD »Učka« osn. 26. studenoga 1950, likvidirano 1955.

KARDELJEVO

PD »Grabovica« (143) osn. 12. studenoga 1981.

KARLOVAC

PD »Karlovac« osn. 8 rujna 1948. Započinje obnovu Dubovca 1954.

PD »Dubovac« (300) osn. 8. rujna 1948 (do 1954). PD »Karlovac«. Obnova gradine Dubovac od 1954, speleološki odsjek od 1957. (istražuje Jopiča pećinu), otvoreno Karlovačke transverzale 1958, gradnja kuće na Vodicama od 1959, imao sklonište na Kalvariji. Članovi Zvonimir Keler i Ivo Ott pišu 1961. vodič »Zumberačka gora«. Otvorene »Dubovačkog planinarskog puta«, pohod na Kilimandžaro.

KAŠTEL SUČURAC

PD »Kozjak« (400) osn. 29. travnja 1949. Izgradnja doma Putalj 1961, proširenje doma 1967, otvorene planinarske puteve Partizanskim stazama. Lit.: 25 godina PD »Kozjak« (Kaštel Sučurac 1974).

KLANJEC

PD »Cesograd« (200) osn. 15. svibnja 1951. Iste godine gradi zajedno s lovциma kuću na Cesogradskoj gori.

KNIN

PD »Dinara« (80) osn. 1953. Sudjeluje u gradnji doma Štirovac (otvoreno 1955), nakon čega postepeno rad zamire. Ponovno osnivanje 1974. Obnova doma na Brezovcu 1979.

KONJŠINA

PD »Gradina« (330) osn. 1982.

Dom PD »Risnjak« na Sljemenu

KOPRIVNICA

PD »Bilo« (505) osn. 6. lipnja 1950. Nakon 5—6 godina postaje neaktivno. Ponovno osnivanje 18. studenoga 1973. Otvorene skloništa na Pesku 27. srpnja 1975, Koprivničkog planinarskog puta 7. studenoga 1976, objavljuje glasilo »Bilogorski planinar« od 1977.

KORČULA

PD »Crni vrh« osn. 1978, djeluje samo oko godinu dana.

KOSTAJNICA

PD »Djed« (90) osn. 1978. Uredilo planinarsko sklonište u zgradbi lugarnice na Mlinskom potoku.

KRAPINA

PD »Strahinjčica« (460) osn. 19. 4. 1899. Otvorene doma na Strahinjčici 1959, Bratskog planinarskog puta 1968, Kajbumčakovog puta 17. lipnja 1979. Lit.: 75 godina planinarskog rada u Krapini (Krapina 1974).

KRASNO

PD »Rajinac« osn. 1960. Djelovalo je povremeno. Brisano iz evidencije PSH 1985.

KRIŽEVCI

PD »Kalnik« (265) osn. 18. lipnja 1948. Obnova doma na Kalniku 1947, prigradnja novog krila 1957, otvorene »Puta kalničkih partizana« 27. srpnja 1980, pohod na Kilimandžaro, redovna planinarska škola za podmladak.

Ogranak PD »Sljeme« iz Zagreba osn. 1960. među radnicima ptt struke.

KUTINA

PD »Jelengrad« osn. 12. siječnja 1953, prestalo djelovati oko 1970.

PD »Yeti« (120), osn. 9. studenoga 1984.

KUTJEVO

PD »Krndija« osn. 11. lipnja 1951, djelovalo 3—4 godine.

LEPOGLAVA

PD »Trakošćan« (160) osn. oko 1964. Upravlja starim domom na Ravnoj gori.

LOKVE

PD »Lokve« osn. 15. ožujka 1953, djelovalo je oko dvije godine.

LUDINA

PD »Moslavina« (30) osn. 1979.

MAKARSKA

PD »Biokovo« (195) osn. u ožujku 1951. Obnova doma na Vošcu 1951. Prestaje djelovati oko 1957, nakon čega dom propada. Ponovno osnivanje 25. travnja 1974. Otvorene planinarske kuće na Lokvi, Biokovske partizanske staze 9. rujna 1979, tiskanje vodiča »Biokovo«. Ima stanicu vodiča i speleološki odsjek.

MEDAK

PD »Badanj« osn. 26. lipnja 1955, prilikom izgradnje doma na Stirovcu. Djelovalo je povremeno, pomažući PSH u održavanju doma. Brisano iz evidencije PSH 1985.

MRKOPALJ

PD »Bijele stijene« osn. 28. travnja 1950. Prestaje djelovati oko 1950.

NAŠICE

PD »Krndija« (330) osn. 1962. Otvorene Našičkog planinarskog puta 10. lipnja 1968.

NOVA GRADIŠKA

PD »Strmac« (230) osn. 6. studenoga 1953. Sklonište na vrhu Psunjha oko 1956. Nakon 1967. nema podataka o radu. Ponovno osn. 1978. Gradi kuću.

NOVI MAROF

PD »Grebengrad« (121) osn. 1950, prestalo djelovati oko 1957, ponovno osn. 1961. Otvorene planinarsko naselje pod Grebengradom 1962, od 1970. gradi novi središnji objekt u naselju (sada u završnoj fazi), otvorenje puta Grebengrad — Čevo 10. listopada 1976.

NOVSKA

PD »Psunj« osn. 1. lipnja 1951. Djelovalo je samo nekoliko godina.

OBROVAC

PD »Tulove grede« (60) osn. listopada 1980. Maršacija uspona iz Obrovca na Tulove grede.

OGULIN

PD »Klek« (230) osn. 23. travnja 1950. Otvorene doma na Kleku 20. listopada 1950, otvorenje Alpi-

Dom PD »Susedgrad« na Medvednici

nističkog muzeja 1984; ima stanicu GSS.
Ogranak PD »Sljeme« iz Zagreba osn. 1959. među radnicima ptt struke.

OMIŠ

PD »Borak« djelovalo je oko 1966. godine
PD »Imber« osn. 1980.

OPATIJA

PD »Opatija« (400) osn. 11. prosinca 1950. Otvorene hotela na Učki 1959, doma na Lisini 1960, planinarske kuće na Poklonu 1965.
PD »Orljak« (148) osn. 1984.

OSIJEK

PD »Jankovac« (u početku PD Osijek) (252), osn. 17. rujna 1948. Obnova doma na Jankovcu 1950–51, poticaj osnivanja Slavonskog planinarskog puta 1957, otvorenje Jubilarnog jankovčkog puta 1975, razvijanje planinarskog skijanja, zaštita prirode Jankovca, ekspedicija na Huascaran u Andama 1983., otvorenje Osječkog pješačkog puta. Lit.: Kamillo Fliringer: 60 godina planinarstva u Osijeku (Osijek 1953).

PD »Zanatlija« (300) osn. 28. veljače 1971.
PD »Grafičar« (400) osn. 1983.
PD PTT »Osijek« (53) 11. prosinca 1983.

OROSLAVJE

PD »Runolist« (78) osn. 1958. Nakon dužeg prekida ponovno osn. 6. lipnja 1974.

OTOCAC

PD »Gromovača« (120) osn. 1970.

OZALJ

PD »Ozalj« osn. 20. rujna 1950. djelovalo je vrlo kratko vrijeme.

PAKRAC

PD »Psunj« (800) osn. 19. travnja 1953 (do 1964. zove se PD »Brezovo polje«). Otvorene doma na Omačnovcu 1963, nakon požara doma 1974. gradnja novog doma (otvorene 19. prosinca 1977).

PAZIN

PD »Pazin« počelo djelovati 1954. nakon premještanja sjedišta istoimenog društva iz Čepića. God. 1955. imalo je podružnicu u Labinu.
PD »Pazinka« (350) osn. prosinca 1981.

PERUSIC

PD »Štirovača« osn. 14. rujna 1951, likvidirano 1956.

PETRINJA

PD »Zrinska gora« osnovano 9. travnja 1951. Djelovalo je nekoliko godina. Ponovno osnovano 1979.
PD »Gavrilović« (107) osn. 10. siječnja 1984.

PLETERNICA

PD »Klikun« (350) osn. 1983.

PLITVICE

PD »Plitvice« (45) osn. 1983.

PODGORA

PD »Vitrenik« (80) osn. 1980. Kuća pod Glogovikom u Biokovu 1935.

PODRAVSKA SLATINA

PD »Vrani kamen« osn. 10. ožujka 1951. Prestaje djelovati nakon 5–6 godina.

PD »Točak« (50) osn. 1979. Uređenje planinarske kuće u bivšoj lugarnici Točak na Bilogori.

PODSUSED

PD »Susedgrad« (110) osn. 4. svibnja 1950. Adaptacija kuće pod Susedgradom za planinarski dom 1952, uređenje kuće u kamenolomu Bizek 1959, skloništa na Kamenim svatovima 1984.

PREGRADA

PD »Kuna gora« (110) osn. 23. travnja 1950. Izgradnja kuće na Kuna gori 1953.

PULA

PD »Istra« osn. 2. travnja 1952, brisano iz evidencije PSH 1961. Planinarska sekcija PD »Kamenjak« iz Rijeke osn. 1974.

PD »Glas Istre« (215) osn. 1982.

RAŠA

PD »Rudar« osn. 15. lipnja 1950. God. 1956 ima speleološku sekciiju. Brisano iz evidencije PSH oko 1960.

RAVEN

PD »Hum« osn. 1. studenoga 1952, likvidirano oko 1954.

RAVNA GORA

PD »Bjelolasica« osn. 1951, likvidirano 1955.

PD »Višnjevica« (194) osn. 1980. Uređenje planinarske kuće u bivšoj lugarnici Lokanda 1983.

Sklonište PD »Zanatlija« na Hunjki

RIJEKA

Planinarske sekcije u FD »Radnik« i FD »Jedinstvo« djeluju između 1945. i 1948.

PD »Platak« (800) osn. 15. lipnja 1948 (do 1962. zove se PD »Rijeka«). Izgradnja domova na Platku i Snežniku te uređenje skijaških spusteva 1951, pohod na Kilimandžaro 1958. godišnje natjecanje za Trofej Platak od 1959. Jadranski veleslalom 1945–1953, ima speleološki odsjek, vodi Riječku transverzalu, osnovalo put prijateljstva »Snježnik – Smeđnik«, organizira pohode ekspedicijskog karaktera. Lit. Trofej Platak '67 (Rijeka 1967), Trofej Platak '68 (Rijeka 1968).

PD »Torpedo« (228) osn. 27. veljače 1953. Organizira orijentacijska natjecanja.

PD »23. maj« osn. 10. travnja 1953. Djelovalo je oko dvije godine.

PD »Rikard Benić« osn. 2 ožujka 1953, prestalo je djelovati oko 1962.

PD »Učka« (259) osn. 13. veljače 1957. Okuplja radnike pt. struke. Organizira tjedna predavanja, tzv. Malu tribinu.

PD »Snježnik« osn. 1960, djelovalo je do 1965.

PD »Kamenjak« (3300) osn. 1962. Uredenje skijaških kuća u Frbežarima i Okrivju, obnova kuće na Halićima 1968., organiziranje planinarskog natjecanja »Nagrada planine« od 1962. memorijala »Lipa pamti«, memorijalnog godišnjeg pohoda na Titov vrh, kruga pobratimljenih društava, godišnje susreta na Učki radi proglašenja s Istrom, Ima AO. Od 1970. tisku »Planinarski list«. Osnovalo 26 sekcija u radnim kolektivima, 5 u mjesnim zajednicama i 8 u osnovnim školama. Posljednjih pet godina vodeće društvo u Hrvatskoj po broju članova i organiziranih akcija.

PD »Tuhobić« (250) osn. 11. veljače 1965. Omladinsko je karaktera. Godišnja planinarska škola od 1967. sa stotinjak polaznika, planinarske izložbe, organizator prvenstva OPS u orijentaciji.

PD »Obruč« (120) osn. 1978.

Planinarsko-orijentacijski klub Rijeka, osn. 1986.

SAMOBOR

PD »Japetić« (750) osn. 26. lipnja 1948. osamostaljivanjem Planinarsko-skijaške sekcije FD »Samobor« koja je osn. 15. lipnja 1946. Društvo se do 1953. zvalo PD »Samobor«. Stalno upravlja Šoćevom kućom i domom na Velikom dolu (otv. 1968). Osnivanje Planinarskog muzeja (zajedno s PSH) u Samoboru 1957., otvorene Kružnog pputa po Samoborskem gorju 1958., organiziranje godišnjeg orijentacijskog natjecanja Memorijal »Janko Mišić« od 1958., osnivanje Gorske straže 1959., stanice GSS 1956., AO 1961,

organiziranje pohoda »Tragom prvog izleta HPD-a« 1965., 1975. i 1985., preuzimanje doma u Jablancu 1962. tiskanje vodiča po Samoborskem gorju (nekoliko izdanja). Lit. 50 godina PD »Japetić« (Samobor 1973).

PD »Dr. Maks Plotnikov« (219) osn. 1960. osamostavljivanjem »Japetićeve« sekcije u Tvornici »Fotokemika« (sekcija je osn. 29. rujna 1955). Dom pod Okićem.

SENJ

PD »Zavižan« (290) osn. 1950. Gradnja kuće u Sijasetskoj dragi 1965.

SESVETE

PD »Lipa« (230) osn. 3. rujna 1952. Izgradnja doma na Lipi 1967. Lit. Planinarsko turistički vodič po sesvetskom prigorju (Sesvete 1977).

SINJ

PD »Svilaja« (200) osn. 25. 5. 1922. Uredenje kuće na Perući 1964, obnova kuće 1973, preuređenje školske zgrade u Koritima na Kamešnici u planinarski dom. Ima speleološki odsjek od 1978. Lit. NP 1982, 277.

SISAK

PD »Sisak« (133) osn. 18. lipnja 1948. Obnova piramide na Viktorovcu 1948. Prestaje djelovati 1966. Ponovno osn. 1982.

SKRAD

PD »Skrad« osn. 10. prosinca 1952, prestaje djelovati 1955.

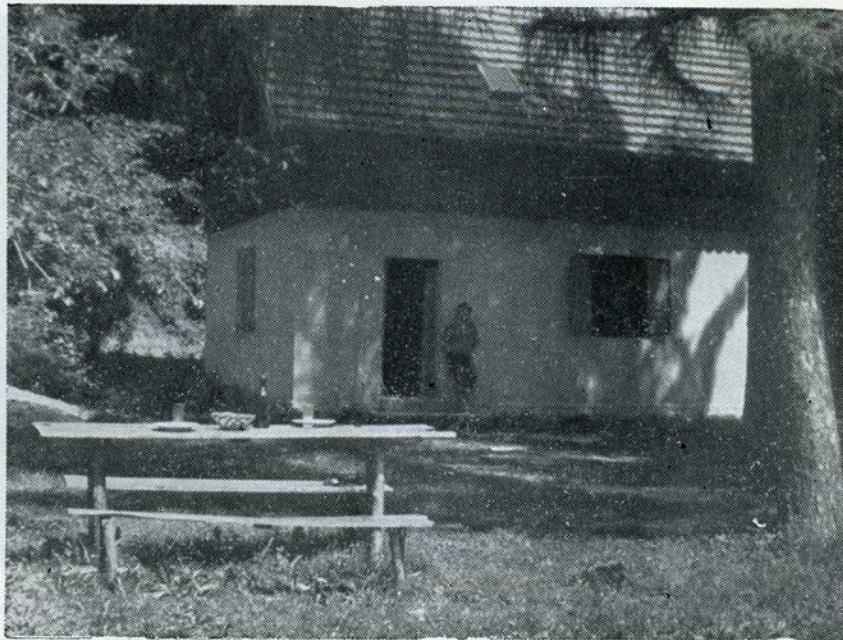
PD »Skradski vrh« (70) osn. 22. veljače 1980. Preuzima Izletnički dom kod Zelenog vira 1984.

SLAVONSKA ORAHOVICA

PD »Slavonska Orahovica« (60) osn. 12. prosinca 1962. Uredenje Školskog alpskog puta i Puta dr. Josipa Poljaka (za alpinističku obuku) 1966., organizira orijentacijski sport.

SLAVONSKA POŽEGA

PD »Sokolovac« (450) osn. 12. veljače 1950. Uredenje toplica u Velikoj 1950., izgradnja doma Lapjak 1958., stanica GSS od 1969., podizanje bivaka GSS 1975., izgradnja doma GSS na Papuku (radovi u toku), skijaški spust sa ski-žičarom na Jezercu u Papuku 1983. Lit. Antun Petković: Papuk planinom (Slav. Požega 1965).

Dom PD »Cesograd« na Cesogradskoj gori

SLAVONSKI BROD

PD »Dilj« (144) osn. 7. veljače 1947. Uredenje doma na Brodskom vinogorju 1955, otvorene Kružnog planinarskog puta po Dilj-gori i puta »Stazama partizanskih kurira pod Dilju« 1984.

SPLIT

PD »Mosor« (800) osn. 30. lipnja 1948. osamostaljivanjem Planinarske sekcije FD »Hajduk«. Do 1950. zove se PD »Split«. Obnova doma na Mosoru 1951, lugarnice na Mosoru 1957. i na Vidovoj gori 1958. AO od 1967. održava godišnju alpinističku školu. Stanica GSS od 1956. Speleološki odsjek od 1956 (održava speleološke škole). Ekspedicije: na Spitzberge 1973, Hindukuš 1975, Manasu 1983. i 1984. Član Stipe Božić uspeo se na Mount Everest 1979. Lit. Stipe Vrdoljak: PD Mosor Split 1945–1967.

PK »Split« (346) osn. 1959. osamostaljivanjem Planinarske sekcije u FD »Arsenal«, osnovane 1951. u brodogradilištu »Vicko Krstulović«. Speleološka sekcija i AO do 1978. Postavljanje Vickovog stupa na vrhu Mosora 1952, uređenje Splitovog klinčanog puta na Kozjaku, otvorene doma Malačka na Kozjaku 1970, uređenje novog skloništa nakon napuštanja doma Malačka Lit. PK »Split« 1933–1973 (Split 1973).

PD »Marjan« (90) osn. 19. svibnja 1960. Okuplja radnike ptt struke.

STARO PETROVO SELO

PD »Maksimov hrast« postojalo je oko 1954.

STRAŽA

PD »Sloga« osn. 25. srpnja 1952, prestaje djelovati 1955.

SUNGER

PD »Bitoraj« osn. 2. studenoga 1952. Djelovalo je oko tri godine.

SIBENIK

PD »Kamenar« (97) osn. 10 studenoga 1949, prestaje djelovati 1955. Obnavlja rad 1981.

TITOVA KORENICA

PD »Plješivica« osn. 15. ožujka 1953. Izgradnja drvenog skloništa na Ličkoj Plješivici 1954. Prestaje djelovati oko 1956. Ponovno osnovano 1985. TRSC

PD »Rudnik« osn. 1978. Ima stanicu GSS.

UMAG

PD »Planik« (408) osn. 9. prosinca 1983.

VARAŽDIN

PD »Ravna gora« (668) osn. 7. srpnja 1948. U početku se zvalo PD »Varaždin«. Obnova planinarske kuće Pusti duh na Ravnoj gori 1950, osnivanje Savjet ZPP 1956, izgradnja novog doma na Ravnoj gori 1963, podizanje željezne piramide blizu doma 1965. Stanica GSS od 1978, AO osnivan 1952. i 1973. Pohod na Kilimadžaro Tradicionalni godišnji Tjedan planinarstva. Obilna izdavačka djelatnost. Lit. Tomislav Durić: Ravna gora (Varaždin 1980).

Ogranak PD »Sljeme« iz Zagreba osn. 7. rujna 1959. među radnicima ptt struke.

PD »Dugi vrh« (130) osn. 1975. Uredenje skloništa »Vagon« na Dugom vrhu (otvorene 17. svibnja 1981).

PD »LTA« (700) osn. 1980. u »Ljevaonici i tvornici armatura« (LTA). God. 1980. preuzeo na upravljanje dom u Jablancu i obnovilo ga.

PD PTT Varaždin (250) osn. 20. siječnja 1985.

VELIKA GORICA

PD »Vukomerić« osn. 1. studenoga 1951, brisano iz evidencije PSH 1962.

VINKOVCI

PD »Vinkovci« osn. 16. ožujka 1953, prestalo djelovati 1956.

VIROVITICA

PD »Papuk« (90) osn. oko 1950. U novije doba bavi se orijentacijskim sportom.

VRBANJA

PD »Majevica« osn. 4. ožujka 1954. Djelovalo je 1–2 godine.

Dom PD »Kuna gora« na Kuna gori

VRBOVEC

PD »Vrbovec« (85) osn. 1975.

VRBOVSKO

PD »Kozarac« osn. koncem 1950., likvidirano 1955.

ZABOK

PD »Plavinka« osn. 12. ožujka 1958., reaktivirano 1985.

ZAČRETE

PD »Vranican« osn. 1985.

ZADAR

PD »Liburnija« osn. 23. ožujka 1952. Djeluje oko tri godine.

PD »Paklenica« (500) osn. su 21. travnja 1961. planinari koji su se okupili 1959. oko izgradnje doma u Velikoj Paklenici. Dovršenje doma 1963., prigradnja 1967., podizanje skloništa na Ivinim vodicama 1969., na Stapu 1982., uređenje društvenog doma u Zadru 1975., pohod na Klimandžaro 1979. Ima speleološku sekciju i stanicu vodiča. Lit. Duro Perić: Sedamdeset godina planinarstva u Zadru (Naše planine 1969, 275.).

ZAPREŠIĆ

PD »Kameni svatovi« osn. 19. veljače 1958. u osnovnoj školi, likvidirano 1961.

ZLATAR

PD »Oštrec« (350) osn. 2. lipnja 1952., djeluje oko tri godine. Ponovno osnovano 29. veljače 1976. Gradi dom pod gradinom Oštrec na Ivanšćici.

ZLATAR BISTRICA

PD »Zlatar Bistrica« (150) osn. 1982.

ŽUPANJA

PD »Županja« osn. 25. travnja 1954., likvidirano 1956.

ZAGREB (kronološkim redom)

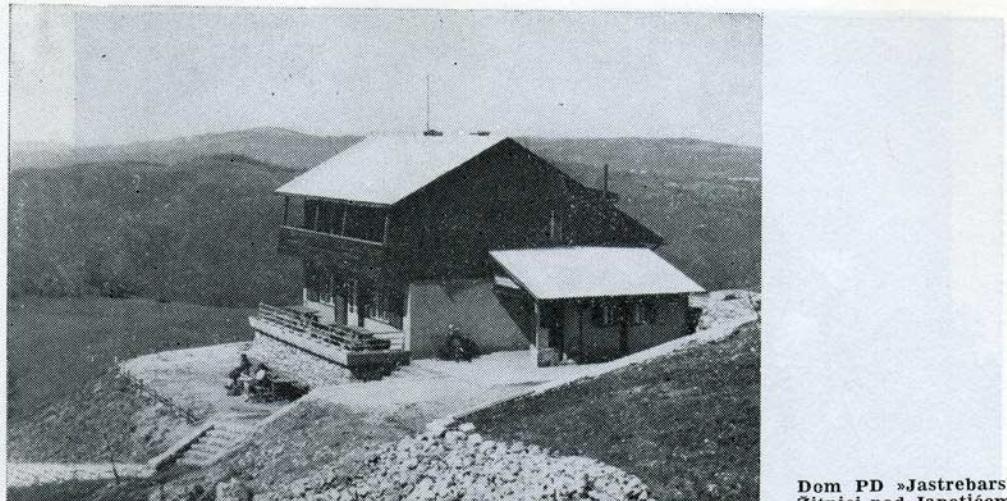
PD »Zagreb — Matica« (1650) osn. 20. svibnja 1948 (do 1965. zvalo se PD »Zagreb«). Po broju članova

sve do 1980. vodeće društvo u Hrvatskoj. Najjače sekcije: speleološka (osn. 1949), sekcija društvenih izleta, Goranin, Skupina seniora, AO (osn. 1948), omladinska i sekcije po radnim organizacijama. Uredjenje skloništa u Kaptolskoj lugarnici na Gorščici i izgradnja doma »Ivan Pačković« na Puntijarki 1953. Organiziralo brojne izložbe. Ekipa GSS od 1951. Otvoreњe Planinarskog puta »Velebit« 1981. i prve dionice Goranskog planinarskog puta 1981. U prvim godinama rada odigralo funkciju rasadnika planinarskih društava u Zagrebu. Lit. Vladimir Blašković: Srebrni jubilej PD »Zagreb Matica« (Naše planine 1973, 21).

PD »Zeljezničar« (879) osnovali su 20. siječnja 1950. članovi nekadašnje Planinarske sekcije FD »Lokomotiva« (osn. 26. lipnja 1945) koja je 1948. uključena u PD »Zagreb«. Ima AO (osn. 16. veljače 1950), speleološki odsjek (osn. 4. veljače 1950), koji je istražio više od 2000 špilja i od 1952. objavljuje časopis »Speleolog«, i omladinsku sekciju koja je 1974. objavljivala časopis »OSA«. Imalo je kamp-odsjek (kamp na Puntamikui kod Zadra) i ekipu GSS koja je dežurala na Oštrecu 1953–58. Upravljao domom na Oštrecu od 1950. Istarski planinarski put osnovan 1. svibnja 1976. Lit.: »Planinare — 20 godina PD »Zeljezničar« (Zagreb 1970).

PD Sveučilišta »Velebit« (783) nastalo je osamostaljenjem studentske družine PD »Zagreb« 12. travnja 1949. Okuplja studente Sveučilišta u Zagrebu. AO osnovan 15. svibnja 1950., organizira od 1966. godišnju Zagrebačku alpinističku školu. Pododsjelek u PD »Mosor«, Split 1955. Speleološki pododsjelek (osn. 1954) koji se osamostaljuje 15. prosinca 1956. i od 1971. organizira tradicionalnu godišnju Zagrebačku speleološku školu. Izgradnja Ratkovog skloništa u Samarskim stijenama 1952. i nakon požara 1982. ponovna izgradnja 1984. Studentska ljetovanja i zimovanja u planini. Velebitaški spust na Medvednici od 1951., orijentacijska natjecanja (prvo 14. veljače 1952. na Medvednici), izložbe planinarske fotografije, stаницa GSS 1951–1960., alpinističke ekspedicije: Norveška, Alpa, Pamayo u Andama, McKinley na Aliasci, Patagonija. Lit. Željko Pojjak: Šest godina PDS »Velebit« (Naše planine 1956, 79).

PD »Prigorac« (u početku PD »Kotar Zagreb«) osn. 9. veljače 1950., okupljalo je službenike kotara Zagreb i preuređilo kuću na Vugrovcu u planinarski dom. Prestaje djelovati nakon komunalne reforme.

Dom PD »Jastrebarsko« na Zitnici pod Japetićem

PD »Sutjeska« (985) osn. 29. rujna 1950; najprije se zvalo PD »Garnizon Zagreb«, zatim PD »Dom JNA«. U početku je upravljalo domom »Sutjeska« na Sljemenu, od 1974. domom u Tušku skloništem na Janjčići, od 1982. angažirano na obnovi doma na Glavici. Speleološki odsjek od 1978. Pretežno okuplja vojne osobe i članove njihovih obitelji.

PD »Runolist« osn. 11. travnja 1950. u Tvornci RIS u Stenjevcu. God. 1950. ima AO. Oko 1960. mijenja ime u PD »RIS«, koje i danas postoji.

PD »Sljeme« (1260) osn. 11. svibnja 1950. iz PTT sekcije PD »Zagreb« koja je nastala prelaskom Planinarske sekcije iz SK »Poštar« (osnovana 1946). Osnivanje ogrankova u radnim organizacijama ptt struke u Bjelovaru, Varaždinu, Ogulinu i Križevcima. Sletovi planinara ptt struke Hrvatske i Jugoslavije. Otvorene Planinarskog puta po Medvednici (s PD »Runolist«) 4. srpnja 1963. Tradicionalno godišnje orijentacijsko natjecanje »Vugrovec«, brojne izložbe, redovna predavanja za članstvo, dugo godišnje vodenje doma na Vugrovcu. Lit.: 30 godina PD PTT »Sljeme« (Zagreb 1980).

PD »Grafičar« (730) osn. 17. svibnja 1950. Okuplja radnike grafičke struke. Uređenje skloništa u Vratima 1951. puta do Kraljičina zdenca 1954. izletišta Kraljičin zdenac i doma »Grafičar« na Sljemenu 1966. tradicionalni godišnji Dan planinara grafičara na Sljemenu. Lit. PD »Grafičar« 1950 — 1975 (Zagreb 1975).

PD »Runolist« (95) osn. studenoga 1950. u trgovackom poduzeću Zanap (do 19. studenoga 1958. zvalo se PD »Grič«). Upravlja domom predratnog »Runolista« na Sljemenu. God. 1957. imalo AO. Tradicionalni godišnji »Runolistov« marš nepoznatim putevima po Medvednici.

PD »Zanatlija« (187) osn. 9. veljače 1951. Upravlja skloništem na Hunjki (obnova 1966). God. 1960 — 65. speleološki odsjek.

PD »Medvednica« osn. 9. svibnja 1951. Okuplja je radnike gradskih uprave. Djelovalo je kratko vrijeme. **PD »Risnjak«** (380) osn. 24. siječnja 1951. Okuplja pretežno radnike zdravstvene struke. Upravlja domom PD »Risnjak« na Sljemenu od 1955. Organizira planinarske koncerne.

PD »Cepin« osn. je 1951. ili 1952. u Vrapču, a prestalo je djelovati 1966.

PD »Javor« osn. je 28. prosinca 1952. u Srednjoj tehničkoj školi. God. 1956. ima SO koji 1960. prelazi u PDS »Velebit«. Fuzijom s PD »Pliva« 1963. stvara novo PD »Troglav«.

PD »Priroda« (55) osn. 9. veljače 1953. u Zavodu za statistiku SRH, sada ima sjedište u Privrednoj banci. Neko je vrijeme upravljalo domom na Glavici.

PD »Rade Končar« (440) osn. 8. siječnja 1950. u istoimenoj tvornici. Izgradnja kuće na Bijelim stijenama 1966. i skloništa u blizini 1974. tradicionalni Planinarski partizanski marš u Končarov kraj svake godine, zajedno s PD »Vihor« uređuje skloništa u Dulibi i Viništu na Kapelskom planinarskom putu, 1986. gradi kuću na Bjelolasici. Lit.: PD »Rade Končar« 1954—1984 (Zagreb 1984).

PD »Gorščica« osn. 6. ožujka 1954. u Markuševcu. Djelovalo je dvije godine.

PD »Prijatelj prirode« (0) osn. 4. veljače 1955. na poticaj Republičkog sindikalnog vijeća radi upravljanja domom na Glavici koji je prije rata počelo graditi istoimeni društvo. Djeluje s dužim prekidima. Lit. Franjo Vokoun: 60 godina »Prijatelja prirode« 1924—1984 (PD »Sutjeska«, Zagreb 1984).

PD »Trešnjevka« osn. 29. rujna 1959. u trešnjevačkoj gimnaziji. Prestalo je raditi oko 1957. nakon odlaska nastavnika koji je pokrenuo društvo.

PD »Alpinistički klub« osn. je 1959. kao stručno-kulturna deblatna tribina zagrebačkih alpinista na poticaj Petra Lučića Rokija. Djelovalo je oko dvije godine.

PD »RIS« (179) započelo je kao PD »Runolist« (osn. 11. svibnja 1950. u tvornci RIS u Stenjevcu), a 7. siječnja 1960. dobilo je sadašnje ime.

PD »Pliva« osn. je 1960. u istoimenoj tvornici, a 1963. se fuzionira s PD »Javor« u novo PD »Troglav«.

PD »NIK« osn. je oko 1960. u radnim kolektivima NIK u Kamensko. Prestaje djelovati oko 1974.

PD »Triglav« (123) osn. je 20. veljače 1962. fuzijom PD »Javor« i PD »Pliva«.

PD »Elektrokontakt« (u početku PD »Kontakt« osn. 1963. u tvornci Kontakt. Brisano iz evidencije PSH 1985.

PD »Vihor« (349) osn. 23. rujna 1969. U početku se oslanja na Žitokombinat koji mu osigurava društvene prostorije. Tradicija je svake godine bar jedan veći pohod u visoka goria: Ararat (1970), Kilimandžaro, Atlas, Musala, Grossglockner, Mont Blanc, Monte Rosa. Sekcija Schweiz 1978. u Svicaarskoj. Prvenstveni zimski prijelaz čitavog Velebita od Vratnika do Zrmanje 1973. Vrijedne akcije ostvaruje s članovima PD »Rade Končar«: »Vihorski put«, »Kapelski planinarski put«, skloništa u Dulibi, Viništu i na Bjelolasici. Lit.: PD »Vihor« 1969—1979 (Zagreb 1979).

PD »Nikola Tesla« osn. 25. travnja 1975. u istoimenoj tvornici telekomunikacijskih uređaja.

PD »Medvednica« (850) osn. 12. ožujka 1974. u Kemijskom kombinatu Zagreb.

PD »Naftaplin« (303) osn. 2. travnja 1974. u okviru RO INA. danas, PD »INA-Naftaplin«.

Pretplata u 1987. godini

U idućem broju »Naših planina« bit će priložena čekovna uplatnica radi preplate za 1987. godinu. Pretplata će biti viša, ali će povećanje biti osjetno manje od inflacije u prošloj godini. Izdavač će razliku osigurati iz drugih fondova, u želji da časopis i nadalje ostane pristupačan širokim redovima planinara, pa i onima siromašnijeg imovnog stanja. Tko može platiti ekonomsku cijenu preplate, primit ćemo je sa zahvalnošću. Točan iznos preplate bit će poznat tek poslije sjednice Predsjedništva PSH, pa molimo čitaoce da dotele šalju novac.

Isprika čitaocima

Čitaoci su vjerojatno primijetili da je naslovna slika u broju 7—8 defektna: boja nije kvalitetno otisнутa tako da se skida običnim trenjem. Uzrok je u boji loše kvalitete i nepažnji prilikom tiskanja. Molimo čitaoce i autora naslovne slike, koja je inače vrlo kvalitetna, da uvaže ovo objašnjenje. Čitaoci će biti obeštećeni na taj način što ovaj i idući broj imaju naslovnu stranicu u koloru. Financijske prilike nam ne dopuštaju da naslovnu stranicu donosimo stalno u koloru, iako raspolažemo s bogatim slikovnim materijalom. Idući broj već je u tisku i nadamo se da će izaći bez zakašnjenja.

Ispravci i dopune povijesnog priloga

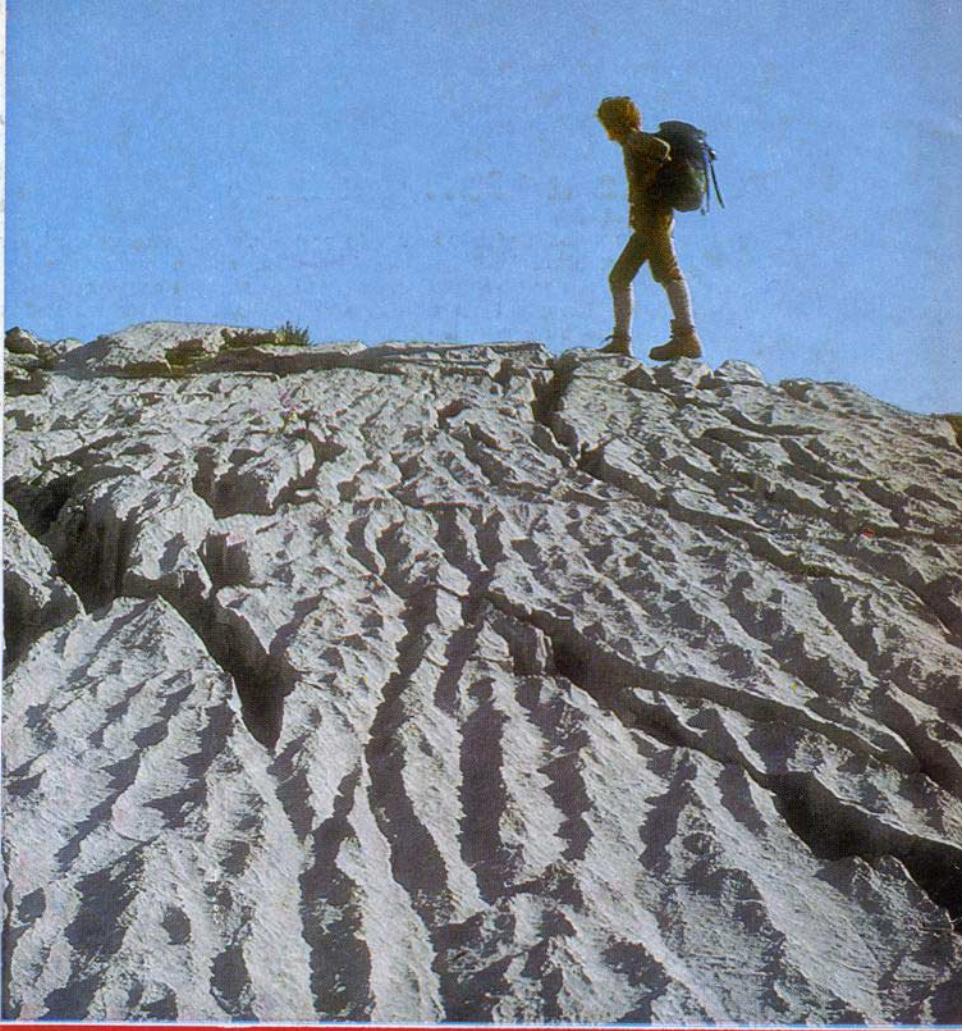
U idućem broju se završava povijesni prilog »Slike iz povijesti hrvatskog planinarstva«. Planirani višak naklade uvezat ćemo u knjigu koja će imati blizu 300 stranica. U dosad objavljenim prilozima potkrali su se neki propusti i greške, pa ćemo zato na kraju knjige donijeti potrebne ispravke. Molimo sve čitaoce koji su primijetili neki propust ili grešku, da nam to što prije jave, najkasnije do 20. prosinca. Opsegom dopuna ne bi se smjelo mijenjati proporcije tekstova (npr. da se manje važnoj pojavi posveti više prostora nego temi veće važnosti).

Dobrovoljni prilozi »Našim planinama«

Antun Beze — Zagreb	Milica Buhin — Zagreb
Đurđa Buntić — Samobor	Ivan Geček — Ivanec
Dragica Kolman — Zagreb	Miroslav Benčina — Osijek
Marjan Novak — Ljubljana	Dragan Tanasković — Kragujevac
Milovan Borojević — Zadar	Mišo Čubrić — Gospić
Boris Bezić — Split	Prijić Jovan — Split
Karol Korbar — Komenda	PD »Medvednica« — Zagreb (10.000 din)
Stjepan Petak — Ivanec	PD INA »Naftaplin« — Zagreb (10.000 din)
Živko Ilić — Kraljevo	PD INA »OKI« — Zagreb (20.000 din)
Josipa Štibrić — Zagreb	PD INA »Projekt« — Zagreb (400 din)
Marija Hlebec — Zagreb	PD »Prenj« — Mostar (3.000 din)
Zdenko Katić — Viškovo	PD »Gavrilović« Petrinja (10.000 din)
Mladen Simunović — Pakrac	PD »Kamenar« Šibenik (5.000 din)

Novo!

**Upravo
izašlo
iz tiska**

Dr Željko Poljak
Planine Hrvatske
planinarsko—turistički vodič

Treće izdanje

Treće, dopunjeno izdanje sadrži oko 200 manjih ili većih izmjena. Opseg 544 stranice, 161 crno-bijela slika, 32 slike u boji, 40 geografskih skica, tvrdi uvez. Prodaje se u poslovnicama Planinarskog saveza Hrvatske, Zagreb, Kozarčeva 22 od 8—14 sati. Cijena 2500 din (pri kupnji od najmanje 5 primjeraka 20% popusta). Na zahtjev šalje se i poštom (pouzećem, uz otkupninu), a cijena poštarine zaračunava se kupcu. Poslije Nove godine cijena 3000 dinara.